

**TURUN
YLIOPISTO**

Alaikäisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisy potentiaalisille rikoksentekijöille suunnatuilla palvelujärjestelmillä

Palveluiden tarve, tarjonta ja rahoitus Suomessa vertailtuna Ruotsiin, Saksaan,
Alankomaihin, Irlantiin ja Isoon-Britanniaan

Katja Timonen
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalipolitiikka
1.7.2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/ Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

TIMONEN, KATJA: Alaikäisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisy potentiaalisille rikoksenteijöille suunnatuilla palvelujärjestelmillä - Palveluiden tarve, tarjonta ja rahoitus Suomessa vertailtuna Ruotsiin, Saksaan, Alankomaihin, Irlantiin ja Isoon-Britanniaan

Pro gradu -tutkielma, 74 s. ja 3 liites.

Sosiaalipolitiikka

1.7.2024

Tutkielmassani vertailen potentiaalisille seksuaalirikoksen tekijöille suunnattuja ennaltaehkäiseviä palveluita Suomessa, Ruotsissa, Saksassa, Alankomaissa, Irlannissa ja Isossa-Britanniassa. Tarkastelen ennalta ehkäisevien palveluiden julkisesti saatavilla olevia tietoja palveluiden tarjonnan kattavuudesta väestömäärää kohden, toimintaan saatua rahoitusta, sekä mahdollisia kansallisia eroja toimintatapojen tai rahoituslähteiden suhteen. Palveluiden tarvetta arvioin vertailtavien valtioiden viranomaisille ilmoitettujen lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosilmoitusten määrien kautta. Edellisten lisäksi yhtenä vertailukriteerinä on palveluntarjoajista ja niiden toiminnasta mahdollisesti tehtyjen tutkimusten määrä. Palveluntarjoajien kuntoutusmenetelmien vaikuttavuus ei ole tutkielmani kohteena.

Esiin tulleiden lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten määrän perusteella ennaltaehkäisyyn suunnatuille palveluille on tarvetta. Tarpeen arviossa hyödynnän myös tutkimusten perusteella arvioitua pedo- ja hebefiilisten henkilöiden määrää väestössä. Pedofiilinen suuntautuneisuus kohdistuu esimurrosikäisiin ja sitä nuorempiin, hebefiilinen murrosikäisiin. Laajan kansainvälisen tutkimusaineiston perusteella pedofiilisiä eli lapsikohteisen seksuaalisen häiriön omaavia on väestöstä arvioitu olevan miehistä vähintään 1 % ja naisista 0,3 %. Tammikuun 2024 väestömäärän perusteella Suomessa voidaan arvioida olevan 28 000 yli 16-vuotiasta miestä ja 7000 naista jotka täyttävät pedofilian diagnostiset kriteerit. Hebefiilisiä eli murrosikäisistä seksuaalisesti kiinnostuneita arvioidaan miehistä olevan 13,7 % ja naisista 1,3 %. Kansainvälisten sopimusten mukaisesti pedo- ja hebefiileille on mahdollistettava pääsy hoidon tai muiden tukitoimenpiteiden piiriin rikoksiin syyllistymisen riskien vähentämiseksi.

Saksassa ja Alankomaissa ennaltaehkäisevien palveluiden jatkuva rahoitus tulee suoraan maiden hallinnolta. Suomessa ja Ruotsissa toimintaa ylläpidetään hankerahoitteisesti. Irlannissa ja Isossa-Britanniassa rahoitus muodostuu yhdistelmänä valtiollista ja säätiöllistä rahoitusta, hyväntekeväisyyskeräyksiä ja yksittäisiä lahjoitusvaroja. Pitkäkestoisimman rahoituksen saavat Saksan, Ruotsin ja Alankomaiden palvelut. Kansainvälisesti tunnetuimpia ovat Saksan sekä Irlannin ja Ison-Britannian palveluntuottajat, niistä on myös eniten vertaisarvioitua tutkimustietoa. Ruotsin ja Saksan palveluista on julkaistu eniten lääketieteellisiä tutkimusartikkeleita, Suomen palvelujärjestelmästä tehty tutkimus koostuu suurimmaksi osaksi korkeakoulujen opinnäytetöistä. Väestösuhteessa kattavimpia palveluita tarjoavat Suomen, Saksan, sekä Ison-Britannian ja Irlannin palvelujärjestelmät.

Avainsanat: alaikäinen, ennaltaehkäisy, hebefilia, hyvinvointi, lapsikohteinen seksuaalinen häiriö, palvelujärjestelmä, pedofilia, potentiaalinen rikoksenteijä, rahoitus, seksuaalirikos, Mielenterveystalo, PrevenTell, Protection Project Dunkelfeld (PPD), Seritatyö, SeriE-hanke, SeriE-verkosto, Seriverkosto, Stop it Now! -Helpline, Välitä! -seksuaaliväkivaltatyö.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Alaikäisiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus: määrittely ja määrällisen esiintyvyyden arviointi koko väestössä	5
3	Alaikäisiin kohdistuvat seksuaalirikokset sosiaalisen kontrollin, oikeussosiologian ja kriminologian näkökulmasta	10
4	Tutkimusasetelma	14
4.1	Tutkimuskysymykset.....	14
4.2	Tutkimusaineistot.....	15
5	Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten esiintyvyys Suomessa ja verrokkimaissa 2010–2020	20
6	Ennaltaehkäisevien palveluiden tarve ja tarjonta Suomessa ja verrokkimaissa vuoteen 2020 mennessä	34
7	Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn panostaminen ja rahoitus Suomessa sekä verrokkimaissa	50
7.1	Sanktioinnin kustannuksia	51
7.2	Ennaltaehkäisevät palvelut osana yhteiskuntaa	55
8	Johtopäätökset	59
	Kirjallisuus	65
	Liitteet	75
	Liite 1. Kustannusarviot Preventell-puhelinpalvelun laajentamiseksi ja Kansallisen osaamiskeskuksen perustamiseksi vuosina 2021–2024	75
	Liite 2. STEA:n avustuskohteiden vuosiselvitykset Serita, SeriE sekä Väkivalta- ja kriisityön yksikö vuosina 2018–2020	76
	Liite 3. Vuosiselvitykset ja henkilöstökustannukset Stop It Now! UK and Ireland, vuosina 2018–2021	77

TAULUKKO- JA KUVALUETTELO

TAULUKKO 1. LASTA LOUKKAAVAN, RIKOLLISEN KUVAMATERIAALINEN LEVITTÄMISEN YRITYS, LEVITTÄMINEN JA HALLUSSAPITO (RL 17. LUKU, 18–19§)	22
TAULUKKO 2. POLIISIN KIRJAAMIEN / TIETOON TULLEIDEN ALAIKÄISIIN KOHDISTUNEIDEN RIKOSNIMIKKEIDEN (RL 20. LUKU) MÄÄRIÄ IKÄRYHMITÄIN JA SUKUPUOLITTAIN 2010–2020.....	24
TAULUKKO 3. SEKSUAALIRIKOS PÄÄTUOMIONA TAI -SYYTEENÄ SUOMESSA, RANGAISTUSTA SUORITTAVAT LUKUINA, 2010–2020	26
TAULUKKO 4. VIRANOMAISTEN TIETOON TULLEET ALLE 17–18-VUOTIAISIIN KOHDISTUVAT SEKSUAALIRIKOKSET JA RIKOSEPÄILYT VUOSINA 2010/2012, 2015 JA 2020 SUOMESSA, RUOTSISSA, SAKSASSA, ALANKOMAISSA, IRLANNISSA JA ISOSSA-BRITANNIASSA.....	28
TAULUKKO 5. ENNALTAEHKÄISEVÄÄ TYÖTÄ VARTEN MYÖNNETYT AVUSTUKSET STEA:LTA JA OIKEUSMINISTERIÖLTÄ (STEA, RAY JA OM), 2008–2022	37
TAULUKKO 6. KÄYNTIKERRAT INTERNETSIVUSTOILLA, MUUT YHTEYDENOTTOKERRAT (KÄYNNIT TAI VASTAAVA), SEKÄ OSALLISTUJAMÄÄRÄT KOULUTUS- JA TIEDOTUSTILANTEISSA SERITA-HANKKEESSA, VÄLITÄ!– SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖN PALVELUSSA JA SERIE-HANKKEESSA. PALVELUIDEN KATTAVUUS KONTAKTIKERTANA 100 000 ASUKASTA KOHDEN SUOMESSA VUOSINA 2017–2020	40
TAULUKKO 7. PREVENTELL-NETTISIVUSTON JA PUHELINPALVELUN KÄYTTÄJÄMÄÄRÄT 2010–2020.....	42
TAULUKKO 8. STOP IT NOW! (DE WAAG) -ALANKOMAAT, KONTAKTIMÄÄRÄT 2012–2020	46
TAULUKKO 9. ALANKOMAAT, PUHELINPALVELUN ALOITTAMISKUSTANNUKSET 2012-2013.	47
TAULUKKO 10. KÄYNTIKERRAT INTERNETSIVUSTOILLA, MUUT YHTEYDENOTTOKERRAT SEKÄ OSALLISTUJAMÄÄRÄT KOULUTUS- JA TIEDOTUSTILANTEISSA STOP IT NOW! HELPLINE UK & IRELAND – PALVELUJÄRJESTELMÄSSÄ 2002–2021.	48
TAULUKKO 11. RIKOSOIKEUDELLISET IKÄRAJAT MAITAIN VUONNA 2020 SEKÄ HALLINNONALAN SEURAAMUKSIIN KÄYTTÄMÄT KOKONAISUMMAT VUOSINA 2019 JA 2021.....	52
TAULUKKO 12. MUUTOKSET RIKOSSEURAAMUKSIIN SIOITETTUIJEN MÄÄRISSÄ (PER 100 000 ASUKASTA) VUOSINA 2010–2020 SISÄLTÄEN KAIKKI RIKOSTYYPIT.....	54
TAULUKKO 13. VERTAILUTAULUKKO PALVELUNTUOTTAJISTA VUODEN 2020 TIEDOILLA (SUOMI, RUOTSI, SAKSA, ALANKOMAAT, ISO-BRITANNIA JA IRLANTI).	60
KUVIO 1. KANSANTERVEYDELLINEN LÄHESTYMISTAPA LASTEN SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN EHKÄISYYN: PALVELUIDEN KOHDENTAMINEN POTENTIAALISILLE RIKOSSENTEKIJÖILLE JA RISKISSÄ OLEVILLE.	55

1 Johdanto

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien epäiltyjen ja todennettujen seksuaalirikosten määrä on Suomen viranomaislähteiden mukaan kasvanut huomattavasti 2000-luvulla. Vuonna 2010 Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleita Rikoslain 17. luvun, 18–19 § mukaisia lasta loukkaavaan, laittomaan kuvamateriaaliin liittyviä tapauksia kirjattiin 93 kappaletta ja vuonna 2020 määrä oli yli viisinkertainen (taulukko 1) Vastaavaa kasvua voidaan nähdä myös Poliisin kirjaamien Rikoslain 20 luvun mukaisten lapsen hyväksikäyttö- ja raiskausrikosten tai rikosepäilyjen kohdalla (taulukko 2). Tilastoinnin perusteella kohderyhmänä ovat olleet erityisesti 5–14-vuotiaat tytöt ja pojat; vuonna 2010 yhteensä 662 tapausta ja vuonna 2020 jo 1418 kappaletta. Tyttöjen osuus ilmoitetuista uhreista on huomattavasti poikia suurempi, vuonna 2010 85 % ja vuonna 2020 89 %. Todennettujen tai epäiltyjen lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten määrän kasvu on tunnustettu, nouseva trendi. Kansainvälisesti kerätyt uhritutkimukset antavat viitteitä siitä, että käytännössä seksuaalista kaltoinkohtelua kokee suurempi osuus alaikäisistä kuin mitä viranomaisten tietoon on saatettu. Lainaten Euroopan neuvoston ja kansalaisjärjestöjen verkoston, ECPAT Internationalin Suomen maakatsausta Lanzaroten yleissopimuksen (Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja hyväksikäyttöä vastaan) täytäntöönpanosta (Council of Europe 2022, 7):

” Vaikka Suomessa sekä suojellaan lapsia väkivallalta, että taataan heidän hyvinvointinsa keskimääräistä paremmin, näissä toiminnoissa on edelleen aukkoja. Suomen poliisin mukaan tammi-kesäkuussa vuonna 2021 poliisille ilmoitettiin lähes 2 500 seksuaalirikosta (25 % enemmän kuin vastaavana ajanjaksona vuonna 2020). Näitä rikoksia olivat seksuaalinen ahdistelu, raiskaukset ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tulosten mukaan 7 % yläasteen 8. ja 9. luokan sekä ammattioppilaitosten oppilaista oli kokenut seksuaaliväkivaltaa. Tytöistä 10–13 % ilmoitti kokeneensa seksuaaliväkivaltaa vähintään kerran edellisen vuoden aikana, kun taas pojista alle 5 % oli kokenut sitä.”

Valtioneuvoston lausunnossa (2019a) on aiemmasta poiketen käsitelty tarkemmin myös ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tarpeellisuutta ja rahoitusta. Perinteisen rikostorjunnan lisäksi ennaltaehkäisy ymmärretään laajemmin osana rikoksettomaan käyttäytymiseen ohjaamista – rikosten uhrien asemaa tai tarpeita unohtamatta. Kansainvälisten tutkimusten mukaan pedofiilista seksuaalista kiinnostusta lapsiin kokee vähintään 1 % kaikista miehistä ja 0,3 % kaikista naisista (Mielenterveystalo; Nissinen 2006; Lehmillier 2017, 377; Nurminen & Taivaloja 2020; Lievesley & Lapworth 2022). Suomessa on Tilastokeskuksen Väestörakenteen ennakkotilaston mukaan ollut tammikuussa 2024 noin 2 800 000 yli 16-vuotiasta miestä, joista esiintyvyysarvioiden mukaan vähintään 1 %, eli 28 000 omaa lapsikohteisen seksuaalisen taipumuksen. Yli 16-vuotiaita naisia on saman tilaston mukaan liki 2 400 000, ja heistä 0,3 % tarkoittaa vähintään 7000 naista. Tšekkiläisen tutkimuksen mukaan (Bártová, Androvičová, Krejčová, Weiss & Klapilová 2021) hebefiilistä

esimurrosikäisiin kohdistuvaa seksuaalista kiinnostusta tunsivat kertomansa mukaan 13,7 % miehistä ja 1,3 % naisista. Hyvin moni heistä tiedostaa, että näiden seksuaalisten halujen toteuttaminen on rikollista toimintaa, eikä koskaan syyllisty lasten tai nuorten seksuaaliseen pahoinpitelyyn.

Valtioneuvoston lausunnon ja Lanzaroten sopimuksen perusteella heille tulisi kuitenkin taata soveltuva tuki omien seksuaalisen taipumustensa käsittelyyn rikosten ennalta ehkäisemiseksi.

Suomi on kulkenut jälkijunassa useaan muuhun Euroopan Unionin jäsenvaltioon verrattuna siinä, miten vuonna 2010 voimaan tullut Lanzaroten sopimus on siirretty käytäntöön. Tästä syystä Suomi on myös saanut 11.10.2019 EU-tuomioistuimen rikkomusmenettelyssä virallisen huomautuksen direktiivin 2011/93/EU puutteellisesta täytäntöönpanosta (Vnk/ EU-tuomioistuinasiat/ Vireillä olevat asiat). Tässä asiassa suomalaisten käsitys itsestään EU:n mallioppilana ei pidä paikkaansa. Niemikari ja Raunio (2017) kuvailevat Suomen toiminnan muutosta Euroopan Unionissa liittymisestä nykyhetkeen. Suomi on saanut kehuja kyvystään osallistua nopeasti EU:n tavoitteisiin, mutta samalla mainetta on heikentänyt vastahankaisuus talousasioissa, Schengen-alueen laajentamisessa, ja vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden kiintiömäärissä. Niemikarin ja Raunion lisäksi kritiikkiä EU-direktiivien toimeenpanon hitaudessa antaa Naisjärjestöjen keskusliiton¹ lausunto (2021), joka moittii Suomea naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan vähentämistoimien keskeneräisyydessä. Lanzaroten sopimuksen kansallisen toimeenpanon viivästyminen ei ole siis ainoa anomalia Suomen sitoutumisessa EU-direktiiveihin.

Valtioneuvoston tavoitteena on loppuvuodesta 2018 lähtien ollut tarkentaa seksuaalirikollisuuteen puuttumista ja rikosten ennaltaehkäisyä. Erityisesti alaikäisiin kohdistuvaa seksuaalirikollisuutta pyritään estämään uusilla lisätoimenpiteillä. Näihin kuuluvat Valtioneuvoston tiedoksiannon mukaan maahanmuuttajataustaisten rikollisuuden ennaltaehkäisy ja muu ennakoiva toiminta, sekä muut yleisesti seksuaalirikollisuutta torjuvat toimet. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia on myös haluttu kiristää, ja keväällä 2019 enimmäisrangaistusta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä korotettiin. Rikoslakiin on myös lisätty kokonaan uusi säännös törkeästä lapsenraiskauksesta (Vnk 2019a; 2019b.) Euroopan unionin talous- ja sosiaalikomitean sekä Suomen hallituksen virallisena tavoitteena (EU Official Journal 2012, 154–158; Vnk 2019a) on nyt kaiken lapsiin ja alaikäisiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ehkäisy sekä torjunta. Tämän lisäksi viranomaistoimintaa ja tutkintaa, ennaltaehkäisyä verkkoalustoilla sekä maahanmuuton yhteydessä tapahtuvaan suomalaiseen lainsäädäntöön ja normeihin kiinnittymistä pyritään lisäämään.

¹ <https://naisjarjestot.fi/istanbulin-sopimus-10-vuotta-toteuttaminen-ja-resursointi-on-suomessa-edelleen-kesken/> (Luettu 7.6.2024)

Tutkin pro gradu -tutkielmassani sitä, mitä seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn tarkoitettut palvelut ja palvelujärjestelmät tarjoavat lasten suojelemiseksi keskittämällä palvelujaan erityisesti potentiaalisille rikoksentekeijöille. Tarkastelen aihetta kaikille julkisesti saatavilla olevan, ilman erillistä tutkimuslupaa hankitun tiedon sekä palveluntuottajien vuosilta 2010–2020 keräämän empiirisen aineiston pohjalta. Vaikka aineisto ei ole puhtaasti kvantitatiivinen, hyödynnän sosiaalipolitiikan kansainvälisen vertailevan tutkimuksen lähestymistapaa. Painotan vertailussa suomalaista palvelujärjestelmää verraten sitä Ruotsin, Saksan, Alankomaiden, Irlannin ja Ison-Britannian vastaaviin palveluihin. Lapsiin kohdistuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä on tutkittu paljon (esim. Finkelhor & Araji 1986; Ward & Beech 2006; Mokros ym. 2010; Leeuwen 2013; Schuler ym. 2021), erityisesti hyväksikäytön haittavaikutuksia, lapsikohteisia seksuaalihäiriöitä sekä tekojen kriminalisointia. Tutkimuksia (esim. Joyal 2014; Beier ym. 2016; Adebahr ym. 2021; Nurminen & Taivaloja 2022) on myös tekijöille suunnattujen terapeuttien toimintojen vaikuttavuudesta. Uutta alan tutkimukseen pro gradu -tutkielmani tuo erityisesti palvelujärjestelmien kattavuuden ja pääosin julkisella rahoituksella tuotettujen palveluiden kustannusten vertailevan tarkastelun osalta.

Toisessa luvussa määrittelen vertaisarvioidulla ja avoimesti julkaistulla tutkimustiedolla lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen ilmenemismuotoja. Tämän lisäksi tarkastelen siinä seksuaalisen kiinnostuksen esiintyvyyttä kokonaisväestössä sukupuolen ja iän mukaan siten, millä tavoin alaikäisiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen arvioidaan ilmenevän. Suomen tilanteen lisäksi esittelen myös muiden mukaan valittujen maiden viranomaisprosesseissa ja uhritutkimuksissa ilmi tullutta seksuaalirikollisuutta erityisesti poikkeavuuden kontrolloinnin, kriittisen kriminologian ja hyvinvointitutkimuksen viitekehyksessä.

Kolmannessa luvussa esittelen tutkimusasetelman ja kysymyksenasettelun sekä tutkimusaineistot. Aineistoksi on valikoitunut julkaistujen rikostilastojen lisäksi palveluntarjoajien ilmoittamat toimintamenot, palveluiden käyttäjämäärät, ja saatavilla olevien palveluiden eri muodot. Numeraalisen aineiston olen koonnut manuaalisesti tarkastelemieni toimijoiden julkaistuista vuosikertomuksista ja raporteista, julkisista rahoittajien asiakirjoista, tai kunkin maan omista kansallisista tilastokeskuksista löytämilläni tilastoilla. Palveluntuottajista julkaistuista tutkimusartikkeleista olen joiltakin osin pystynyt täydentämään sellaista määrällistä aineistoa, jota ne eivät itse ole julkaisseet.

Neljännessä luvussa vertailen tekojen esiintyvyyttä Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen (PTR-yhteistyö, Finlex, 11.9.2009/687) sekä verrokkimaiden viranomaisten ilmoittaman lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden tilastoaineistojen perusteella. Suomen rikoslainsäädännön lapsiin kohdistuvat, kriminalisoidut teot ja viranomaisille ilmoitetut epäilyt olen kerännyt vuosilta 2010–2020 taulukkomuotoon. Tuomioon asti päätyneet seksuaalirikokset olen samalta ajanjaksolta koonnut Rikosseuraamuslaitoksen vuosittaisista tilastojulkaisuista. Kerään esiin tulleiden alaikäisiin

kohdistuvien rikosten tilastoituja määriä verrokkimaista vuosilta 2010, 2015 ja 2020.

Tilastoaineistojen perusteella vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: *Onko alaikäisiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennalta ehkäiseville palveluille ja palvelujärjestelmille tarvetta?*

Viidennessä luvussa esittelen kunkin valitun maan alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn kohdistuvista palveluista ne, jotka voimakkaimmin nousevat näkyviin eurooppalaisessa yhteistyössä. Vertailen palveluntarjoajien ilmoittamia käyttäjämääriä, tarjonnan kattavuutta asukaslukuun verrattuna, toimintojen saamaa rahoitusta sekä kustannuksia. Jotta aineistot olisivat vertailukelpoisia keskenään, olen tarvittaessa suhteuttanut ilmoitetut käyttäjämäärät kunkin maan ilmoittamisvuoden väestömäärään, per 100 000 asukasta. Rahoitusmenojen vertailukelpoisuutta olen täsmentänyt kunkin maan oman valuutan inflatoinnilla tämänhetkiseen arvoon, ja muuntamalla nuo summat tarpeen tullen euroiksi viimeisimmän vaihtokurssin mukaan. Suhteutan palvelujärjestelmien ilmoitettuja kustannuksia käyttäjämääriin, tarkastellen samalla palveluiden kattavuutta kunkin valitun maan väestömäärään verrattuna. Luvun viisi aineistolla vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni: *Miten ennaltaehkäisevän toiminnan tarjontaa voidaan arvioida ja vertailla?*

Kuudennessa luvussa tarkastelen alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyä osana hyvinvointiyhteiskuntien sosiaalipolitiikkaa. Hyödynnän jälleen tapauskeskeisen vertailevan tutkimuksen keinoja tarkastelemalla mukaan valikoituneiden valtioiden palveluille kohdistettuja rahoittamistapoja, sekä rikosseuraamuksiin ja terveydenhuoltoon suunnattujen rahoitusten määriä. Näkyykö aineistossa yhteiskunnalliset terveyden ja hyvinvoinnin painotuserot, ja onko niillä vaikutusta palvelujärjestelmien rahoitukseen? Käsittelen tässä luvussa myös sosiaali- ja terveydenhuollollisia oikeuksia paitsi uhrien, myös potentiaalisten tekijöiden kohdalla kussakin maassa. Luvun kuusi perusteella aion vastata kolmanteen, eli viimeiseen tutkimuskysymykseeni: *Onko tarkasteltavien valtioiden välillä eroavuuksia alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisytoimenpidepainotuksissa ja / tai rahoituksessa?*

Lopuksi kokoan yhteen kaiken pro gradu -tutkielmaani keräämäni aineiston ja tarkastelen sitä kriittisesti kehittämäni luokittelumallin avulla. Vertailen Suomen, Ruotsin, Saksan, Alankomaiden, Irlannin ja Ison-Britannian palvelujärjestelmiä paitsi palveluiden kattavuuden ja kustannustehokkuuden osalta, myös järjestelmistä tehtyjen ulkopuolisten evaluointien tai vertaisarvioitujen tutkimusten määrän perusteella. Onko saatavilla oleva tieto objektiivista, ja kuka sitä saa tarkastella? Tarkastelen palvelujärjestelmien tarjontaa ja rakenteita sosiaalipolitiikan kansainvälisen, vertailevan tutkimuksen keinoin, ja hyödynnän samalla Euroopan komission sekä Suomen Oikeusministeriön ja STEA:n palveluntarjoajien kanssa yhteistyössä kehittämiä vaikuttavuusarvioinnin työkaluja. Teen lopuksi ennaltaehkäisevien palveluiden vertailun perusteella mahdollisia jatkotutkimus- tai toimenpide-ehdotuksia.

2 Alaikäisiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus: määrittely ja määrällisen esiintyvyyden arviointi koko väestössä

Tarkastelen tässä luvussa kattavasti kansainvälisten tutkimusten perusteella sitä, mitä alaikäisiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus on, ja milloin siitä tulee rikollista toimintaa. Mistä seksuaalinen kiinnostus lapsiin ja nuoriin johtuu? Onko ilmiöllä biologista perustaa, vai onko kyseessä pelkästään yksilön sairas mieli ja kontrolloimaton, epämoraalisen himokas käytös? Miten hyvinvointivaltiossa huomioidaan diagnooseista riippumatta ihmisoikeudet erityisesti silloin, kun yksilö seksuaalisesta kiinnostuksestaan huolimatta ei halua toteuttaa sitä muita vahingoittavasti? Alaikäisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvat seksuaaliset teot ovat paitsi uhreille erittäin vahingoittavia, myös kriminalisoituja eli lainsäädännön kautta laittomiksi teoiksi määriteltyjä.

Gummeruksen suuri sivistyssanakirja (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2009, 366) määrittelee pedofilian lääketieteessä käytetyksi termiksi silloin, kun sukupuolivietti on lapsiin kohdistuvaa. Maailman Terveysjärjestö WHO:n kansainvälinen tautiluokitusjärjestelmä ICD-10 puolestaan luokittelee pedofilian tunnisteella F65.4 lapsikohteiseksi, luonteeltaan pysyväksi seksuaalihäiriöksi (THL Kansallinen koodistopalvelu 2019). WHO:n kuvailun perusteella häiriötä esiintyy pääosin miehillä, naisilla sen ollessa suhteellisen harvinainen. Pedofilian diagnostiset kriteerit on koodistopalvelussa täsmennetty seuraavasti:

”A. Täyttää sukupuolisten kohdehäiriöiden yleiset kriteerit, B. Halu seksuaaliseen toimintaan esimurrosikäisen lapsen tai lasten kanssa on vallitseva tai pysyvä, C. Henkilö on vähintään 16-vuotias ja kriteerin B osalta vähintään viisi vuotta kohdettaan tai kohteitaan vanhempi.”

Pedofilian yhtenä diagnostisena kriteerinä mainitut sukupuoliset kohdehäiriöt, F65, ovat yli kuusi kuukautta kestäneitä, kohteiltaan ja toiminnoiltaan epätavallisesti ilmeneviä seksuaalisia fantasioita ja haluja. Sukupuolinen kohdehäiriö edellyttää myös, että henkilö joko toimii fantasioidensa mukaisesti, tai niistä pidättäytyessään kokee henkilökohtaisesti kärsimystä (THL 2019).

Vaikka Kansallinen koodistopalvelu ei lapsikohteiseen seksuaalihäiriöön pedofilian lisäksi muita määritelmiä tarjoakaan, niitä silti on. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) ylläpitämästä Mielenterveystalo.fi –palvelusta ja sen omahoito-osioista löytyvä Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma –sivusto jakaa käsitteen seksuaalinen kiinnostus lapsiin vielä kolmeen alakäsitteeseen. Niiden mukaan pedofiilinen suuntautuneisuus kohdistuu esimurrosikäisiin ja sitä nuorempiin, hebefiilinen murrosikäisiin, ja efebofiilinen murrosikäisiin tai sen juuri ohittaneisiin nuoriin. Kaikille kolmelle on yhteistä se, että seksuaalisen kiinnostuksen kohde on itseä huomattavasti nuorempi, eikä kiinnostus välttämättä koskaan muutu seksuaaliseksi teoksi – seksuaalisen fantasioinnin lisäksi (Mielenterveystalo). Pedofilia voidaan siis ymmärtää kattokäsitteenä, ja

Suomessa siitä käytetään myös ilmaisua lapsikohteinen seksuaalinen häiriö. Hebe- ja efebofilialle ei ole muodostunut suomenkielisiä vastaavia ilmauksia, joten käytän niistä pro gradu -tutkielmassani tarpeen tulleen alkuperäistä nimitystä.

Lakiterminologiassa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Tästä syystä käytän tarkennusta lapset ja nuoret kuvaillessani ilmiötä tai ilmoitettuja rikostilastoja. Arkikielessä sanalla lapsi tarkoitetaan usein alle murrosikäistä ja tämä saattaa painotuksellaan vääristää ilmiön tarkastelua. Tarkka ikäkausijaottelu on hankalaa, koska lapset kehittyvät yksilöllisesti, ja erot sukupuolten välillä voivat olla isojaakin. Mannerheimin lastensuojeluliiton² (MLL, 2024) mukaan esimurrosikä sijoittuu keskimäärin ikävuosiin 9–12, ja murrosikä suunnilleen ikävuosien 12–17 väliselle ajalle. Lapsiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus -omahoidon³ ovat yhteistyössä tuottaneet HUS Psykiatria, psykologi ja yliopettaja Nina Nurminen Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta, sekä psykoterapeutti ja erityisasiantuntija Nina Vaaranen-Valkonen Pelastakaa lapset ry:ssä toimimisensa aikaan. Laittoman kuvamateriaalin (CSAM) käyttäjille suunnattu Mielenterveystalon omahoito-ohjelma ReDirection⁴ on aloittanut toimintansa vuonna 2021, ohjelman kehittäjinä ovat toimineet psykologit Nina Nurminen ja Mikko Ylipekka (Rikosseuraamuslaitos) yhdessä Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijoiden kanssa.

Yksi tunnetuimmista alkuperäisistä lapsikohteisen seksuaalisen kiinnostuksen selitysmalleista on David Finkelhorin 1986 julkaisema neljän ehdon malli (Four Factors Model). Sen mukaan seksuaalista kiinnostusta alaikäiseen selittää neljän osa-alueen ehtojen täyttyminen samanaikaisesti. Ensimmäinen osa-alue on tekijän emotionaalinen tilanne: se, samaistuuko tekijä esimerkiksi aggressiiviseen käyttäytymiseen tai onko hänellä kenties huono itsetunto. Toisena osa-alueena hänen tulee kiihottua ajatuksesta seksistä lapsen kanssa, tai olla omien varhaisten kokemustensa kautta kyvytön näkemään tilanteessa mitään väärää. Kolmas osa-alue liittyy kyvyttömyyteen toimia tasavertaisena kumppanina aikuisten kanssa, tai olla mahdollisesti muutoin sosiaalisesti kyvytön. Neljänteen osa-alueeseen kuuluu kyvyttömyys hallita omia impulsseja, korkea stressitaso tai päihdeongelma (Finkelhor & Araji, 1986; Nurminen & Taivaloja 2020.) Finkelhorin mallista on muokannut yksinkertaistetumman, neljän edellytyksen mallin Donald Findlater. Siinä ensimmäisenä tarvitaan motiivi, halu seksistä lapsen kanssa. Toiseksi ennen tekoa potentiaalisen rikoksentehtäjän pitää ylittää omat sisäiset esteensä: todistella itselleen vaikkapa sitä, miksei teko välttämättä ole pahaksi lapselle. Kolmanneksi hänen

² <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/> (Luettu 7.6.2024)

³ HUS:n Mielenterveystalon Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma anonyyminä nettipalveluna, suomeksi ja englanniksi. Tarjolla myös yleistä tietoa aiheesta sekä yhteystietoja muihin tukipalveluihin. Saatavissa: <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/seksuaalinen-kiinnostus-lapsiin/Pages/default.aspx>. (Luettu 7.6.2024)

⁴ ReDirection, Laittoman kuvamateriaalin (CSAM) käyttäjille. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/redirection-laittoman-kuvamateriaalin-kayttajan-omahoito-ohjelma>. (Luettu 7.6.2024)

tulee ylittää ulkoiset esteet: luoda luottamuksellinen suhde lapseen tai hakeutua asemaan, jossa mahdollisia kohteita pystyy lähestymään huomiota herättämättä. Neljänneksi potentiaalisen tekijän tulee pystyä murtamaan kohteen vastustus, ja hyödyllisintä rikoksentekijälle on manipuloida kohde suostumaan tekoon tai pelotella hänet vaikenemaan (Squire 2014.) Finkelhorin mallia on tarkasteltu kriittisesti seksuaalirikollisuuden integroidussa teoriassa, koska siitä on katsottu puuttuvan neuropsykologisten ja biologisten tekijöiden vaikutus käyttäytymiseen. Mallia itsessään ei ole kiistetty, vaan siihen on lisätty uusia, osa-alueisiin vaikuttavia elementtejä (Ward & Beech 2006, 48–53.)

Seksuaalista kiinnostusta lapseen on käyttäytymis- ja lääketieteellisesti pyritty diagnostisesti testaamaan hyvin erilaisilla menetelmillä. Eräs laajasti käytetty on K. M. Bumbyn vuonna 1996 kehittämä MOLEST and RAPE Scale. Kyselyssä on Likert-asteikollisesti esitettyjä väittämiä vaikkapa uhrien mahdollisesta halukkuudesta tekoon, tai väittämiä, joilla omaa tekoa pyritään minimoimaan. Bumbyn mittari pyrkii siis mittaamaan kognitiivisia eli ajatuksellisia vääristymiä, ja sitä on käytetty kansainvälisesti pääosin jo seksuaalirikoksista tuomittujen testaamisessa (Arkowitz & Vess 2003, 237, 240–241.) Samoja menetelmiä on käytetty myös hebe- ja efebofilian diagnosointiin. Bumbyn asteikon lisäksi diagnostisena mittarina voi olla itseraportointi, seksuaalisen käyttäytymisen analysointi tai fallometriset mittaukset. Fallometriassa on pyritty mittaamaan veren virtaamista peniksen paisuvauskudoksessa samalla kun testattava katsoo mahdollisesti itseään kiihottavaa kuvamateriaalia (Stephens, Seto, Goodwill & Cantor 2017, 302; Mokros, Dombert, Osterheider, Zappala & Santtila 2010, 1082.) Tekniikka on käytössä pääosin Euroopan ulkopuolella.

2010-luvun alkupuolella diagnostisiin menetelmiin liittyvää tutkimusta tehtiin erityisesti reaktionopeutta ja implisiittisiä, tiedostamattomia reaktioita mittaavissa kokeissa. Choice–Reaction Time, CRT, mittaa testattavan reaktionopeutta ja suoriutumista tehtävissä sen jälkeen, kun hänelle on näytetty seksuaalista suuntautumistaan vastaavaa kuva-aineistoa. Lapsiin kohdistuvassa kiinnostuksessa materiaali ei sisällä kuvia aidoista lapsista, vaan materiaali on simuloitu tietokoneen ohjelmistolla testiä varten (Mokros ym. 2010, 1081, 1083, 1089.) Van Leeuwen, van Baaren, Chakhssi, Loonen, Lippman & Dijksterhuis testasivat 20 pedofiilin ja 20 aikuisista seksuaalisesti kiinnostuneiden verrokkiryhmää yhdistämällä neutraaleja ja kummankin ryhmän suuntautumisen perusteella seksuaalisesti ymmärrettäviä sanoja kuvamateriaaliin (Implicit Association Task, IAT, ja Picture Association Task, PAT). Vaikka otoskoot olivat testiryhmissä pieniä, antavat tulokset tutkijoiden mukaan vihjeitä siitä, että tiedostamattomat preferenssit vaikuttavat testituloksiin. Heidän mukaansa eroavuudet näkyvät myös niillä, jotka kieltävät seksuaalisen suuntautumisensa (Van Leeuwen ym., 2013.)

Joyalin, Beaulieu-Planten ja de Chantéracin (2014) meta-analyysi seksuaalirikollisten neuropsykologiasta käy läpi 23 tutkimusartikkelia ja lääketieteellisten sekä psykiatristen tutkimusten tilastoaineistoja 1756 tutkimukseen osallistuneesta. Meta-analyysi kritisoi tutkimuksissa liian kapeaa tutkimuksen suuntaamista, erityisesti vain älykkyydosamäärän tai kognitiivisten ja verbaalisten kykyjen mittaamisessa. Lisäksi kritiikkiä kohdistetaan verrokki- ja kontrolliryhmien vähyyteen tutkimuskohtaisesti. Huomioiduksi tulee myös pedo- ja hebefiilisten rikosten alaryhmien usein esiintyvä ohittaminen tutkimuskohteina; mies–poika, mies–tyttö, mies–molemmat sukupuolet, nainen–poika ja niin edelleen. Meta-analyysin mukaan neuropsykologisten tutkimusten määrä on yhä liian vähäistä, jotta siitä voitaisiin yhdistää pitäviä johtopäätöksiä pedofilian syntyyn. Lupaavia löydöksiä jo aiempaa tutkimusta tukien oli Joyalin huomio lapsiin tekojensa kohdistaneiden heikommasta kognitiivisten kykyjen tasosta kuin aikuisiin seksuaalirikoksia kohdistaneilla. Toisaalta kuitenkin vaikuttaa siltä, että lapsiin rikoksia kohdistavilla on paremmat verbaaliset taidot ja kyky fokusoida keskittymisensä tilannekohtaisesti paremmin kuin verrokkiryhmillä (Joyal ym., 2014, 161, 165–166.) Löydökset sopivat hyvin siihen, että alaikäisiin kohdistuvat seksuaalirikokset jäävät pitkälti piilorikollisuudeksi – tai niiden julkitulo saattaa pahimmillaan kestää vuosikymmeniä. Piilorikollisuudella tarkoitetaan tekoja, jotka eivät tule lainkaan ilmi tai päädy viranomaisten tietoon. Squiren (2014) mukaan uhrin saa todennäköisemmin pysyttelemään hiljaa tapahtuneesta rikoksesta manipuloimalla kuin fyysisellä väkivallalla pakottaen.

Viimeisimpien tutkimussuuntausten joukossa on muun muassa ruotsalainen rekisteritutkimus vanhemmuuden ja perinataalien, eli juuri syntymisajankohtaan ennen tai jälkeen muodostuneiden riskitekijöiden vaikutuksesta seksuaalirikollisuuteen. Babchishin, Seto, Sariaslan, Lichtenstein, Fazel & Långström (2017) tutkivat liki 14 000 seksuaalirikoksesta tuomittua, ja käyttivät seksuaalirikollisuutta selittävinä muuttujina rekisteriaineistoista löytyviä tietoja tekijän itsensä syntymähetken terveydentilasta, sekä vanhempien sosiodemografisesta taustasta ja mahdollisista päihde- ja mielenterveysongelmista. Lisäksi huomioitiin vanhempien, miespuolisten sisarusten määrä. Tutkimuksen perusteella tilastollista merkitsevyyttä esiintyi teinivanhemmuuden ja perheen mielenterveysongelmien, sekä synnytyksessä saatujen vaurioiden yhteydestä alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten kohdalla. Toisaalta uusimisrikollisuutta ennustettaessa yleisiksi staattisiksi, eli muuttumattomiksi kriminogeenisiksi tekijöiksi on ymmärretty jo tutkimuksen julkaisuvuotta aiemmin negatiiviset lapsuuden kokemukset, kaltoinkohtelu ja tietyt fyysiset haitat, erityisesti syntymässä tai muutoin saadut aivovauriot. Tieteen termipankki (2024) määrittelee kriminogeeniset tekijät sellaisiksi yksilön ominaisuuksiksi tai ulkopuolisiksi tilannetekijöiksi, jotka mahdollisesti heikentävät hänen kykyään tai haluaan toimia kunkin yhteiskunnan yleisten normien ja sääntöjen mukaisesti. Aivovauriot, emotionaalinen kaltoinkohtelu lapsuudessa tai päihde- ja persoonallisuushäiriöt saattavat jopa lisätä haitallisen tai rikollisen toiminnan määrää.

Alaikäisiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen syytä ei ole yksiselitteisesti pystytty määrittelemään. Eräiden tutkimusten mukaan tekijöiden ikäryhmissä ja sosiodemografisissa taustatekijöissä on keskenään säännönmukaisia eroavuuksia; kontaktisissa lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tekijä on yleensä vanhempi, useammin työmarkkinoiden ulkopuolella ja hänellä on aikaisempia merkintöjä viranomaisrekistereissä rikkomuksiin liittyen kuin ei-kontaktisissa, ainoastaan kuvamateriaalia käyttävissä rikoksentehtävissä (Neutze, Seto, Schaefer, Mundt & Beier 2011, 230.) Tutkimuksia on pääasiassa kohdistettu jo rikoksen tehneisiin, ja täten viranomaisrekistereistä löytyviin henkilöihin. Alaikäiseen kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen esiintyvyyttä kokonaisväestöön verrattuna on asian arkaluonteisuuden vuoksi yhä hankalaa laskea täsmällisesti. Aiemman seksuaalirikoksiin keskittyvän kansainvälisen uhritutkimuksen mukaan Euroopassa ja Yhdysvalloissa naisista joka viides ja miehistä joka kymmenes on joutunut jonkin seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi alaikäisenä. Myös verkossa tapahtuva rikollisuus koskien seksuaalista kuvamateriaalia on kasvanut joka vuosi (Tilastokeskus, Rikos- ja pakkokeinotilasto 2022; Neutze ym. 2011, 213.) Tätä taustaa vasten tarkasteltuna Mielenterveystalon mainitsema arvio uusimman tutkimusaineiston perusteella on uskottava: 1–5 % aikuisväestöstä kokee seksuaalista mielenkiintoa lapsiin (Mielenterveystalo; Nissinen 2006; Lehmillier 2017, 377; Nurminen & Taivaloja 2020). Arviot pedo- tai hebefiilisen kiinnostuksen omaavien naisten ja miesten määräästä väestössä vaihtelevat, koska tutkimusaineistoa ei ehkä vielä ole tarpeeksi, ja niiden otoskoot ovat usein suhteellisen pieniä. Lievesleyn ja Lapworthin (2022) laadullisessa tutkimuksessa haastateltiin pientä ryhmää lapsikohteista seksuaalista kiinnostusta omaavia naisia. Heidän artikkelinsa mukaan pienin arvioitu pedofiilisten naisten määrä kokonaisväestöstä on 0,3 %. Bártován, Androvičován, Krejčován, Weissin ja Klapilován suuremman otoskoon tutkimus (2021) arvioi pedofiilisiä taipumuksia omaavan 1,7 % miehistä ja 0,4 % naisista. Hebefiilistä seksuaalista kiinnostusta ilmoitti kuitenkin kokevansa 13,7 % miehistä ja 1,3 % naisista. Tutkimuksessa (Bártová ym. 2021) haastateltiin verkossa 10 044 tšekkiläistä (5023 miestä ja 5021 naista) heidän seksuaalisista parafilioistaan. Mielenterveystalon ReDirection - Laittoman kuvamateriaalin käyttäjän omahoito-ohjelmaan liittyvän terminologian mukaan parafilia on:

”Toistuva ja pakkomielteinen riippuvuus epätavallisesta tai sosiaalisesti kelpaamattomasta ärsykkeestä seksuaalisen nautinnon lähteenä (esimerkiksi lapset, esineet, tilanteet, eläimet tai erite).”

3 Alaikäisiin kohdistuvat seksuaalirikokset sosiaalisen kontrollin, oikeussosiologian ja kriminologian näkökulmasta

Aiemmassa on tarkasteltu pedofiliaa ja hebefiliaa selittämään pyrkiviä teorioita sekä käyttäytymis- tai lääketieteellisiä teorioita niiden esiintymisen syistä. Kriminalisointi eli laittomaksi luokittelu koskee Suomessa ja muissa tämän pro gradu –tutkielman mielenkiinnon kohteina olevissa maissa ainoastaan alle suojaikäiseen tai alaikäiseen kohdistuvia seksuaalisia tekoja, ei lapsikohteista seksuaalista kiinnostusta. Ajatuksista tai fantasioista ei rangaista – muutoin kuin ehkä sosiaalisen kontrollin kautta. Tässä luvussa esittelen niitä sosiaalisen kontrolloinnin teorioita, joilla ei-rikollinen yksilöllinen seksuaalinen kiinnostus saattaa joutua julkisen tuomitsemisen kohteeksi.

Sosiaalisen kontrollin teoriat nousivat poliittisen ja sosiaalitieteellisen tutkimuksen suosioon jo 1970-luvulla. Martin Innesin mukaan teoriat pyrkivät selittämään sitä, miksi yksilöt seuraavat yhteiskunnan normistoa, ja miten he sitä myös itse muovaavat sosiaalisten tilanteiden muuttumisen myötä.

Sosiaalisen kontrollin teoria ymmärretään sosiaalisen elämän ja järjestyksen normatiivisuudeksi eli ohjaavuudeksi, sekä siitä poikkeamisen sanktioinniksi (Innes 2003, 2–3.) Sosiaalinen kontrolli ei välttämättä perustu oikeaksi todistettuun tietoon, vaan ennemminkin yhteisön moraaliseen paheksuntaan, ja yleisesti hyväksytystä käyttäytymisestä poikkeamisen tuomitsemiseen. Teorian mukaan kaikilla ihmisillä voisi olla taipumus rikolliseen tai muutoin haitalliseen käyttäytymiseen, jos sosiaalinen paine ja kasvojen menettämisen – tai viranomaisten sanktioiden – uhka eivät sitä olisi hillitsemässä (Laine 2014, 120–121; Kivivuori ym. 2018, 164–166, 172.) Kriittisen kriminologian tehtävänä onkin kysyä, kenellä on eniten sananvaltaa yhteiskunnan normiston luomisessa, ja keiden ääntä on kuultu prosessien vaiheissa kohti mahdollista kriminalisointia.

Kriittisessä kriminologiassa ja sosiologiassa poikkeavuuden käsite kattaa niitä toimintoja tai elämäntapoja, jotka ovat kulloisenkin yhteiskunnan ja ajanjakson marginaalissa esiintyviä. 1960-luvulla Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa laajaa ihmisjoukkoa pyydettiin luettelemaan heidän mielestään poikkeavia ihmistyyppejä. Vastauksarjojen sisältöön kuuluivat muun muassa rikolliset, narkomaanit, homoseksuaalit ja prostituoidut – mutta myös meikkaavat tytöt, eronneet aviopuolisot, perversit, kukkoilevat opiskelijat ja kaikkitietävät professorit. Ainoa, jota on säännömukaisesti ajateltu pidettävän poikkeamana eri yhteiskunnissa kautta aikojen, on inesti, eli seksuaalinen kanssakäyminen lähisukulaisten kesken (Laine 2014, 19–20.)

Westermarck-efektin mukaan inestiltä suojaa yhdessä kasvaminen ja arjessa eläminen oman lähiperheen tai ystävien kanssa, jolloin seksuaalinen kiinnostus ei pääsisi kehittymään liiallisen

tuttuuden kautta. Inestien kriminalisointi johtuisi Westermarckin mukaan siis siitä, että ihmisillä on luontainen vastenmielisyys lähisukulaisten seksuaalista kanssakäymistä kohtaan, ja siksi tarvetta luoda moraalisaantöjä asiaa koskien (Laine, 2014, 20–21.) Silti, kuten rikostilastointeja seuraamalla voidaan todeta, pelkkä kriminalisointi ei kaikkia inestitapauksia pysty estämään. Nykyinen lähisukulaisten välistä seksiä kontrolloiva lainsäädäntö Suomessa (RL 17 luku, 22 §) ja useassa muussa maassa onkin käytössä pitkälti alaikäisten lasten suojelemiseksi. Kriminalisoinnin poistaminen täysivaltaisten aikuisten lähisukulaisten väliltä tuskin kasvattaisi ilmiön esiintyvyyttä kovinkaan suuresti, uhkakuvana tosin näissä tapauksissa helpommin periytyvät sairaudet mahdollisilla seksuaalisuhteista syntyvillä jälkeläisillä.

Mitä enemmän saadaan tutkimustietoa ihmisen kehittymisestä, sen vahingollisempana on todettu liian aikaisin aloitetun seksuaalisen kanssakäymisen vaikutukset lapseen. Siksi täysi- ja alaikäisen välinen seksuaalinen toiminta on kriminalisoitua useimmissa tapauksissa, joskus myös yli määritellyn suojaikärajan. Suomessa Rikoslain 20 luvun 5§ määrittelee seksuaaliseksi hyväksikäytöksi yli 16-vuotiaan houkuttelun seksuaaliseen toimintaan silloin, kun se tapahtuu valta-asemaa tai nuoren kypsymättömyyttä, sairautta tai vammaa hyväksi käyttäen (Finlex, 2022). Suojelemisen halun riskinä voi olla äärimmäisyyksiin meneminen, ja tähän kategoriaan sopii lapsiin kohdistuvan seksuaalisen halun moraalinen tuomitseminen, jo ilman tehtyä rikosta. Miksi tähän on lainoppineiden ja päättävissä asemassa olevien ilmeisen hankalaa ottaa selkeää kantaa julkisesti, kun lainsäädäntöä lapsiin kohdistuvissa rikoksissa joka tapauksessa halutaan täsmentää (Vnk, 2019b)? Jo sanana pedofiialla on yleisesti erittäin negatiivinen sisällöllinen merkitys, jopa stigmatisoivalla tavalla. Imhoffin ja Jahnken (2018) Saksassa tehty, leimaamisteoriaan pohjautuva tutkimus mittasi vastaajien asennetta lapsiin kohdistuvaan seksuaaliseen kiinnostukseen. Tutkijat rakensivat neljä eri vaihtoehtoa mitatakseen vastaajien asennetta sekä tuomitsevuutta, ja huomasivat sanan pedofiili vaikuttavan voimakkaasti asenteisiin kriminalisoinnin vaateesta – myös ilman rikosta. Mitä neutraalimmin seksuaalinen kiinnostuneisuus ilmaistiin, ja samalla lisättiin tietoa ominaisuudesta ja sen oletetusta pysyvyydestä, lievenivät vastaajien tuomitsevat asenteet (Imhoff & Jahnke 2018, 353–354, 358–359.) Väestöliiton säännöllisesti tekemät seksologiset tutkimukset suomalaisten asenteista seksuaalisuuteen ja sen ilmenemismuotoihin antavat viitteitä siitä, että tieto, ja sen myötä sallivampi asennoituminen valtavirrasta poikkeavaan seksuaalisuuteen on lisääntymässä sukupuolesta riippumatta ja kaikissa ikäryhmissä. Se, mistä suomalaiset vastaajat vaikuttavat olevan suhteellisen tiukasti yhtä mieltä on perverssiksi tai sairaaksi luokitellut lapsiin ja eläimiin sekaantuminen, seksuaalinen väkivalta, ulosteet seksuaalisessa kanssakäymisessä, ja taudin tartuttaminen seksin yhteydessä (Väestöliitto, FINSEX 2007; 2015.) Se, millä sanamuodolla lapsiin sekaantumisesta on kysytty, ei käy julkaisusta ilmi. Tekona se on joka tapauksessa rikollista toimintaa, vaikka pedofilia lääketieteellisesti nykyään ymmärretäänkin lapsikohteiseksi seksuaaliseksi tai romanttishakuiseksi, pysyväksi taipumukseksi (Nissinen 2006; Nurminen & Taivaloja 2020).

Tuntemattoman pelko, moraalinen paheksunta, todisteisiin perustuvan tiedon vähyys ja poikkeavuuden ulossulkeminen voivat johtaa yksilöiden tai marginaaliryhmien leimaamiseen. Teoria juontaa 1900-luvun jälkipuolelle, ja on liki vastakohta sosiaalisen kontrollin teorian yksilöt yhteen sitovalle normistolle. Leimaamisteorian mukaan yleisestä normista poikkeavat pyritään sulkemaan ulkopuolelle, ja tässä tilanteessa stigmatisoituminen voi muodostua itseään toteuttavaksi profetiaksi: ”rikollisen lapsista ei voi tulla muuta kuin rikollisia” (Laine 2014, 127–129; Kivivuori ym. 2018, 183–185.) Wilson ja Prescott (2014) ovat tutkineet leimaamisteoriaa seksuaalirikoksista tuomittujen integroitumisessa takaisin asuinyhteisönsä ja ammatillisen tuen saamisessa osana tätä prosessia. He ymmärtävät hyvin muiden asukkaiden huolen siitä, että seksuaalirikoksista tuomittuja sijoitetaan sinne, missä on lapsia. Samalla Wilson ja Prescott pohtivat sitä, kuinka vääristynyttä tietoa seksuaalirikoksen tehneistä ja niiden uhreista on liikkeellä. Tuntemattoman saalistajan sijaan tekijä on noin 80–90 % tapauksista lapselle jo ennestään tuttu, eikä suurin osa tuomituista uusi tekoaan jäätyään ensimmäistä kertaa kiinni. Silti sairaaksi hirviöksi leimaaminen saattaa ajaa ammatillista tukea tarvitsevat yhteisönsä ulkopuolelle, ja ulossulkemisella on tutkimusten perusteella todettu olevan uusimisriskiä nostava vaikutus. Wilsonin ja Prescottin mukaan on todettu, että osa tiedotusvälineistä julkaisee uusituista seksuaalirikoksista liki 14 kertaa enemmän uutisaineistoa kuin mitä kyseessä olevia rikoksia todellisuudessa tapahtuu (Wilson & Prescott 2014, 22–23.) Paikkaansa pitävää tietoa peräänkuuluttaa myös DeKeseredy (2015, 274–275), ja hänen mukaansa yksi kriittisen kriminologian päätehtävistä onkin tutkia sitä, ovatko kansalaiset luotettavalla tiedolla informoituja rikollisuuden tosiasioista. Samaa on syytä pohtia myös Suomessa; onko lapsiin kohdistuvissa rikoksissa ja niiden ennalta ehkäisyn palveluissa julkinen tiedottaminen ennaltaehkäisevien palveluiden tuottajien, tutkijoiden, muiden asiantuntijoiden, valtaapitävien vai päivälehtien vastuulla?

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat vakavaa ja suurelta osin yhä piilorikollisuutta, eli viranomaisten tietoon tulemattomia tekoja. Seksuaaliset teot voivat aiheuttaa uhreilleen fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä haittaa, ja rikoksen kohteeksi joutuneiden lasten auttamiseksi tarvitaan monialainen ja poikkihallinnollinen verkosto (THL; STM 2019.) Samalla nousee pohdittavaksi Lanzaroten sopimus, joka takaa kaikille yksilöille, myös lapsikohtaisen seksuaalisuuden häiriön omaaville, oikeuden seksuaaliterveyteen ja -hyvinvointiin (Nurminen & Taivaloja 2020). Millaisella sosiaalipolitiikan tutkimuksen viitekehyksellä tällaista ristiriitaista ilmiötä voidaan tarkastella? Kansainvälisesti rikosseuraamuksissa ja Suomessa Rikosseuraamuslaitoksen käytössä olevien uusimisrikollisuuteen vaikuttamaan pyrkivien kuntoutusohjelmien osana on usein Tony Wardin kehittämä Good Lives Model⁵ (GLM), Hyvän elämän malli. Samaa mallia hyödynnetään myös lapsiin kohdistuvien

⁵ <https://www.goodlivesmodel.com/> Luettu 9.6.2024

seksuaalirikosten ennalta ehkäisevien palveluiden yksilö- ja ryhmäkuntoutuksessa sekä omahoito-ohjelmissa. Teoriamalli perustuu ajatukseen siitä, että kaikki ihmiset tavoittelevat elämässään tasapainoa samojen primaaristen eli ensisijaisten tarpeiden alueilla. Mallin alkuperäiset yhdeksän ensisijaista tarvetta ovat hyvinvointi (psykykinen, fyysinen ja seksuaalinen), tietämys, pystyvyys vapaa-ajalla ja töissä, toimijuus, mielenrauha, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus, tarkoitus, onnellisuus ja luovuus. Keinot, joilla ihmiset tasapainoa itselleen näillä alueilla tavoittelevat voivat olla muille haitallisia tai jopa kriminalisoituja (Ward 2024; Vilkas 2019.) Malli sijoittuu voimavarakeskeiseen viitekehykseen ja pyrkii vaikuttamaan uusimisriskiin tai toimimaan ennalta ehkäisyssä siten, että osa-alueiden tasapainoa parantavia toimia ja käyttäytymistä tarkastellaan yksilöllisesti.

Tieteen termipankki määrittelee sosiaalipolitiikan seuraavasti:

”Sosiaalipolitiikka on yhteiskunnallista toimintaa, jota oikeudellisesti säännellään pääasiassa sosiaalioikeudella. Sosiaalipolitiikalla tarkoitetaan ihmisten hyvinvoinnin lisäämistä ja ylläpitämistä sosiaaliturvan keinoin sosiaali- ja terveystaloudellina ja toimeentuloetuksina. Toiminnan tarkoituksena on väestön ja yksilöiden materiaalisuuden, sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin turvaaminen sekä yhteiskunnallinen turvallisuus ja viihtyvyys. Julkisen vallan toteuttamaa sosiaalipolitiikkaa säännellään pääosin sosiaalioikeudellisella lainsäädännöllä, jota tukee esimerkiksi muutoksenhakuun ja hallinnon menettelyihin liittyvä lainsäädäntö. Sosiaalipolitiikka on myös tieteenala ja yliopistollinen oppiaine.”

Tässä pro gradu -tutkielmassa lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa seksuaalista kiinnostusta ja mahdollisia tekoja käsitellään kansanterveyden, sosiaalitieteiden ja kriminologian näkökulman kautta. Good Lives Model (GLM) on käytössä Rikosseuraamuslaitoksella ja useilla tässä tutkielmassa tarkastelun kohteina olevilla ennaltaehkäisyyn keskittyneillä palveluntuottajilla. Tästä syystä otan sen mukaan yhtenä sosiaalipolitiikan laajaan viitekehykseen kuuluvana näkökulmana. GLM-mallia ja sen vaikuttavuuden merkitystä uusimisriskillisuuteen on kuitenkin tarkasteltu myös kriittisesti. Zeccola, Kelty & Boer (2021) ovat artikkelissaan tehneet laajan kirjallisuuskatsauksen Good Lives Modelia hyödyntäneistä tutkimuksista. Katsauksessaan he kävivät läpi 1791 artikkelia, joista heidän käyttämiensä kriteerien mukaan vain 6 täytti kaikki vaatimukset. Kriteeristönä kirjallisuuskatsauksessa oli mallin käyttäminen kontrolloidusti, uusimisriskien vähentämiseksi rikosseuraamusten piirissä (vankila, yhdyskuntaseuraamus tai vankiterveydenhuollon yksikkö). Lisäksi katsaus pyrki rajaamaan pois ne tutkimusartikkelit, joissa mukana oli GLM-mallin kehittämiseen liittyviä henkilöitä. Zeccola ym. eivät varsinaisesti kritisoi itse teoriamallia, vaan peräänkuuluttavat tarkempaa tutkimusta sen kontrolloidusta käytöstä ennen kuin sitä voidaan kutsua näyttöön perustuvaksi, eli evidence based - pohjaiseksi, vaikuttavaksi käytännöksi riskien vähentämisessä. Kirjallisuuskatsaus ei kuitenkaan antanut viitteitä siitä, että GLM-mallin käyttö lisäisi uusimisriskiä (Zeccola ym. 2021.)

4 Tutkimusasetelma

Tarkastelen pro gradu –tutkielmassani alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennalta ehkäisevien palvelujen tarvetta, tarjontaa sekä rahoitusta Suomessa, Ruotsissa, Saksassa, Alankomaissa, Irlannissa ja Isossa-Britanniassa. Käytän tässä hyödykseni julkisista lähteistä kenen tahansa saatavilla olevia aineistoja koskien palvelujärjestelmien rakennetta, rahoituslähteitä, sekä tilityksiä rahoituksen käytöstä ja palveluiden käyttäjämääristä. Suhteutan palvelujärjestelmien ilmoitettuja kustannuksia käyttäjämääriin, tarkastellen samalla palveluiden kattavuutta kunkin valitun maan väestömäärään suhteutettuna. Tämän lisäksi olen kerännyt tutkittavien valtioiden itse ilmoittamaa viranomaistietoa poliisin ja muiden viranomaisten tietoon tulleista rikosnimikkeistä, rikosseuraamuksiin sijoitettujen henkilöiden määristä sekä rikosseuraamusten kustannuksista valtiotasolla. Pro gradu -tutkielmani on sosiaalipolitiikan kansainvälistä vertailevaa tutkimusta: käyttämäni aineisto on pitkälti lukuisista eri lähteistä ja tietokannoista yhdistelty, ja osa palveluntuottajien tilastoista on käsin poimittu taulukointeihin vuosikertomuksista, raporteista sekä vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista.

4.1 Tutkimuskysymykset

1. Onko alaikäisiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennalta ehkäiseville palvelujärjestelmille tarvetta? Tähän kysymykseen pyrin vastaamaan sillä tilastotiedolla, joka on Suomen ja verrokkimaiden viranomaisten julkisesti ilmoittamaa.
2. Miten ennaltaehkäisevän toiminnan tarjontaa voidaan arvioida ja vertailla? Vertailen ennalta ehkäisevien palveluiden keräämiä asiakas- ja ammattilaiskonsultointikontaktien määriä ja suhteutan niitä palveluntuottajien saamaan rahoitukseen. Tarkastelen myös palveluiden kattavuutta suhteutettuna toiminta-alueiden väestömääriin.
3. Onko tarkasteltavien valtioiden välillä eroavuuksia alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisyn toimenpidepainotuksissa ja / tai rahoituksessa? Vertailun kohteena olevat valtiot ovat kuuluneet Euroopan Unioniin siihen saakka, kunnes Iso-Britannia päätti irtautua 1.1.2021. Näkyykö tutkimusaineistolla eroavuuksia ennalta ehkäisyn suhtautumisessa valtiotasolla?

Tukena kaikelle pohdinnalleni tässä pro gradu -tutkielmassa toimii kysymys: kenellä on pääsy tietoon?

4.2 Tutkimusaineistot

Valitsemieni valtioiden vertailukelpoisena tilastoaineistona olen käyttänyt Eurostat-tilastoja⁶ terveydenhuollon kokonaiskustannuksista maittain eri vuosina. Rikostilastoissa Eurostat-aineistossa ei voi erikseen valita aineistoa alaikäisiin kohdistuvista seksuaalirikoksista, vaan ne on usein sisällytetty kunkin jäsenmaan ilmoittamiin seksuaali- ja väkivaltarikosten kertymään. Tästä syystä olen hyödyntänyt kunkin vertailtavan maan omia rikoksiin liittyviä tilastoaineistoja silloin, kun se on ollut mahdollista julkisen saatavuuden tai julkaisukielen perusteella. Rikosseuraamusten määrien ja niiden kokonaiskustannusten vertailevan aineiston olen kerännyt Euroopan neuvoston ja Lausannen yliopiston⁷ julkaisemista raporteista: Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I 2020, sekä Prisons and Prisoners in Europe 2022: Key Findings of the SPACE I report.

Suomen aineisto Poliisille ilmoitetuista alaikäisiin kohdistuvista seksuaalirikoksista on haettu Tilastokeskuksen⁸ StatFin siitä tilastotietokannasta, joka on muodostettu poliisiasian tietojärjestelmään (PATJA) rikoksena kirjatuista asioista. Taulukoiden 1 ja 2 aineistot on yhdistetty StatFin-tilastoaineiston Rikos- ja pakkokeinotilastojen tietokannoista (13fr -Eräiden rikosten uhrin iän, sukupuolen, hyvinvointialueittain lasketatavan ja rikoksen ilmoitusvuoden mukaan, 2009–2023 ; 141k - Eräiden rikosten uhrin iän, sukupuolen, syntyperän lasketatavan ja rikoksen ilmoitusvuoden mukaan, 2009–2023). Tilastoja yhdistäessäni olen huomioinut seksuaalirikoslain uudistuksen 1.1.2023 siten, että olen poistanut mahdolliset terminologiset päällekkäisyydet rikosnimikkeiden osalta. Rikosseuraamuksiin liittyvä aineisto on kerätty Rikosseuraamuslaitoksen⁹ julkaisusarjasta Rikosseuraamuslaitoksen monisteita: Rikosseuraamusasiakkaat 1.5. mennessä, vuosilta 2010–2021.

Ruotsia koskevat rikostilastot on saatu Myndigheten Brån¹⁰ (Brottsförebyggande rådet) julkaisemista aineistoista. Brå muistuttaa tavoitteiltaan suomalaista Rikosentorjuntaneuvostoa, ja vastaa tutkimuskirjallisuuden, kehittämistyön ja hankeinformaation tuottamisesta. Erona Rikosentorjuntaneuvostoon on se, että Brå tarjoaa kehittämistyön lisäksi myös Kriminalvårdenin ja Ruotsin poliisin tilastoja kaikkien vapaasti käytettäväksi. Tarkempia yksityiskohtia ruotsalaisista rikosseuraamuksista olen kerännyt Kriminalvårdenin vuosijulkaisuista¹¹; KOS 2018–2020, Kriminalvård och statistik.

⁶ Home - Eurostat[https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/homet_\(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/homet_(europa.eu)) (Luettu 7.6.2024)

⁷ <https://wp.unil.ch/space/space-i/> (Luettu 7.6.2024)

⁸ <https://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index.html> (Luettu 7.6.2024)

⁹ <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/monisteetjaraportit.html#> (Luettu 7.6.2024)

¹⁰ <https://bra.se/statistik/kriminalstatistik.html> (Luettu 7.6.2024)

¹¹ Publikationer - Om Kriminalvården | Kriminalvården (kriminalvarden.se) (Luettu 7.6.2024)

Alankomaiden tilastoja olen kartoittanut CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) Statistics Netherlands¹² -sivuston tilastoaineistoista ja vuosijulkaisuista, sekä Statista -tilastopankista¹³ johon on mahdollista luoda ilmainen käyttäjätili. Statistan aineistoista olen täydentänyt tarpeen tullen myös muiden vertailumaiden tietoja. The Dutch National Rapporteur on Human Trafficking and Sexual Violence against Children¹⁴ tuottaa kansallista tilastotietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaalirikollisuudesta englanniksi. University of Nottingham Rights Lab on julkaissut (2023) tilastotietoa Alankomaiden poliisille ilmoitetusta alaikäisiin kohdistuvasta seksuaalirikollisuudesta.

Saksan lapsiin kohdistuvia seksuaalirikostilastoja löytyy The Independent Commissioner for Child Sexual Abuse Issues (Die Unabhängige Beauftragte für Fragen des sexuellen Kindesmissbrauchs, UBSKM)¹⁵ -sivustolta. UBSKM toimii itsenäisenä osana yhtä Saksan keskusministeriöistä (the Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth) ja se tekee laajalti muun muassa kansallista uhritutkimusta. Tilastot on siirretty artikkelimuotoon, eli varsinaista tilastoyksikköpankkia UBSKM ei tarjoa. Bundeskriminalamt BKA¹⁶ eli Saksan keskusrikospoliisin sivusto sisältää englanninkielisiä rikosaineistoja itselle ladattavassa muodossa, sekä linkkejä eurooppalaisiin ja Yhdistyneitten kansakuntien ylläpitämiin oikeus- ja rikostilastoaineistoihin.

Ison-Britannian tilastoaineistot on jaettu alueittain. Skotlannin aineisto on muodostettu Scottish Government statistics.gov.scot¹⁷ - tilastoitujen rikosten vapaasti ladattavalla aineistolla. Englannin sekä Walesin rikostilastoja olen kerännyt ONS eli Office for National Statisticsin¹⁸ ja Home Officen Police recorded crime¹⁹ -julkisilla aineistoilla. Pohjois-Irlannin rikostilastot ovat saatavilla Police Service of Northern Ireland -verkkosivustolla²⁰.

Irlannin virallisten poliisille ilmoitettujen rikosten tilastojen käyttö on ollut mahdotonta. Sekä Irlannin Poliisi, An Garda Síochána, Irelands National Police and Security Service²¹ että Irlannin virallinen tilastokeskus An Phríomh-Oifig Staidrimh, Central Statistics Office (CSO)²² ilmoittavat, että tarkasteltavan ajankohdan 2010–2020 tilastoaineistot eivät ole käytössä, koska poliisiipiirien PULSE-

¹² [StatLine \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl) (Luettu 7.6.2024)

¹³ [Statista - The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies](https://www.statista.com) (Luettu 7.6.2024)

¹⁴ [Home | National Rapporteur \(dutchrapporteur.nl\)](https://dutchrapporteur.nl) (Luettu 7.6.2024)

¹⁵ [National Council: beauftragte-missbrauch.de](https://www.beauftragte-missbrauch.de) (Luettu 7.6.2024)

¹⁶ https://www.bka.de/EN/CurrentInformation/Statistics/PoliceCrimeStatistics/policecrimestatistics_node.html (Luettu 7.6.2024)

¹⁷ <https://statistics.gov.scot/> (Luettu 7.6.2024)

¹⁸ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice> (Luettu 7.6.2024)

¹⁹ <https://www.gov.uk/government/statistics/police-recorded-crime-open-data-tables> (Luettu 7.6.2024)

²⁰ <https://www.psni.police.uk/about-us/our-publications-and-reports/official-statistics/police-recorded-crime-statistics> (Luettu 7.6.2024)

²¹ <https://www.garda.ie/en/information-centre/statistics/> (Luettu 7.6.2024)

²² <https://data.gov.ie/dataset/> (Luettu 7.6.2024)

ohjelmisto ei ole pystynyt luotettavasti tallentamaan tilastoja ennen vuotta 2022. Tilastoaineistot ovat yhä tarkastuksen kohteena, ja tutkielman valmistumisen ajankohtana niistä on saatu korjattua julkista käyttöä varten vain murto-osa.

Suomalaisten palveluntuottajien rahoitusta, asiakasmääriä ja kulurakennetta koskevan aineiston olen tilannut käyttööni Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STEA:lta. He julkaisevat verkkosivuillaan listaa kaikista niistä järjestöistä, jotka avustusta ovat hakeneet²³. Olen pyytänyt STEA:sta sähköpostilla Oulun Ensi- ja turvakodin, Kriminaalihuollon tukisäätiön, Setlementti Tampereen ja Sexpo Säätiön alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn tarkoitettujen rahoitushakujen aineistot ajalta 2017–2020 sekä RAY-aineiston ajalta 2006–2016. Näiden lisäksi olen pyytänyt käyttööni mainittujen avustuskohteiden vuosiselvityksiä ajalta 2019–2021. Pro gradu - tutkielmani aihetta pohtiessani olin myös yhteydessä Seritaan Oulussa, Välitä!

Seksuaaliväkivaltatyöhön Tampereella ja Sexpoon (SeriE) Helsingissä pyytääkseni tietoa palveluiden käyttäjämääristä. STEA:n aineistopyynnöistä sain empiirisen käyttäjäseurantatiedon tarkennusten lisäksi toivomani rahoitus- ja kulutiedot käyttööni. STEA:n lisäksi olen käyttänyt tarpeen tullen myös Vuolle Setlementin ja Setlementti Tampereen vuosikertomuksia. Oikeusministeriön väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisyhankkeille myöntämät lisärahoitukset²⁴ olen poiminut OM:n verkkosivuilta ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020–2023 loppuraportista. Rahoitukseen ja palveluiden käyttäjämääriin liittyviä lukuja olen tarkastellut myös Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, THL:n ja Barnahusin raporttia: Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? (Taivaloja & Nurminen, 2020). Pro gradu -tutkielmaani ja tutkimuskysymyksiäni varten arvioin saaneeni tarpeeksi kattavan aineiston suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Aineiston julkaisijan palvelujen löytämisen olisin toivonut olevan yksinkertaisempaa: järjestökentän rahoituksesta alun perin tietämättömänä en osannut hakeutua oikeaan paikkaan heti. Kun löysin listat avustuskohteista koodinumeroineen, pyysin STEA:lta kaiken informaation, mitä tarkastelemistani avustuksen saajista tiettyinä ajanjaksoina löytyy. STEA:n omien julkaisuperiaatteiden mukaisesti:

”tuloksellisuusraportit ovat lähtökohtaisesti julkisia asiakirjoja, eikä raportissa tule kertoa arkaluontoisia tietoja esimerkiksi avustuskohteen työntekijöistä. Tuloksellisuusraportissa kuvattujen tietojen tulee perustua kerättyyn tietoon, otokseen tai arvioon. Tuloksellisuusraportissa tulee raportoida vain kyseessä olevan avustuskohteen avustuksella tehtyä toimintaa ja tuloksia, ei järjestön koko toimintaa.”

²³ <https://avustukset.stea.fi/download> (Luettu 7.6.2024)

²⁴ <https://oikeusministerio.fi/vakivalta-ja-seksuaalirikollisten-kuntoutusohjelmat> (Luettu 7.6.2024)

Ruotsalainen palveluntarjoaja PrevenTell - Hjälpplinjens vid önskad sexualitet on ANOVA:n (Andrologi, Sexualmedicin, Transmedicin) tarjoama kansallinen puhelinneuvontapalvelu. ANOVA on monitieteellinen yksikkö, joka kuuluu Karoliiniseen yliopistosairaalaan ja Karoliiniseen instituuttiin²⁵. Käyttäjiin ja rahoitukseen liittyviä aineistoja olen kerännyt PrevenTell:n ja Karoliinisen instituutin verkkosivustollaan julkaisemista raporteista ja tutkimusartikkeleista²⁶. Palvelun alkuvuosilta on julkaistu kahdessa laajassa raportissa yksityiskohtaista tilastollista aineistoa käyttäjämääristä ja palveluita käyttävien sosioekonomisista taustoista. Tarkastelukauden loppupuolella toiminnan taloudellinen ja osallistujakohtainen raportointi on ollut vaikeasti saatavilla. Tästä on Karoliinista Instituuttia huomauttanut myös Ruotsin hoitoalan toimintaa analysoiva viranomaisen raportissaan 2019. Ruotsin rikostilastojen helppoon saatavuuteen verrattuna on PrevenTell-palveluista saatavan tiedon hankinta ollut yllättävän haastavaa. Osa Ruotsin ennaltaehkäisevien palveluiden tilastoista perustuukin rahoitustarpeen arvioon vuodelta 2020.

Saksalaisen Prevention Project Dunkelfeld (PPD) on Saksan Oikeus- ja Terveysministeriöiden rahoittama hoito-ohjelma, jota ohjaa Institute of Sexology and Sexual Medicine at the University Hospital Charité²⁷ yhdessä muiden saksalaisten yliopistojen kanssa. Aineistoja kävijäkontakteista ja verkon omahoito-ohjelmaan osallistuneista olen koonnut kansainvälisesti luotettaviksi arvioituista lehtijulkaisuista ja akateemisista tutkimusartikkeleista, joiden julkaisuja muun muassa Lucy Faithfull -järjestö verkkosivustollaan²⁸ päivittää. Saksan palveluntuottajan aineiston kerääminen on ollut vertailumaista haastavinta. Varsinaisia tilastoja ei ole ollut löydettävissä englannin kielellä, ja tutkimusartikkelit ovat painottuneet hoitomuotojen ja lapsikohtaisen seksuaalisen häiriön tutkimiseen. Akateemisia tutkimusjulkaisuja lapsiin ja nuoriin kohdistuvista parafilioista ja niiden hoidosta Saksan palveluista on paljon. Pelkästään haulla ”Prevention Project Dunkelfeld (PPD)” antaa Google Scholar -sivusto lähes 500 hakuosumaa²⁹.

Alankomaat, Iso-Britannia ja Irlanti tarjoavat lapsikohtaiseen seksuaalisen kiinnostuksen häiriöön ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn yhteistä palvelujärjestelmää, Lucy Faithfull Foundationin lanseeraamaa Stop It Now!³⁰ -palvelukonseptia. Käyttäjämäärät ja rahoitus on julkaistu vuosittain Lucy Faithfull -organisaation toimesta kattavina vuosiraportteina³¹. Raporteissa ilmoitetaan tarkasti

²⁵ <http://anova.se/> (Luettu 7.6.2024)

²⁶ <http://preventell.se/nyheter-och-forskning/Arkiv/> (Luettu 7.6.2024)

²⁷ <https://sexualmedizin.charite.de/en/research/> (Luettu 7.6.2024)

²⁸ <https://ecsa.lucyfaithfull.org/dont-offend-kein-tater-werden> (Luettu 7.6.2024)

²⁹

https://scholar.google.fi/scholar?hl=fi&as_sdt=0%2C5&q=Prevention+Project+Dunkelfeld+%28PPD%29+&btnG (Luettu 30.6.2024)

³⁰ <https://www.stopitnow.org.uk/> (Luettu 7.6.2024)

³¹ <https://www.lucyfaithfull.org.uk/annual-report.htm> (Luettu 7.6.2024)

vuosittain kaikki rahoituslähteet, toiminnan kulurakenne ja empiirinen käyttäjätieto. Alankomaiden Stop It Now! puhelinpalvelu toimii hoitojatkumoihin ohjaavana osana De Waagia³², oikeuspsykiatrasta avohoitokeskusta. Osa aineistosta on kerätty De Waag:ia koskevista tutkimusartikkeleista ja raporteista, sekä Alankomaiden EOKM Expertisebureau Online Kindermisbruik (The Expertise Agency Online Child Abuse) vuosiraporteista. Alankomaiden aineistoa oli haastavaa löytää sillä tarkkuudella, mitä toivoin. Raportointi on ollut yksityiskohtaista lähinnä toiminnan perustamisvuonna, muutoin käyttäjätalastointi ja rahoitus on julkaistu uutiskirjeessä 2020 kymmenen vuoden kokonaisajalta.

³² <https://dewaagnederland.nl/en/> (Luettu 7.6.2024)

5 Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten esiintyvyys Suomessa ja verrokkimaissa 2010–2020

Valtioneuvoston vuoden 2019 julkaisemassa tiedotteessa otetaan kantaa Poliisin resurssien lisäämiseen lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkinnassa ja oikeusprosessien nopeuttamisessa. Lisäksi mainitaan kokonaisvalmistelun uudistamisen aloittaminen koskien seksuaalirikostuomioissa käytettävää rangaistavuusskaalaa ja mahdollisuutta pidentää annettuja tuomioita tulevaisuudessa (Vnk, 2019, 5, 7–8.) Pelkillä tuomioiden pidentämisillä tuskin asetettuja tavoitteita saavutetaan; seksuaalirikollisuus on niin kutsuttua piilorikollisuutta, eli mahdollisten rikosten ilmitulo ja epäilysten ilmoitusherkkyys on todellisia rikostapauksia vähäisempää.

Uhritutkimusten tulokset antavatkin usein suurempia lukuja kuin viranomaisten julkiset tilastot. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin vuosittain keräämän kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan vuosina 2018–2019 Suomessa tai Ahvenanmaalla vakituisesti asuvista 15–24-vuotiaista on joutunut alaikäisenä seksuaalisen väkivallan tai sen uhan kohteeksi 5,2 %. Piilo- ja ilmirikollisuuden määrällistä eroavuutta kuvaa viranomaisten tietoon tulleiden RL 20. luvun mukaisten alle 18-vuotiaisiin kohdistuneiden seksuaalirikosten määrä vuonna 2019: 1906 kappaletta (Tilastokeskus, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti: Kansallinen rikosuhritutkimus 2012–2019; Väkiluku tilastoajanjakson lopussa; Viranomaisten tietoon tulleet rikokset.) Kirjallisesta lähteestä riippuen arvio ilmoittamatta jäävistä seksuaalirikoksista vaihtelee. Ilmoittamatta jääviä seksuaalirikoksia arvellaan olevan eniten haavoittuvien alaikäisten kohdalla, oppimisvaikeuksista tai kehitysviiveistä kärsivillä lapsilla. Suomessa erityistä riskiä jälleen uuden rikoksen uhriksi joutumisessa oli niillä nuorilla, jotka olivat jo tulleet hyväksikäytetyiksi internetin kautta (Kivivuori, Aaltonen, Danielsson, Kääriäinen, Lappi-Seppälä, Lehti & Virtanen, 2017, 94–95; Brå 2011, 20, 84.) Koska tutkimusaihe on sensitiivinen, siitä ei juurikaan ole olemassa varmoja lukuja.

Poliisin ja muiden viranomaisten tietojärjestelmiin rikoksena kirjaamat ilmoitukset ovat ilmirikollisuutta. Uhritutkimusten tuoma tieto, joka on jäänyt tilastojen ulkopuolelle puolestaan piilorikollisuutta. Yhdessä nämä muodostavat kokonaisrikollisuustutkimuksen alueen, jota myös muilla empiirisillä tutkimusmenetelmillä kuten havainnoinnilla voidaan täydentää (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 29, 79–84.) Rikoksista ilmoittamiseen saattaa vaikuttaa teoria siitä, että myös viranomaisprosessit ovat sosiaalisia tilanteita uhrin, tekijän ja ilmoituksen vastaanottajan välillä. Sellinin laiksi (1931) on nimetty ilmiö siitä, kuinka kussakin rikosprosessin vaiheessa aina osa alkuperäisistä rikosilmoituksista tippuu pois johtaen siihen, että lopulta vain murto-osa tapauksista päättyy tuomioon saakka. Ilmoitushalukkuuteen ja mahdollisuuteen saada riittävä todistusaineisto prosessin eri tasoille liittyy Sellinin mukaan erityisesti se, kuinka rikokseen

suhtaudutaan: murhan näkeminen ilmoitetaan herkemmin kuin raiskauksen, koska raiskaukseen liitetään usein moraalista häpeää tai stigmaa. Myös se, kuinka rikoksen koetaan vaikuttavan yhteiskuntajärjestykseen, merkitsee. Näpistyksiä ilmoitetaan paljon vähemmän kuin törkeitä ryöstöjä. (Kivivuori ym. 2018, 72–73; Sellin 1931, 337–339.)

Vain murto-osa poliisin tietoon tulleista ja edelleen rikoksena kirjatusta rikosepäilyistä etenee syyteharkintaan. Tästä jo valikoituneesta määrästä vain osa käy läpi koko oikeusprosessin johtaen tuomioon. Tuomio voi olla syytetyille myös vapauttava. Lisäksi tulee huomioida lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tilastointeja tulkitessa muun muassa se, että tutkimusten perusteella seksuaalirikokset usein kasaantuvat samoille uhreille, tai samat rikoksetekijät liittyvät useisiin eri tutkimustapauksiin. Julkitulleet epäilyt voivat myös olla vuosia vanhoja, tai lainsäädännön muutokset näkyvät rikosten määrän jyrkkänäkin kasvuna (Ellonen, Fagerlund & Hautakangas 2019, 2–3.) Vuonna 2012 lastensuojelulakiin lisätty viranomaisten ja muiden lasten kanssa työskentelevien velvollisuus ilmoittaa epäillyt seksuaalirikokset myös poliisille lastensuojelun lisäksi on osaltaan saattanut kasvattaa tilastoituja tapauksia (Korpilahti ym. 2019, 171–172; Lastensuojelulaki 417/2007, 5 luku 25§) Tilastoja voidaan siis hyödyntää vain suuntaa antavina tietoina ehkäisevien toimenpiteiden rahoituksen pohjana.

Rikoslain 17 luku (24.7.1998/563) ”Rikoksista yleistä järjestystä vastaan” sisältää pykälät 18–19. Niissä määritellään tarkkaan rikoksiksi luokiteltu sukupuolisiveellisyttä loukkaava materiaali ja sen esittämisen alaikäiselle henkilölle. Kaikki kuvamateriaali, joka sisältää eläimiin sekaantumista, lasta seksualisoivaa tai väkivaltaista sisältöä on laitonta tuottaa maahan, pitää hallussa tai luovuttaa julkiseen levitykseen. Luku kriminalisoi myös pornografisen materiaalin esittämisen tai jakamisen alaikäiselle lapselle. Julkisessa keskustelussa raaimmasta materiaalista käytetään usein nimitystä ”lapsiporno”, mutta tätä ilmaisua on pyritty tietoisesti viranomaiskeinoin muuttamaan todellisuutta paremmin kuvaavammaksi. Porno käsitteenä voi hämärtää sitä tosiseikkaa, että aineiston sisältämä materiaali on itse asiassa rikospaikkojen ja -tilanteiden tallenteita, ja jokainen materiaalissa nähty alaikäinen lapsi on rikoksen uhri. Englanninkielinen ilmaus on Child Abuse Material (CAM) tai Child Sexual Abuse Material (CSAM) eli kuvamateriaali lasten hyväksikäytöstä. Suomen kieleen ilmaisu CAM tai CSAM-materiaali on alkanut juurtua erityisesti aiheen kanssa työskentelevien ammattilaisten käytössä (Haaste 2016; InHope 2023³³.) Myös ilmauksia ”lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa

³³ <https://www.inhope.org/EN> Verkossa julkaistun laittoman materiaalin poistoon keskittynyt kansainvälisten järjestöjen keskittymä (Luettu 7.6.2024)

todistava kuvamateriaali” tai ”laiton kuvamateriaali” käytetään lapsipornografian sijaan (HUS Mielenterveystalo, ReDirection - Laittoman kuvamateriaalin käyttäjän omahoito-ohjelma³⁴).

Taulukko 1. Lasta loukkaavan, rikollisen kuvamateriaalin levittämisen yritys, levittäminen ja hallussapito (RL 17. luku, 18–19§)

Lähde: Rikos- ja pakkokeinotilasto, Tilastokeskus

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Viranomaisten tietoon tulleet rikokset ¹⁾	93	112	131	140	84	196	156	116	161	273	565
<i>1:100 000 asukasta</i>	2	2	2	3	2	4	3	2	3	5	10
Selvitetyt rikokset yhteensä	102	85	121	131	91	123	140	137	97	112	168
Syyttäjälle ilmoitetut rikokset yhteensä	97	81	115	123	88	116	130	126	90	112	120
Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillyt ²⁾	109	89	133	145	94	135	143	147	100	192	188

1) Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos

2) Yhteensä (miehet ja naiset)

1:100 000 suhdeluku ilmoitusvuoden väestömäärästä pyöristettynä lähimpään tasalukuun

Taulukkoon 1 on kerätty Tilastokeskuksen aineistoista vuosina 2010–2020 maan kaikkien poliisipiirien, Keskusrikospoliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen ilmoittamat Rikoslain 17 luvun mukaiset laittomaan kuvamateriaaliin liittyvät ilmoitetut, selvitettyt ja syyttäjälle edenneet rikokset. Selvitettyihin rikoksiin saattaa tilastoaineistossa sisältyä ilmoitusvuotta aiempia tutkintoja, jotka on saatu päätökseen ilmoitusvuonna. Ilmoitusvuonna tietoon tulleiden rikosten määrä ei ole siksi suoraan verrannollinen selvitettyjen rikosten määrään. Tästä syystä taulukon 1 esiintyvyys per 100 000 asukasta on laskettu viranomaisten tietoon tulleista rikoksista kunkin vuoden väestömäärään suhteutettuna. Tilastossa on mukana myös ilmoitusvuonna kirjattuihin selvitettyihin rikoksiin syyllisiksi epäiltyjen määrät. Lainkohta kattaa hyväksikäyttömateriaalin ammattimaisen tuottamisen ja jakamisen muun muassa Internetissä, sekä alle 18-vuotiaalle lähetetyt kuvat sukuelimistä. Edellisten lisäksi laki koskee nuorten suosimissa viestipalveluissa toisistaan jakamia seksuaalisista tilanteista kuvattuja videoita ja kuvia silloin, kun materiaali on alaikäisestä tai sitä alaikäiselle näytetään. Kun otetaan huomioon lainkohdan kattama laaja tekojen kirjo, viranomaisten tietoon ilmoitetaan rikoksia uhritutkimusten lukuihin verrattuna suhteellisen pieni määrä: ajalta 2010–2020 yhteensä 2027 kirjattua rikosta. Näistä edelleen syyttäjän harkintaan vietyjä rikostapauksia on ilmoitettu 1198. Selvitettyjä rikoksia on kirjattu vuosina 2010–2020 kaikkiaan 1307, ja syyllisiksi epäiltyjä henkilöitä on

³⁴ <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/redirection-laittoman-kuvamateriaalin-kayttajan-omahoito-ohjelma/terminologia> (Luettu 7.6.2024)

selvitettyihin tapauksiin pystytty liittämään 1475. Taulukossa 1 vuosien 2010–2020 selkeänä poikkeamana tilastoissa näkyy vuoden 2020 tietoon tulleiden rikosten suuri määrä saman vuoden väkilukuun suhteutettuna, 10 rikosta 100 000 asukasta kohden. Muina tarkastelujakson vuosina suhdeluku on ollut 5 tai alle.

Kuvamateriaalin lataaminen verkosta tai verkkoon on niin kutsuttua ei-kontaktista seksuaalirikollisuutta, ja tutkimusten mukaan siihen syyllistyvät eroavat tietyiltä osin kontaktirikoksia tekevästä. Internetin kautta rikoksiin syyllistyneillä on todettu enemmän yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteita, ja ovat myös pääosin nuorempia kuin verrokkiryhmään kuuluvat, eli kontaktisiin rikoksiin syyllistyneet. Kuvamateriaalia on tutkimuksen mukaan käytetty mielialojen tasaamiseen siinä missä seksuaaliseen kiihottumiseenkin. Elliot, Beech, Mandeville-Norden & Hayesin (2009, 76, 87–88) mukaan lasta loukkaavan kuvamateriaalin käytöstä tuomion saaneilla on huomattavasti harvemmin aikaisempia tuomioita kuin kontaktirikoksen tehneillä. He ovat useammin kiinnostuneita kummastakin sukupuolesta, kun kontaktirikoksen tehneillä on selkeämpi uhriin kohdistuva sukupuolipreferenssi.

Toisaalta vuonna 2021 Suojellaan lapsia ry:n Insoll, Ovaska ja Vaaranen-Valkonen julkaisivat Dark Webissä tehdyn kyselytutkimuksen, jolla tavoitettiin 8484 eri maista – myös Suomesta- olevaa laitonta kuvamateriaalia etsivää henkilöä. Näistä 5171 vastasi kyselyyn taustastaan ja mielenkiinnon kohteistaan anonyymisti. 37 % vastanneista oli hakeutunut kontaktiin lasten kanssa laittoman kuvamateriaalin katselun jälkeen, ja 44 % oli harkinnut suoraa kontaktointia. Materiaalia haettiin eniten 4–13-vuotiaista tytöistä (45 %) ja saman ikäryhmän pojista (18 %). Sadistista ja väkivaltaista aineistoa kertoi etsivänsä 24 % ja tässä nimen omaisessa materiaalissa poikiin kohdistuva aineisto kiinnostaa eniten. 45 % vastanneista kertoi myös käyttävänsä suorana lähetettävää lapsen hyväksikäyttöaineistoa (Insoll, Ovaska ja Vaaranen-Valkonen 2021.) Raja ei-kontaktisen ja kontaktisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla vaikuttaa kyselyn perusteella olevan häilyvä. Internetin käytön yleistymisen on itsessään mahdollistanut seksuaalirikosten määrän kasvun, koska tekijöillä on helpompi pääsy kontaktiin uhrien tai laittoman materiaalin kanssa.

Taulukko 2. Poliisin kirjaamien / tietoon tulleiden alaikäisiin kohdistuneiden rikosnimikkeiden (RL 20. luku) määriä ikäryhmittäin ja sukupuolittain 2010–2020

Lähde: Rikos- ja pakkokeinotilasto, Tilastokeskus

3)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	n
poika, ikä 0–4	42	37	31	22	25	27	15	13	24	18	20	274
poika, ikä 5–11	72	75	79	81	68	82	56	66	100	97	71	847
poika, ikä 12–14	28	52	53	50	27	52	51	54	81	80	72	600
poika, ikä 15–17	6	45	66	20	28	42	32	17	42	32	54	384
tyttö, ikä 0–4	74	102	101	94	79	70	78	40	47	66	65	816
tyttö, ikä 5–11	224	264	306	239	279	280	262	289	332	421	431	3327
tyttö, ikä 12–14	338	455	538	556	544	474	514	516	583	870	844	6232
tyttö, ikä 15–17	175	218	292	295	290	264	215	208	309	322	373	2961
n	959	1248	1466	1357	1340	1291	1223	1203	1518	1906	1930	
1:100 000	18	23	27	25	24	24	22	22	28	35	35	

3) *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, 20:6–7, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta 20:8a1-2, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin 20:8b*

Poliisin tilastojen perusteella voidaan arvioida, että alaikäisiin kohdistuneiden hyväksikäyttäjien ja raiskauksien ilmoitusten määrät ovat lisääntyneet liki kaikissa ikäryhmissä vuosien 2010–2020 välisenä aikana. Poikkeamina tässä tytöt ja pojat ikäryhmässä 0–4 vuotta. Taulukon 2 perusteella voidaan todeta, että tyttöihin kohdistuvia rikoksia esiintyy enemmän kuin poikiin. On myös huomioitava se, että tilaston luvut koskevat rikosnimikkeitä, eivät yksittäisiä uhreja. Yhteen seksuaalirikoksen uhriin saattaa kohdistua useampia tekoja, pitkänkin ajan kuluessa. Oikeuslaitoksen langettamat tuomiot perustuvat osaltaan myös rikosnimikkeiden ja tekokertojen määriin, eli yhden selvitetyn rikoksen tuomio voi sisältää useita tuomion pituuteen vaikuttaneita rikosnimikkeitä. Kuitenkin kirjausten määrät suhteutettuna 100 000 asukasta kohden vaikuttaa antavan viitteitä siitä, että rikosten esiintyvyys koko väestössä on pysynyt suhteellisen tasaisena vuosina 2010–2017. Nousua suhteessa väestömäärään on nähtävissä vuoden 2018 jälkeen. Suhdelukuja tukee Ellosen, Fagerlundin & Haapakankaan (2019) Tilastokeskuksen Tieto & trendit-sivustolle kirjoittama artikkeli: Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten ilmoitukset kasvussa, uhrikokemukset eivät. Artikkelin mukaan

uhritutkimusten ja Poliisin kriteerit kirjata tapauksia ovat erilaisia, joten suoraa verrannollisuutta ei niiden kesken voi käyttää. Ellonen ym. pohtivat syytä ilmiön takana, ja heidän arvionsa mukaan ilmoitusten määrän kasvu verrattuna vähentyneisiin uhrikokemuksiin voi johtua siitä, että alaikäisiin kohdistuvilla seksuaalirikoksilla on valitettava taipumus kasautua. Toisin sanoen, yhteen uhriin kohdistuu useampi hyväksikäyttörikos, ja poliisin kirjauksissa rikosnimike voi esiintyä useasti, mutta uhri kirjataan järjestelmään vain kerran (Ellonen ym. 2019.)

Väestöliiton arvion mukaan tyttöjen ja poikien murrosiän alkamisajankohdat ovat yksilöllisiä, mutta rintojen ja muiden ulkoisten sukuelinten muutokset ajoittuvat keskimäärin 12–13 ikävuoteen. Lapsen kohdistuvassa seksuaalisuudessa tämä ikäryhmä osuu hebefiilisen suuntautumisen preferenssiryhmään. Toisaalta tulee muistaa myös se, että seksuaalirikoksiin alaikäisiä kohtaan syyllistyvät myös muut kuin ensisijaisesti pedo- tai hebefiilin diagnostiset kriteerit täyttävät henkilöt. Miesten osuus tekijöinä kaikista ilmoitukseen johtaneista seksuaalirikoksista tarkastelujakson lopulla tehtyjen tutkimusten mukaan on Suomessa ja Ruotsissa 98 % (Brå 2019, 55–57, 70; Kivivuori ym. 2017, 96.) Hyväksikäyttötapauksissa tekijä on yleensä uhrille tuttu, liki 75 % tapauksista, tuntemattomien tekeminä rikoksia on kirjattu 25 %.

Perheen sisäisiä hyväksikäyttöjä kaikista hyväksikäyttötapauksista on tarkastelujaksolla tehtyjen tutkimusten mukaan ollut noin 20–25 % ja muiden sukulaisten, naapurien tai muiden uhrille tuttujen tekemiä 50 %. Alle 7-vuotiaaseen lapsen kohdistuvista perheen sisäisistä hyväksikäytöistä 60 % tuomituista Suomessa on ollut joko uhrin oma isä tai isäpuoli, Ruotsissa 70 % epäillyistä tekijöistä on ollut alle 11-vuotiaan uhrin kohdalla lähiperheeseen kuuluva. Perheen sisäisen hyväksikäytön voidaan ajatella olevan yksi lähisuhdeväkivallan muoto. Tästä huolimatta ne on luokiteltu alaikäisiin kohdistuessaan seksuaalirikoksiksi. Perheen sisäiset hyväksikäytöt tapahtuvat pääosin eristäytyneissä yhteisöissä, ja niiden ilmitulo on muuta hyväksikäyttöriskollisuutta vähäisempää (Danielsson 2019, 84–87; Kivivuori ym. 2017, 96–97; Brå 2011, 13–14.)

Rikoslain 20 lukuun (19.12.1889/39) sisältyviä, taulukkoon 2 kerättyjä rikosnimikkeitä ovat raiskaus ja sen yritys perusmuotoisina ja törkeinä, pakottaminen sukupuoliyhteyteen ja sen yritys, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen yritys perusmuotoisina ja törkeinä, ja seksuaalinen ahdistelu. Mukana on edellä mainittujen lisäksi vielä seksin myyntiin ja paritukseen liittyvät pykälät, sekä lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. 12.4.2019 voimaan tullut törkeä lapsenraiskaus, 7b § (12.4.2019/486), näkyy Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilastoissa vuodesta 2019 alkaen. Perheen sisäiset hyväksikäyttötapaukset kuuluvat alaikäisiin kohdistuessaan mukaan taulukon 1. lukuihin, vapaaehtoinen sukupuoliyhteys täysi-ikäisten lähisukulaisten kesken käsitellään Rikoslain 17 luvun 22§ mukaisesti. Usein julkisilla keskustelufoorumeilla kommentointi liittyen alaikäisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin jättää huomioimatta lainopin laajan skaalan Rikoslain luvussa 20

kriminalisoituja esiintymismuotoja. Inhimillisesti tämä on ymmärrettävää, koska lapsiin kohdistuneet rikokset ovat paitsi uhreille ja heidän läheisilleen haittaa tuottavia, myös varsin epämiellyttäviä ja vastenmielisyyden tunteita herättäviä aihe. Edellisten lukujen perusteella voidaan todeta, että vaikka monella seksuaalista kiinnostusta lapsiin omaavalla kynnyksellä toteuttaa mielihalunsa käytännössä on korkea, osa jossain vaiheessa elämäänsä niin tekee. Aikuisen lapsiin kohdistamat seksuaaliset teot ovat aina väärin, rikollisia tekoja, ja vahingollisia niiden kohteiksi joutuneille. Muissa kuin tekijän kotimaassa tapahtuvia seksuaalirikoksia

Taulukko 3. Seksuaalirikos päätuomiona tai -syytteenä Suomessa, rangaistusta suorittavat lukuina, 2010–2020

Lähde: Rikosseuraamuslaitoksen monisteita -sarja 2010–2021: Rikosseuraamusasiakkaat 1.5. mennessä.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
tutkintavankina vankilassa	27	91	38	52	37	43	61	56	45	59	55
vankeusvanki, mies 1)	92	98	94	106	108	131	133	161	143	135	150
nainen	5	7	3	3	3	2	1	2	3	2	4
yhdyskuntaseuraamus 2)	..	..	..	75	133	137	152	175	177	189	184
n	124	196	135	236	281	313	347	394	368	385	393

”Ei yksilöity päätuomion mukaan

1) vankeusvangit jaoteltu sukupuolen mukaan, tutkintavangit ja yhdyskuntaseuraamukseen tuomitut kaikki yhteensä (n)

2) Yhdyskuntapalvelu, valvonta- ja nuorisorangaistus, ehdollinen vankeus valvonnassa, ehdonalaan valvontaan vapautuminen vankilasta, yhdistelmä rangaistus ja valvottuun koevapauteen sijoittaminen

Taulukossa 3 esitellään Rikosseuraamuslaitoksen julkaisemat tilastot vankeusvangeista ja yhdyskuntaseuraamusten piirissä olevista, jotka ovat mistä tahansa seksuaalirikoksesta tuomittuja. Tilastoon on sisällytetty myös seksuaalirikoksesta epäiltyjä, jotka ovat tutkinnallisista syistä vangittuja. Julkaisusarja päättyy vuosittain 1.5. mennessä, joten olen tarkistanut vuoden 2020 luvut vuoden 2021 julkaisusta. Rikosseuraamuslaitos ei ole julkaisemissaan tietoaaineistoissa eritellyt aikuisiin ja alaikäisiin kohdistuneita seksuaalirikoksia, ja sukupuoleen perustuvaa tarkempaa tilastointia on käytetty ainoastaan vankeusvankien kohdalla. Tutkintavangeiksi lasketaan kaikki käräjä- ja hovioikeuksissa asiaansa yhä käsittelevät, jotka odottavat tuomion virallista täytäntöönpanoa ja rangaistuksen alkamisajankohtaa. Vankeusvankeihin on laskettu mukaan kaikki ehdotonta tuomiota suorittavat lyhyt- tai pitkätuomioiset vangit suljetuissa vankiloissa ja avovankiloissa koko Suomen alueella. Yhdyskuntaseuraamuksiin³⁵ on sisällytetty ehdonalaan valvontaan vankeustuomionsa

³⁵ Käytössä olevat yhdyskuntaseuraamukset (vankilan ulkopuolella suoritettavat tuomiot) Suomessa: <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle/yhdyskuntaseuraamukset.html> (Luettu 7.6.2024)

loppupuolella päästetyt, ehdolliseen vankeuteen sekä valvontarangaistukseen tuomitut, valvotussa koevapaudessa ja yhdyskuntapalveluksessa olevat. Yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat siis kaikki ne oikeuslaitoksen määräämät tuomiot, joita ei laiteta täytäntöön vankilassa. Yhdyskuntaseuraamuksien päärikoksia on alettu kirjaamaan julkaistuihin tiedotteisiin vuoden 2013 jälkeen. Samalla yleistämisen periaatteella julkiset tilastot esittelevät myös esimerkiksi varkaus-, huumausaine- ja henkirikokset. On myös huomioitava se, että Rikosseuraamuslaitos julkaisee tilastoissaan vain tilastoinnin kirjaamishetken päärikoksen, eikä huomioi sitä, että kulloiseenkin tuomioon voi sisältyä useita eri rikoslajeja. Yksilöidympää tietoa rikoslajeista saa Tilastokeskuksen Rikos- ja pakkokeinotilastosta, kuten taulukoissa 1 ja 2. Naisia seksuaalirikoksesta ehdottomaan vankeuteen tuomittuina on huomattavasti vähemmän kuin miehiä, mutta vuosina 2010–2020 heitä on tästä huolimatta ollut vuosittain. Kaikkiin rikosseuraamuksiin tuomittujen määrä on kasvanut, joten voidaan päätellä, että vuotta 2020 lähestyttäessä seksuaalirikoksista joko suurempi osa ylittää syyteharkinnan kynnyksen ja johtaa ehdottomaan vankeustuomioon, tai rikosilmoituksia tehdään viranomaisille ylipäättään aiempaa herkemmin.

Suomalaisia tilastoja tarkastelen ajanjaksolta 2010–2020. Vertailun kohteena olevien muiden valtioiden viranomaisten tietoon tulleita alle 17-vuotiaisiin kohdistuneita seksuaalirikoksia tarkastelen kolmelta eri vuodelta: 2010, 2015 ja 2020. Ilmoitettujen rikosten tai rikosepäilyiden lukumäärä tilastossa on kahdessa eri muodossa: kokonaismäärä ja per 100 000 asukasta ilmoitusvuodelta. Taulukkoon 4 on lisäksi lisätty väestömäärät³⁶ tarkasteltavilta vuosilta, ja näin tulee vielä selkeämmin esiin mahdollinen viranomaisille ilmoitetun rikosepäilyjen tai -määrän vaihtelu. Verrokkimaiden väestömäärät poikkeavat toisistaan hyvin paljon, ja käyttäen kahta eri numeraalista ilmoitusmuotoa koen sen helpottavan ilmiön mittakaavan hahmottamista. Tilastoaineisto kolmelta vuodelta pystyy tuomaan näkyviin ilmoitetun lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden määrän vaihtelun.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden lait ovat alisteisia EU:n lainsäädännölle. Lisäksi oikeusvaltioita sitovat myös niiden mahdollisesti allekirjoittamat Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja ja julistukset. Tästä huolimatta jokaisella valtiolla on omia, hieman toisistaan poikkeavia lainkäytäntöjä. Kaikkien jäsenvaltioiden on kuitenkin direktiivin 2011/93 (FRA, 2007–2019) mukaan määriteltävä lainsäädäntöönsä niin kutsuttu suojaikäraja, eli alin ikä, jolloin nuoren katsotaan olevan tarpeeksi kypsä päättämään itse seksuaalisesta kanssakäymisestään täysi-ikäisen kanssa. Direktiivin tarkoituksena on suojata ikärajaa nuorempia lapsia seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja riistolta sekä lasta loukkaavan kuvamateriaalin kohteeksi joutumiselta. Iso-Britannia on säilyttänyt aiemmat suojaikärajansa myös EU:sta irtautumisensa jälkeen. Saksassa suojaikäraja on alin, 14 vuotta ja Ruotsissa toiseksi alin, 15 vuotta. Muissa tarkasteltavissa maissa suojaikäraja on 16 vuotta, paitsi

³⁶ <https://globalis.fi/Statistikk/befolkningstall> Suomen YK-liitto, Väestömäärä (Luettu 7.6.2024)

Irlannissa, jossa se on 17 vuotta. Lakiin kirjattuna on Suomessa, Ruotsissa, Englannissa ja Walesissa suojaikärajana 18 vuotta silloin, kun seksuaalisen kanssakäymisen toinen osapuoli on täysi-ikäinen, ja hänellä on huomattava valta- tai luottamusasema nuoren elämässä. Tällaisia tapauksia ovat muun muassa opettajan ja oppilaan, tai harrastevalmentajan ja valmennettavan välinen suhde. Näiden lisäksi perheen sisäisissä hyväksikäyttötapauksissa nuoren suojaikäraja nousee 18 vuoteen. Täysi-ikäisyyden raja lähes koko Euroopan Unionin ja Ison-Britannian alueella on 18 vuotta, ainoana poikkeuksena Skotlanti, jossa täysi-ikäisyyden saavuttaa 16-vuotiaana. Rikosoikeudellisen vastuun alkamisen ikärajat olen esitellyt taulukossa 11. On mielenkiintoista huomata, että rikosoikeudellinen vastuu alkaa tutkimuksen kohteena olevissa maissa pääosin nuorempana kuin oikeus päättää laillisesti omasta seksuaalisesta toiminnastaan.

Taulukko 4. Viranomaisten tietoon tulleet alle 17–18-vuotiaksiin kohdistuvat seksuaalirikokset ja rikosepäilyt vuosina 2010/2012, 2015 ja 2020 Suomessa, Ruotsissa, Saksassa, Alankomaissa, Irlannissa ja Isossa-Britanniassa.

Lähteet: Tilastokeskus, Rikos- ja pakkokeinotilasto; Bråtttsförebyggande rådet statistik.bra.se; Bundeskriminalamt BKA the Police Crime Statistics of Germany; Police Netherland data.politie.nl; University of Nottingham Rights Lab 2023; An Phríomh-Oifig Staidrimh Central Statistics Office; Police recorded crime Home Office; gov. scot, publications recorded crime Scotland; Recorded crime statistics psni; police.uk. official statistics

		2010	2012 a)	2015	2020
Suomi	ilmoitetut rikokset, n	1052		1487	2495
	1:100 000	20		27	45
	Väestömäärä	5 393 271		5 479 461	5 529 468
Ruotsi	ilmoitetut rikokset, n	5146		7412	11 665
	1:100 000	53		73	114
	Väestömäärä	9 381 729		9 849 349	10 368 969
Saksa	ilmoitetut rikokset, n	79 736		76 681	83 961
	1:100 000	97		93	101
	Väestömäärä	81 325 090		82 073 226	83 328 988
Alankomaat	ilmoitetut rikokset, n	1055	899	1857	6479
	1:100 000	6	5	11	37
	Väestömäärä	16 617 117	16 785 299	17 041 107	17 434 557
Irlanti	ilmoitetut rikokset, n	ei tietoa		ei tietoa	ei tietoa
	1:100 000	ei tietoa		ei tietoa	ei tietoa
	Väestömäärä	4 524 585		4 665 760	4 946 119
Iso-Britannia	ilmoitetut rikokset, n	58 892		123 412	173 469
	1:100 000	94		198	259
	Väestömäärä	62 760 039		62 224 364	67 059 474
Englanti ja Wales	ilmoitetut rikokset, n	55 610*		117 940	169 129
Skotlanti	ilmoitetut rikokset, n	2230		3528	5095
Pohjois-Irlanti	ilmoitetut rikokset, n	1052		1944	2245

a) 2012 Defence for Children – ECPAT the Netherlands 2020; University of Nottingham Rights Lab 2023

* huhtik2010–maalisk2011

Taulukossa 4 olen Suomen kohdalla laskenut yhteen aiemmin tässä luvussa esittelemiä taulukoiden 1 ja 2 poliisin tietoon tulleet rikokset tarkasteluvuosilta. Muihin verrokkimaihin verraten asukaslukuun suhteutettuna ilmoitettujen rikosten määrä on kasvanut. Vuoden 2010 suhdeluku per 100 000 asukasta on 20, kun vuonna 2020 se on jo 45. Verrokkimaita tarkastellessa hieman ehkä yllättäen Ruotsin rikoslaissa (Brottsbalk) lasta loukkaavaa kuvamateriaalia kutsutaan yhä lapsipornografiaksi, vaikka hallituksen muutosehdotus Lagrådetille lain päivittämiseksi muun muassa tältä osin on tehty (Regeringen 2019). Taulukkoon 4 on Ruotsin osalta käytetty Brottsförebyggande Rådetin (Brå) julkista tilastopankkia, josta ilmoitettujen rikosten aineistosta on valittu kaikki alle 17-vuotiaisiin kohdistuneet seksuaalirikokset ja niiden epäilyt. Brottsbalk (1962:700) luku 6 seksuaalirikoksista kattaa pykälien 1–12 perusteella muun muassa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön eri asteet, pakottamisen, raiskauksen, inestiset rikokset, houkuttelun seksuaaliseen tekoon, ja seksuaalisten palveluiden ostamisen. Luvussa 16 määritellään laittomaan kuvamateriaaliin liittyvät rikokset. Vuosien 2010, 2015 ja 2020 tulokset on esitetty sekä lukumäärisesti että suhteessa väestömäärään (per 100 000 asukasta). Olen poistanut tilastosta kaikki muut kuin suoraan lapsiin ja alaikäisiin selkeästi viittaavat luvut. Ruotsin tilastoluvut tässä pro gradu -tutkielmassa kertovat niistä ilmoituksista, jotka on kerätty Ruotsin kaikkien poliisipiirien antamien tietojen perusteella juuri tähän, julkiseen tilastopankkiin. Tilastoaineistojen luvut saattavat vaihdella sen mukaan, mitä tilastopankkia analyysiin kulloinkin käytetään. Ilmoitettujen rikosten ja rikosepäilyjen perusteella lapsiin ja nuoriin kohdistuneiden rikosten määrä on Ruotsissa kasvanut vuosien 2010 ja 2020 välisenä aikana. Vaikka väkiluku on kasvanut miljoonalla asukkaalla tarkasteluajankohtana, se ei itsessään selitä ilmoitettujen rikosten kasvaneita lukumääriä. 100 000 asukkaaseen suhteutettuna ilmoituksia on 2010 tehty 53 kappaletta, vuonna 2015 suhdeluku on ollut 73, ja vuonna 2020 se on jo 114 ilmoitettua alaikäiseen kohdistuvaa seksuaalirikosta 100 000 asukasta kohden. Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten nouseva trendi näkyy selvästi Ruotsin rikostilastoissa. Suomessa vastaava suhdeluku on vuonna 2020 taulukoiden 1 ja 2 perusteella ollut 45.

Saksan Poliisin rikostilastot lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista tilastot on muodostettu BKA:n (Bundeskriminalamt) eli Saksan Liittovaltion keskusrikospoliisin ja kuudentoista osavaltion omien Rikospoliisilaitosten tilastoaineistosta. Muista tarkastelluista valtioista poiketen Saksa on erikseen lainsäädännöllä kriminalisoinut lasta seksuaalisovien tekstien julkaisun, sekä anatomisesti lasta muistuttavien seksuaaliseen kiihottumiseen rakennettujen nukkien omistamisen, valmistamisen ja maahantuonnin. BKA:n verkkosivustosta osa on englanniksi, myös osan tilastoaineistoista saa englanninkielisinä, ladattavassa taulukkomuodossa (xls) vuoteen 2014 saakka. Tätä vanhemmat aineistot on julkaistu tekstimuodossa (pdf). Tilastoaineistot on julkaistu vuosi kerrallaan, joten pidemmän aikavälin vertailua varten näitä ei voi helposti yhdistää yhteen tietohakuun julkaisusivustolla. Muita kuin englannin kielelle käännettyjä rikostilastoja voi myös tarkastella

suhteellisen helposti, koska ne perustuvat Saksan rikoslakiin, joka löytyy usealle eri kielelle käännettynä Saksan liittovaltion oikeusministeriön sivustolta. Kuten Suomen ja Ruotsin tilastoista, olen saksalaisesta aineistosta poistanut kaikki muut, kuin selkeästi alaikäisiin kohdistuvat rikosilmoitukset. Rikosaineistoissa mielenkiintoisena yksityiskohtana on nimikkeiden ja tapausten kirjaamisen lisäksi automaattisesti ilmoitetut rikoksesta epäiltyjen henkilöiden määrät sukupuolittain rikosnimikkeitä kohden. Suomalaisissa tilastoaineistoissa rikoksenteijät tai tekijöiksi epäillyt ovat pääosin omina tiedostoinaan, erillään uhritilastoista.

Saksassa vuonna 2020 rikosepäilyiksi lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin naisia on tekijöinä kirjattu 10 129 ja miehiä 64 702, vuonna 2015 naisia on tekijänä kirjattu 5941 ja miehiä 49 260. Tilastoaineisto ei itsessään anna selitystä naisten suhteellisen suureen määrään rikosepäilyistä. Ilmiö voisi olla kiinnostava jatkotutkimuksen kohde. Tunnistetaanko Saksassa naispuoliset seksuaalirikoksiin syyllistyvät paremmin kuin muissa verrokkimaissa, vai liittyykö lukumäärä järjestäytyneen rikollisuuden tuottamaan lapsia loukkaavaan kuvamateriaaliin? Yhdistyneiden Kansakuntien tutkimuksen (UNODC 2015) mukaan laitton kuvamateriaali ja ihmiskaupparikokset kohdistuen lapsiin ovat alkaneet muodostua osa-alueeksi, johon osa järjestäytyneestä rikollisuudesta on toimintaansa laajentanut. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten esiintyvyys vaikuttaa Saksassa olleen vuosina 2010, 2015 ja 2020 hyvin tasaista: per 100 000 asukasta suhdeluvut ovat 97, 93 ja 101. Ilmoitettujen rikosten määrän kasvu vuoteen 2020 mennessä on ollut varsin maltillista verrattuna Suomeen ja erityisesti Ruotsiin.

An Garda Síochána, Irlannin kansallinen poliisi- ja turvallisuuspalvelu ei tällä hetkellä anna verkkosivustoltaan käyttöön tilastoja kirjatuista lapsiin kohdistuvista rikoksista. Irlannin tilastoista vastaava yksikkö, An Phríomh-Oifig Staidrimh, Central Statistics Office (CSO) kerää turvallisuuspalveluiden tilastoja suoraan muun muassa poliisilta, ja he ovat omissa tarkastuksissaan huomanneet, että Gardan käyttämä PULSE- ohjelmisto ei ole pystynyt keräämään rikostilastoja luotettavalla tavalla. Aineistoja tarkastetaan ja korjataan parhaillaan, mutta joihinkin rikoksiin liittyviä, tarkkoja tilastoaineistoja on saatavilla vasta vuodesta 2022. Vuonna 2023 CSO on julkaissut uhritutkimuksen seksuaalisen väkivallan kohteiksi joutuneista, ja sen tietojen perusteella Sexual Violence Survey 2022 – Childhood Experiences -tutkimukseen vastasi 4 575 henkilöä. Tästä joukosta 73 % niistä 18–24-vuotiaista vastanneista, jotka ovat joutuneet kontaktisen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi lapsena kertoivat, että rikosenteijänä on ollut toinen alaikäinen (alle 18-vuotias) lapsi tai nuori. 25 % kaikista tutkimukseen osallistuneista naisista on kokenut ei-kontaktista seksuaalista väkivaltaa ollessaan alaikäisiä. 10 % kyselyyn vastanneista miehistä kertoo joutuneensa katsomaan haluamattaan pornografista materiaalia lapsena. 32 % on joutunut kontaktisen seksuaaliväkivallan uhriksi julkisella paikalla tai ulkotiloissa (CSO, 2023.) Vaikka tutkimusaiheeseen soveltuvaa rikostilastoa ei olekaan käytettävissä juuri tällä hetkellä, voidaan olettaa, että myös

Irlannissa osa lapsista ja nuorista joutuu seksuaaliväkivallan kohteeksi. Irlanti on saanut surullisen kuuluisaa julkisuutta jo 1990-luvun lopulla, kun roomalaiskatolisen kirkon paljastettiin peitelleen osan papistonsa tekemiä seksuaalirikoksia vuosikymmenien ajan. Seksuaalirikosskandaalin käsittely julkisuudessa eteni Irlannista myös Pohjois-Amerikkaan, Italiaan ja muihin maihin, joissa roomalaiskatolisuudella on suuri merkitys väestön uskonnollisuudessa. CSO:n julkaisema tieto alaikäisten huomattavasta osuudesta toisiin alaikäisiin kohdistamassa seksuaalirikollisuudessa haastaa aiempaa tutkimustietoa tekijöiden sosiodemografisesta taustasta. Irlannin virallisia rikostilastoja ei voida tässä tutkielmassa vertailuun hyödyntää.

Alankomaiden viralliset poliisille ilmoitettujen rikosten tilastoinnit ovat tuottaneet vertailumaista eniten haasteita tässä pro gradu -tutkielmassa. Alankomaiden Poliisin (politie.nl) ja virallisen tilastokeskuksen, Statistics Netherlands (CBS):n tilastopankeista tehdyt rikosnimikehaut tuottavat muihin tutkielmassa tarkasteltaviin maihin verrattuna huomattavan paljon matalampia ilmoitusmääriä. Statista-tilastopalvelu perustaa omat aineistonsa edellä mainittuihin lähteisiin, joten senkään tarjoama aineisto ei yltänyt kuin murto-osaan esimerkiksi Suomen ja Saksan lapsiin kohdistuneen seksuaalirikollisuuden määristä. Tarkistin aineistoja paitsi englanniksi, myös käännösten perusteella hollanninkielisistä aineistoista, mutta ilmiö oli säännöllinen kaikista toimenpiteistä huolimatta. Selvitin myös sen, ettei lukumääriä ilmoiteta aineistoissa lähtökohtaisesti suhteutettuna tiettyyn väestömäärään, esimerkiksi per 10 000 asukasta. Etsiessäni syytä näin huomattavaan poikkeamaan verrokkimaista löysin University of Nottinghamin Rights Lab: Legal and institutional responses to the online sexual exploitation of children. The Netherlands country case study -raportin. Celiksoy, Schwarz ja Ciucci (2023) ovat raportissaan arvioineet Alankomaiden verrattain matalien rikoslukujen olevan seurausta saatavilla olevien englannin- ja hollanninkielisten tilastoaineistojen puutteesta. He myös mainitsevat pääsyyntä Alankomaiden virallisiin tilastoaineistoihin olevan haasteellista. Tilastolliset erot muihin tarkasteltuihin maihin ovat huomattavia: vuonna 2020 suhdeluku poliisin tietoon tulleista lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista on Suomessa 45 (taulukot 1 ja 2), Ruotsissa 114, Saksassa 101, Isossa-Britanniassa 259 ja Alankomaissa 37. Varsinainen rikosnimikkeistö vastaa EU-lainsäädännön vaatimuksia, ja on helposti vertailtavissa Suomen, Ruotsin ja Saksan lainsäädäntöön niiltä osin, kun se koskee lapsiin kohdistuvia seksuaalisia tekoja.

Celiksoyn ym. raportti vahvistaa myös lapsiin kohdistuvien rikosten ehkäisyyn keskittyneiden kansainvälisten järjestöjen julki tuoman huolen siitä, että Alankomaat tunnetaan laittoman kuvamateriaalin jakamisen keskusalueena. Vuonna 2019 laitonta kuvamateriaalia on rekisteröity Alankomaihin liittyen hieman yli 300 000 kappaletta, ja vuoden 2020 luku on ollut jo yli 700 000 (Celiksoy ym. 2013). Alankomaiden väkiluku on vuonna 2020 ollut 17 434 557, rekisteröityä laitonta kuvamateriaalia yli 700 000 kappaletta, mutta rekisteröityjä rikoksia 100 000 asukasta kohden vain 37. Tällä taustatiedolla jää pohdittavaksi se, jääkö Alankomaissa suurin osa ilmoitetuista lapseen

kohdistuneista seksuaalirikoksista ja -epäilyistä ilmoittamatta, vai ovatko tilastot tai niihin pääsy rajatumpaa kuin muissa vertailumaissa.

Ison-Britannian lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten tietoihin on kerätty paitsi koko alueen, myös siihen kuuluvien yksittäisten maiden poliisin tietoon tulleiden rikosnimikkeiden määrät.

Tilastoaineistot ovat helposti löydettävissä ja käytettävissä: Englannin ja Walesin rikoksiin liittyvä tilastoaineisto on saatu Ison-Britannian Sisäministeriön, Home Officen sivustolta, joka julkaisee poliisin rekisteröimät rikokset. Olen täydentänyt tai tarkistanut lukumääriä myös Ison-Britannian Poliisin, Police UK:n aineistopankista, joka keskittyy Englannin ja Walesin, sekä Pohjois-Irlannin tilastoihin. Vaikka Skotlanti ja Pohjois-Irlanti kuuluvat Isoon-Britanniaan, niillä on myös omat tilastopankkinsa. Kaikkien Isoon-Britanniaan kuuluvien maiden lainsäädäntö muistuttaa toisiaan, mutta niillä on omat oikeuslaitoksensa ja poliisivoimansa. Laadultaan Skotlannin Poliisin tilastoaineisto vastaa Englannin ja Walesin aineistopankkeja, ollen helposti saatavilla kaikille käyttäjille. Pohjois-Irlannin rikostilastot julkaisee myös poliisi, The Police Service of Northern Ireland. Nämäkin aineistot ovat avoimia ja kattavia. Ison-Britannian maiden lainsäädäntö mukailee eurooppalaisen lainsäädännön peruspiirteitä, vaikka alue irtaantuikin Euroopan Unionista vuonna 2020.

Vuosien 2010 lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten määrä on tilastojen perusteella ollut hyvin lähellä samaa tasoa kuin Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa. Vuonna 2015 Ison-Britannian rikosten suhteellinen määrä on kääntynyt nousuun, ollen 198 rikosta tai rikosepäilyä 100 000 asukasta kohden. Vuoden 2020 tilastossa ilmoitettujen rikosten määrä poikkeaa täysin muiden vertailumaiden vastaavan vuoden tilastoista: 259 rikosta 100 000 asukasta kohden verrattuna Ruotsin 114 ja Saksan 101 rikokseen 100 000 asukasta kohden. Lukujen nousevaa trendiä pyrkii selittämään ainakin osittain muun muassa Centre of expertise on child sexual abuse, CSA:n raportti: Child sexual abuse in 2020/21: trends in official data. Sen tilastoseurannan mukaan lapsiin kohdistuneiden ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä on Isossa-Britanniassa kääntynyt jyrkkään nousuun vuoden 2015 jälkeen, ja kääntynyt jälleen loivaan laskuun 2018 kaikkien muiden kuin laittomaan kuva-aineistoon liittyvien rikosten kohdalla. Ison-Britannian poliisi on saanut lisärahoitusta seksuaalirikosten tutkintaan, mutta tilastoinnissa on raportin mukaan suuriakin eroja eri poliisipiirien välillä. Raportti arvioi myös eri ammattilaisten tietoisuuden rikostyypistä kasvaneen ja sitä kautta vaikuttaneen suurestikin ilmoitusherkkyyteen (Karsna, 2022.)

Suomen ja verrokkimaiden julkisissa rikostilastoinneissa vaikuttaa tarkasteluajankohtana olevan suuriakin eroja niiden saatavuuden ja tarkkuuden suhteen. Kattavimmat ja helppokäyttöisimmät tilastoaineistot ovat Suomessa, Ruotsissa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa. Ison-Britannian tilastot joutuu kuitenkin kokoamaan kolmesta eri rekisteristä. Irlannin rikostilastot eivät

tarkasteluajankohdalta ja valituilta rikosnimikkeiltä olleet lainkaan saatavilla julkisesti. Alankomaiden julkisten rikostilastojen saatavuuden haasteet on huomioitu esimerkiksi Nottinghamin Yliopiston raportissa. Alaikäisiin kohdistuvien rikosilmoitusten määrä on suurin Isossa-Britanniassa, nousu on ollut tarkasteluajankohtana jopa dramaattisen nopeaa. Ruotsin ilmoitettujen rikosten määrä on kasvanut toiseksi nopeiten. Saksan tilastojen mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten määrän kasvu on ollut erittäin maltillista ja Suomessa on Alankomaiden tavoin tilastoissa huomattavasti muita verrokkimaita vähemmän rikosilmoituksia per 100 000 asukasta. Suoraa syy-yhteyttä rikosmäärien nousevaan trendiin ei tilastolähteistä tai niihin liitetystä raporteista käy ilmi.

Ilmiö, joka eurooppalaisista rikostilastoista jää usein näkymättä, on eurooppalaisten tekemät lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset muualla kuin Schengen-alueella. Alankomaiden Bureau Beken raportti Grenzeloos!? BORDERLESS!? (2022) vertailee Alankomaiden, Ruotsin, Saksan, Irlannin, Itävallan ja Yhdysvaltojen viranomaisten mahdollisuuksia rajoittaa jo aiemmin lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen matkustamista maihin, joissa lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on tekijöiden kotimaita helpompaa. Mahdollisen kiinni jäämisen yhteydessä heidät tuomitaan kohdemaan lainsäädännön mukaan, eivätkä teot välttämättä tule näkyviin eurooppalaisessa kontekstissa. Euroopan alueella tehdyt rikokset kyllä huomioidaan, esimerkiksi Aasiassa tehdyt eivät. Kansainvälinen lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on vauhdilla kasvava ilmiö, jonka rajaan tämän pro gradu -tutkielmani ulkopuolelle. Tällaisille rikoksiin syyllistyneille on kuitenkin mahdollista tarjota uusintarikollisuutta ennaltaehkäisevää toimintaa niiden järjestöpohjaisten palveluntuottajien toimesta, jotka toimivat tekijöiden kotimaissa tai verkkopalveluina.

6 Ennaltaehkäisevien palveluiden tarve ja tarjonta Suomessa ja verrokkimaissa vuoteen 2020 mennessä

Vertailen tässä luvussa maittain ja niiden kesken muun muassa palvelujärjestelmien käyttäjämäärätietoja, palvelujärjestelmien julkistamia kustannuslaskelmia, toimintaan suunnattuja rahamääriä – tai julkisesti saatavilla olevan aineiston puutteita Suomessa, Ruotsissa, Saksassa, Alankomaissa, Irlannissa, sekä Isossa-Britanniassa. Nämä maat ovat valikoituneet tarkasteluni kohteeksi siitä syystä, että Saksan The Berlin Prevention Project Dunkelfeld (PPD) –malli on toiminut esikuvana kaikkien tarkasteltavien maiden toimijoille, ja näistä erityisesti Ruotsin palvelujärjestelmälle. Se painottuu Saksan tavoin pitkälti terveydenhuollon palveluihin ja yliopistosairaaloiden kanssa tehtävään tutkimukseen. The Berlin Prevention Project Dunkelfeld, eli niin kutsuttu ”Berliinin malli” on toiminut innoituksena kolmannen sektorin Stop It Now! -konseptille Alankomaissa, Irlannissa ja Isossa-Britanniassa. Niin kutsuttua Berliinin mallia on toiminnassaan hyödyntänyt myös Ruotsin PrevenTell-puhelinpalvelu. Toimintamallien kehittämisessä sekä arviointityökalujen luomisessa on ollut mukana myös suomalainen Pelastakaa Lapset ry, osana Euroopan komission lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vähentämisen Daphne III -ohjelmaa vuosina 2000–2003³⁷ Pelastakaa lapset ry painottaa toiminnassaan lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisyä ja verkon lapsia loukkaavan ja laittoman kuvamateriaalin (child sexual abuse material, CSAM) tunnistamista ja ilmoittamista Nettivihje-palvelun kautta. Yksi Suomen ensimmäisiä verkon itsehoito-ohjelmia laittomista seksuaalisen mielenkiinnon kohteistaan huolestuneille tai potentiaalisille rikoksentekeijöille oli Pelastakaa lapset ry:n Otan vastuun -verkko-ohjelma³⁸, jonka innoittamana on jatkokehitetty muun muassa Hus Psykiatrian Mielenterveystalon Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma³⁹ verkkoon.

Rikosseuraamuslaitoksen käyttämistä uusimisriskin vähentämiseen vaikuttavista ohjelmista seksuaalirikoksista tuomituille⁴⁰ ryhmämuotoinen STEP (Strength-Based Sex Offender Treatment Program) keskittyy kohonneen ja korkean uusimisriskin arvion saaneille seksuaalirikoksesta tuomituille. Ohjelma pyrkii vastaamaan osallistujan yksilöllisiin tarpeisiin painottaen uusia ajattelu- ja käyttäytymistapoja riskien vähentämiseksi, voimavarakeskeistä ja positiivista psykologiaa sekä GLM-

³⁷ https://www.stopitnow.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/stop_it_now_evaluation_uk_findings.pdf, (Luettu 7.6.2024)

³⁸ <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/rikosentorjuntakilpailun-voitti-otan-vastuun-verkkoaineisto> (Luettu 7.6.2024)

³⁹ <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/lapsiin-kohdistuvan-seksuaalisen-kiinnostuksen-omahoito-ohjelma> (Luettu 7.6.2024)

⁴⁰ <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/uusintarikollisuuteenvaiuttaminen.html> (Luettu 7.6.2024)

mallia. STEP-ohjelma on pitkä, noin 8 kuukautta kestävä ja se korvasi aiemmin pitkään käytössä olleen STOP-ryhmäohjelman (Core Sex Offender Treatment Programme). Uusi suunta - yksilöohjelma on suunnattu matalamman riskin omaaville tuomituille. Yksilöohjelma koostuu 16 istuntokerrasta, joilla pyritään motivoimaan osallistujia haastamaan ajatusvääristymiään ja asenteitaan rikoksiin liittyen. Uusi suunta -ohjelma painottaa STEP:n tavoin yksilön vahvuuksiin perustuvaa kuntoutusta, ja käyttää muun muassa Good Lives Model-mallia (Rikosseuraamuslaitos 2022; Nurminen & Taivaloja 2020.) Uusimisriskin arvioi tuomitulle Asiakasarviointiyksikkö silloin, kun lainvoimainen tuomio astuu voimaan. Vankeusajan kuntouttavan toiminnan tarjonta perustuu Asiakasarviointiyksikön tekemään arvioon ja rangaistusajan suunnitelmaan (Rikosseuraamuslaitos 2022). Nurmisen ja Taivalojan mukaan ajalla 2012–1.1.2020 on Uusi suunta -ohjelman käynyt jonkin rikosseuraamuksen piirissä kaikkiaan 302 henkilöä, ja heidän mukaansa ohjelmasta ollaan tekemässä seuraamustutkimusta kuntoutusohjelman vaikuttavuuden arvioimiseksi. Vuonna 2018 käyttöön otetun STEP-ohjelman on 1.9.2020 mennessä käynyt läpi 19 miestä, ja neljällä se on tuohon päivämäärään mennessä vielä kesken (Nurminen & Taivaloja 2020.)

Kolmannen sektorin seksuaalirikosten ennaltaehkäisevää toimintaa tarjoavista palveluntuottajista Välitä!-hanke aloitti vuonna 2012 tarjoamaan Tampereella luottamuksellisia neuvonta- ja terapiapalveluita ilmaiseksi. Vuonna 2016 toiminta on vakiintunut Välitä!-seksuaaliväkivaltatyöksi⁴¹. Oulussa Serita-hanke⁴² on toiminut 2017–2019 Oulun ensi- ja turvakoti ry:n ja Vuolle Settlementti ry:n yhteistyönä, ja on nyt Seritatyönä saanut STEA:lta kohdennettua rahoitusta ainakin vuosille 2020–2022. Tarkoituksena on edelleen tarjota palveluita yli 15-vuotiaille potentiaalisille rikoksentekijöille tai jo seksuaalirikostaustan omaaville. Serita-hanketta edelsi Serita-pilotti vuonna 2015, jossa kartoitettiin palvelun tarvetta Oulun seudulla. Oulusta on alun perin lähtöisin myös seksuaalirikollisuuden ja sen ennaltaehkäisemisen parissa työskentelevien ammattilaisten Seriverkosto⁴³ vuodelta 2014. Muulla projekti- ja hankerahoituksella on Suomessa aloitettu myös pääkaupunkiseudulla toimivan SeriE-verkoston⁴⁴ kehittäminen vuonna 2015. Hankkeen aloittajina toimivat Sexpo-säätiö ja tuolloinen Kriminaalihuollon tukisäätiö, Krits ry, nykyiseltä nimeltään RETS – Rikoksettoman elämän tukisäätiö. Verkoston seksuaalirikosten ehkäisyyn keskittyvät hankkeet⁴⁵ ovat saaneet Sosiaali- ja terveysjärjestöjen STEA:n rahoitusta vuosina 2018–2020, Oikeusministeriön

⁴¹ Settlementti Tampere ry:n seksuaaliväkivaltatyö uhreille ja tekijöille: <https://www.seksuaalivakivalta.fi>

⁴² Serita-hanke 2017–2019, jatkuu Seritatyönä: <http://www.seritahanke.fi/ajankohtaista/> (Luettu 7.6.2024)

⁴³ Seri-verkosto Oulun seudun ammattilaisille, jotka työskentelevät seksuaalirikollisuuden kanssa: <https://vuolleoulu.fi/hyvinvointipalvelut/rikos-riita-ja-vakivaltatyo/serita/> (Luettu 7.6.2024)

⁴⁴ SeriE-verkosto: seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn keskittyvä verkostoitumis- ja yhteistyöhanke sosiaali-, terveys-, ja rikosseuraamusalan ammattilaisille. Vastaavina toimijoina Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits ry.) ja Sexpo-säätiö: <https://serie.fi/serie-verkosto/> (Luettu 7.6.2024)

⁴⁵ SeriE-hanke: tukipalveluja asiakkaille, koulutusta ammattilaisille, tiedon jakaminen seksuaalisuudesta ja sen sallituista rajoista: <https://rets.fi/lausunnot/lapsiin-kohdistuvan-vakivallan-ehkaisyn-tavoite-ja-toimenpidesuunnitelma-vuosille-2020-2025/> (Luettu 7.6.2024)

erityisavustusta on myönnetty vuosille 2020–2022. Kaikki edellä mainitut hankkeet ovat saaneet ainakin osan rahoituksestaan Raha-automaattiyhdistykselle (RAY), nykyisen Veikkaus Oy:lle, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukselle (STEA), tai Oikeusministeriölle tekemänsä hankerahoitusesityksen perusteella. Paikallisia ammattilaisten verkostoja on syntynyt yhteistyön lopputuloksena myös muualle Suomeen⁴⁶. STEA:n ja Veikkaus Oy:n rahoituksen lisäksi ovat Välitä! –seksuaaliväkivaltatyö sekä SeriE-hanke saaneet Oikeusministeriön rikosten ennaltaehkäisyhankkeen (OM037:00/2019) erityisavustusta seksuaalirikosten ehkäisemiseen⁴⁷. Erityisavustusta Oikeusministeriöltä on saatu myös vuosille 2020–2022, Välitä! Nuorten hanke vuodelle 2024 saakka.

Helsingin yliopistollisen keskussairaalan (HUS) Psykiatrian, Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen (Nina Nurminen) ja Pelastakaa lapset ry:n (Nina Vaaranen-Valkonen, nykyään Suojellaan lapsia ry:n toiminnanjohtaja) yhdessä kehittämä kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan (CBT) perustuva omahoito-ohjelma harjoituksineen on ollut käytössä Mielenterveystalon omahoito-ohjelmana alun perin Seksuaalinen kiinnostus lapsiin – nimisenä. Palvelu tunnetaan nykyään Lapsiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus -nimellä. Lähtökohtana on tarjota käyttäjälleen anonyymi verkkopalvelu, jossa voi itsenäisesti harjoitella haitallisten ajatusmallien ja -käyttäytymisen hallintaa. Ohjelma tarjoaa lisäksi tietoa lapsikohteisesta seksuaalisesta kiinnostuksesta, rikoslainsäädännöstä ja rikosten vaikutuksista lapsiin. Ohjelma on saanut varoja kehittämiseen ja käyttöönottoon Euroopan Unionilta ja Pelastakaa Lapset ry:ltä (HUS 2020; Nurminen & Vaaranen-Valkonen 2019.) Mielenterveystalo.fi:n englanninkielinen omahoito-ohjelma on ollut projektiluontoisesti myös Dark Webissä (Tor-verkko) ajalla 1.12.2018–19.6.2019, ja sillä on tuona ajankohtana vierailut yli 120 000 kävijää. Juha Nurmen kehittämä Ahmia-hakukone (<https://ahmia.fi>) on ohjannut lasta vahingoittavaa seksuaalista kuvamateriaalia etsivät automaattisesti omahoito-ohjelman linkkiin. Keskimääräisesti omahoito-ohjelmassa on projektin ajanjaksolla viivytty 30–33 sekuntia (Nurminen & Vaaranen-Valkonen, 2019; Stenberg, Jan-Henry 2019.) Projektia on jatkokehitetty laajalti Vaaranen-Valkosen ja Suojellaan Lapsia ry:n työryhmän taholta, mutta koska jatkokehittelyn ensimmäiset tutkimustulokset on julkaistu 2021, ne eivät ole mukana tarkastelemassani numeraalisessa aineistossa.

⁴⁶ Valtakunnallinen verkostotoiminta: <https://rets.fi/kehittamishankkeet/serie-hanke/> (Luettu 7.6.2024)

⁴⁷ Oikeusministeriön tiedote 8.5.2020: https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/rikosten-ehkaisyhankkeisiin-myonnettiin-valtionavustuksia; <https://oikeusministerio.fi/vakivalta-ja-seksuaalirikollisten-kuntoutusohjelmat> (Luettu 7.6.2024)

Taulukko 5. Ennaltaehkäisevää työtä varten myönnetty avustukset STEA:lta ja Oikeusministeriöltä (STEA, RAY ja OM), 2008–2022

Lähde: Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA) avustustietokanta; STEA-aineisto 2017–2020 sekä RAY-aineisto 2006–2016. Oikeusministeriön hankerahoitus väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisyhankkeisiin 2020–2022.

Avustusta hakeneet tahot	vuosi	avustustyyppi	STEA	RAY	OM	yht.
	1 SERITA 2020-2022	2020	kohdennettu avustus	163 000		
Oulun ensi- ja turvakoti ry	1 SERITA 2017–2019	2019	hanke	183 000		
Vuolle Settlementti ry	1 SERITA 2017–2019	2018	hanke	181 000		
	1 SERITA 2017–2019	2017	hanke	190 000		
	2 väkivallan ennaltaehkäisy	2016	hanke		x	717 000 €
	3 SeriE-hanke	2020–2022	hanke		295 000	
	4 SeriE-hanke 2018–2020	2020	hanke	135 000		
Sexpo säätiö /	4 SeriE-hanke 2018–2020	2019	hanke	135 000		
Kriminaalihuollon tukisäätiö	4 SeriE-hanke 2018–2020	2018	hanke	125 000		
	5 ennaltaehkäisyn tukipalvelut	2016	hanke		x	
	5 järjestöyhteistyö	2011	hanke		x	
	6 työ rikoksen jälkeen	2009	hanke		x	
	7 Vexi-projekti	2008	hanke		x	1 280 000 €
Välitä!	8 Välitä! Nuorten hanke	2020–2022	hanke		216 388	
Settlementti Tampere ry:n Väkipalvotus- ja kriisityön yksikkö (Välitä!, Perheväkivalta-	9 ennaltaehkäisy osana yksikköä	2020	kohdennettu avustus	468 280		
	9 ennaltaehkäisy osana yksikköä	2019	kohdennettu avustus	472 280		
klinikka ja Didar -kunniaavustustyö)	9 ennaltaehkäisy osana yksikköä	2018	kohdennettu avustus	460 000		
Settlementti Tampere ry (Välitä!)	10 tuki uhreille ja tekijöille	2017	kohdennettu avustus	176 000		
Setlementtiyhdistys Naapuri ry (Välitä!)	10 tuki uhreille ja tekijöille	2016	kohdennettu avustus		176 000	3 146 112 €

1 Seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn ja vähentämiseen seksuaalirikostaustaisten, potentiaalisten tekijöiden ja heidän läheistensä matalan kynnyksen palvelulla Oulun alueella

2 Perhe- ja läheisyydessä tapahtuvan seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisy ja vähentäminen työskennellen suoraan ja välillisesti niiden henkilöiden kanssa, jotka ovat käyttäneet tai joiden riski käyttää seksuaalista väkivaltaa on merkittävä.

3 maksuttomia, matalan kynnyksen tukipalveluja henkilöille, joilla on kohonnut riski syyllistyä erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan seksuaalirikokseen

4 Seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisemiseen yksilöllisen tuen avulla henkilöille, joilla on kohonnut riski syyllistyä lapsiin kohdistuvaan seksuaaliseen väkivaltaan. Valtakunnallisen palveluohjausverkoston toiminnan koordinoitiin (yhdessä Krits ry:n kanssa)

5 Lasten ja nuorten seksuaalisen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisemiseen tarjoamalla tukipalveluita henkilöille, joilla on kohonnut riski syyllistyä seksuaalirikokseen. Tämä on osahanke, jossa keskitytään riskiryhmien tavoittamiseen ja valtakunnallisen palveluverkoston rakentamiseen (SEXPO ja Krits ry)

5 Seksuaalirikoksia ehkäisevät ja uusimisriskiä vähentävät interventiot järjestöyhteistyönä 2011–2014 (Kriminaalihuollon tukisäätiö)

6 Seksuaalirikoksiin syyllistyneiden tavoittaminen hoidon ja jatkohoidon piiriin 2009–2012 (SEXPO säätiö)

7 Seksuaalirikoksista tuomittujen jälkihuollon kehittämisprojektiin, Vexi 2008–2011 (Kriminaalihuollon tukisäätiö)

8 Ehkäistään pirkanmaalaisten nuorten tekemiä seksuaalirikoksia tarjoamalla oikea-aikaista ja vaikuttavaa apua ja kehittämällä tähän soveltuvaa työskentelymallia ja välineitä.

9 Perheväkivallan, seksuaalisen väkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisyyn sekä väkivaltaa kokeneiden ja tehneiden tukemiseen yksilö- ja ryhmämuotoisen tuen keinoin

10 Seksuaalista väkivaltaa kokeneiden tai tehneiden tukeminen kriisiavun ja ryhmätoiminnan avulla

Vuolle Setlementin sekä Oulun ensi- ja turvakoti ry:n SERITA-hankevastaavana toimivan Paula Mällisen luvalla saan käyttää pro gradu -tutkielmassani sähköpostikeskustelussamme 25.2.2020 saamaani lisätietoa. Seksuaalirikosten ennaltaehkäisevien palveluiden kirjaamiskäytännöt Oulussa jatkavat Mällisen mukaan Serita-työssä aloitetun, yhteyttä ottaneiden taustatietojen kirjaamista. Seritatyössä on käytössä kaikkia yhteyttä ottavia koskeva asiakasrekisteri, joka samalla toimii pohjatietona rahoittajan kaipaamille tilastoille. Palvelussa käytettävänä asiakasohjelmana käytetään SofiaCMR-ohjelmistoa, joka on yleisesti käytössä kolmannen sektorin sote-palveluntuottajilla. Potentiaaliset seksuaalirikoksen tekijät tai heidän läheisensä kirjautuvat näihin lukuihin, mutta heitä ei erikseen tilastoida asiakkuuden tulosityn perusteella. Asiakasrekisteri ei itsessään ole julkista tietoa, tai saatavilla, mutta tutkimuskäyttöön voi hakea tutkimuslupaa toiminnanjohtajalta (Mällinen, 2020.) Rahoittaja, eli STEA julkaisee sivustollaan listaa rahoituksen saajista, ja heiltä saa avustuskohteen tunnuksella kuka tahansa pyytää vapaasti käyttöönsä järjestöjen tulokertomuksia, vaikuttavuusselvityksiä, vuosiraportteja sekä rahoituksen kuluselvityksiä.

Vuolle Setlementin vuosikertomuksessa rikos-, riita- ja väkivaltatyön tiimiin kuuluvassa 2017–2019 Serita-hankkeessa oli vuonna 2017 19 asiakasta, tämän lisäksi matalan kynnyksen puhelinpalveluita oli hyödynnetty 18 kertaa. Hankkeen kohteena on ollut tavoittaa potentiaaliset tekijät, jo rikoksen tehneet ja tukea tarvitsevat, tai ne, jotka ovat huolestuneet seksuaalisen kiinnostuksensa muuttumisesta laittomiin kohteisiin. Verkostoyhteistyön ja muun muassa ammattilaisille suunnatun koulutuksen tapaamisilla on vuosikertomuksen mukaan tavoitettu noin 600 osallistujaa. Työntekijöitä toiminnassa on vuoteen 2018 saakka ollut kaksi (Vuolle Setlementti, 2018, 13, 18.) Seritatyön internetsivustolla, www.Seritatyo.fi, mainitaan työskentelymuodoiksi matalan kynnyksen keskustelut soittamalla, etäyhteydellä, tai kasvokkain tapaamalla. STEA:n raporttien mukaan käytössä on myös chat-palvelu verkossa. Palvelu on käyttäjälleen maksuton, ja sitä voi halutessaan hyödyntää anonymisti. Lisäksi tarjotaan mahdollisuutta jatkaa rikosseuraamuksessa aloitettua Uusi suunta – yksilökuntoutusta. Molemmat Seritatyö-sivustolla mainitut työntekijät ovat terapeuttina toimivia seksuaaliväkivaltatyön asiantuntijoita (seritatyo.fi, 2020.)

Palvelua käyttävien tilastoinnille on Mällisen mukaan suuri tarve, erityisesti rahoituksen kannalta: rahoituksesta vastaa tällä hetkellä Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (STEA). Mällisen mukaansa kirjaamaton toiminta jättää näkymättömiin tehdyn työn ja sen tarpeellisuuden käytännön tasolla. Jatkorahoitusta hakiessa on vaateena palveluiden käyttäjien tilastointi. Pohtiessaan kirjaamiskäytännön vaikutusta palvelun piiriin hakeutuvien keskuudessa hän tarkentaa, että käytäntö kerrotaan avoimesti heti asiakkuuden alussa. Henkilötietoja tai edes nimeä ei kysytä, niiden ilmoittaminen jää yhteyttä ottaneen oman harkinnan varaan. Paula Mällinen on toiminut Seritatyön lisäksi myös Oulun alueen Tietoiseksi-hankkeen hankepäällikkönä. Tällä hankkeella oli tavoitteena tarjota matalan kynnyksen seksuaaliohjausta ja neuvontaa, sekä toimia seksuaalirikoksen uhrien tukipalveluna (Mällinen, 2020.) Tietoiseksi-hanke on päättyneet helmikuussa 2023. Vuolle Setlementti on saanut STEA:lta Serita-hankkeeseen ja Seritatyöhön hanke- ja jatkuvaa rahoitusta vuosina 2017–2020 yhteensä 717 000 €.

Sexpon SeriE-hanke on tarkastelluista palveluista ainoa, joka on keskittynyt pelkästään pedo- ja hebefiiliseen asiakaskuntaan. Palvelu kattaa pääkaupunkiseudun, eli Helsingin, Vantaan, Espoon ja Kauniaisen. Hankkeen työntekijät ovat seksuaaliterapeutteja, ja asiakassuhteet pitkiä. Palvelu on tarjonnut vuosina 2018–2020 kriisityötä, seksuaalineuvontaa, seksuaalikasvatusta ja -terapiaa. Tarpeen tullen on käytössä ollut myös Uusi suunta -ohjelma. Asiakkuuksia on tuolla ajanjaksolla ollut yli 100 (Nurminen ym. 2020; STEA väliraportit 2018–2020). Hanke on saanut vuosina 2017–2022 STEA:lta ja Oikeusministeriöltä rahoitusta yhteensä 1 280 000 €. SeriE-hankkeeseen on kuulunut myös SeriE-verkoston kokoaminen pääkaupunkiseudun ammattilaisista, jotka ovat kiinnostuneet toimimaan seksuaalirikosten ennaltaehkäisyssä. Taulukon 6 lukujen perusteella SeriE-hanke on pystynyt hyödyntämään verkkojulkisuutta toimintansa esittelyyn poikkeuksellisen tehokkaasti. Vuoden 2019 rahoittajalle ilmoitettujen toiminnan indikaattorien mukaan hankkeen verkkosivustolla on vierailut tarkasteluvuonna 174 408 kävijää. Tietoisuuden lisääminen palveluista ja lapsikohteisesta seksuaalisuuden häiriöstä on ollut yksi SeriE-hankkeen päätavoitteista.

Taulukko 6. Käyntikerrat internetsivustoilla, muut yhteydenottokerrat (käynnit tai vastaava), sekä osallistujamäärät koulutus- ja tiedotustilanteissa SERITA-hankkeessa, Välitä!–seksuaaliväkivaltatyön palvelussa ja SeriE-hankkeessa. Palveluiden kattavuus kontaktikertana 100 000 asukasta kohden Suomessa vuosina 2017–2020

Lähteet: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n väliraportit: kohdenumerot C 3067, C 3910 ja Ak 1322; Sähköpostikeskustelut P. Mällinen (Serita) ja S. Hintikka (Väkivalta- ja kriisityön yksikkö); Settlementti Tampere Vuosikertomus 2018, 2019 ja 2020; Tilastokeskus Suomen väestörakenne 31.12.

	2) SERITA-hanke, Seritatyö			3) Väkivalta- ja kriisityön yksikkö				4) SeriE-hanke		
	2017	2018	2020	2016	2018*	2019*	2020	2018	2019	2020
Käyntikerrat palveluntarjoajan internetsivustoilla	774	787	ei tietoa	8350	–	–	22 057	ei ilmoitettu	174 408	ei ilmoitettu
Yhteyden ottajat (asiakas tai vastaava)	18	36	38*	449	764 (265/21*)	605 (273/17*)	5174	35	17	103 (39*)
Yhteydenottokerrat, myös matalan kynnyksen palveluun (n)	1377	4978	314	1734	–	4098	22 646	114	145	4227
Osallistujat ammattilaisille suunnatuissa koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa	–	600	265	483	1456	2600	2017			6172
Osallistujat kaikille avoimissa tiedotustilanteissa	471	613		505	–	–	1793	126	0	330
Palvelun saama julkisuus: mediaosumat vuodessa	9	5	ei tietoa	7	–	–	5 (13 600)	20	14	4 (10 000)
Kontaktikerrat palvelujärjestelmässä, yhteensä	2622	6978	579	11 072	1456	6698	62 113	240	174 553	20 733
1 Palvelujärjestelmän kattavuus: kontaktikerrat per 100 000 asukasta	48	126	11	201	26	121	1123	4	3159	375

1 Asukasluku tarkastettu ilmoitusvuosittain, pyöristettynä lähimpään kokonaislukuun

2 SERITA-hanke: Oulu ja lähikunnat

3 Väkivalta- ja kriisityön yksikkö, alkaen 2018; Välitä! –seksuaaliväkivaltatyö: Tampereen seutu.

* Välitä!-seksuaaliväkivaltatyön (kaikki / erikseen kirjatut tiedot tekijöille suunnatuista palveluista*), muutoin ilmoitettuna koko Väkivalta- ja kriisityön yksikön luvut

4 SeriE-hanke: Helsinki, Vantaa, Espoo ja Kauniainen

Settlementti Tampere ry:n Väkivalta- ja kriisityön yksikön yksikönjohtaja Satu Hintikka paitsi vastasi avoimesti sähköpostin välityksellä (3.3.2020) tekemiini tiedusteluihini, myös antoi luvan käyttää antamaansa informaatiota pro gradu -tutkielmassani. Tällä hetkellä potentiaalisille seksuaalirikoksen tekijöille tai jo rikoksen tehneille tarjottavaa tukea annetaan osana Väkivalta- ja kriisityön yksikön toimintaa. Yksikköön kuuluvat Välitä!-seksuaaliväkivaltatyön lisäksi myös Perheväkivaltaklinikka sekä Didar-kunniaväkivaltatyö. Välitä!-työ tarjoaa matalan kynnyksen keskusteluapua tarpeen mukaan

1–10 kertaa. Uusi suunta -yksilökuntoutusohjelma on käytössä myös Välitä!-ssä, samoin kuin Seritatyössä ja Sexpo säätiöllä. Välitä!-työryhmään on tiedusteluajankohdan aikaan kuulunut Hintikan lisäksi kolme kriisityöntekijää, ja kaikilla neljällä on pätevyys muun muassa Uusi suunta – yksilöohjelmaan. Hintikan mukaan suurin osa Kriisi- ja väkivaltatyön yksikköön yhteyttä ottaneista on kuitenkin yhä seksuaaliväkivaltaa kokeneet ja heidän läheisensä, vuonna 2019 heitä oli kaikkiaan 273 (Hintikka, 2020). Uusi suunta -ohjelmaan osallistuvia oli 4, muita potentiaalsiin tekijöihin liittyviä yhteydenottoja on kirjattu 13. Vuonna 2018 yhdistymisen tuloksena Väkivalta- ja kriisityön yksikön koko asiakasmäärä oli 764, potentiaalisten tekijöiden tai heihin liittyvien ammattilaisten sekä läheisten yhteydenottoja 21. Uusi suunta -yksilökuntoutusasiakkaita ilmoitettiin 8. Yksikkö kirjaa ja seuraa paitsi internetsivustonsa www.seksuaalivakivalta.fi vierailijamääriä, myös suoraan palveluihin yhteyttä ottaneita. Sivuston laskuri ei erottele vierailuiden syitä, vaan laskee kävijöiden kokonaismäärän (Hintikka 2020; Settlementi Tampere 2018.)

Rahoituslähde vaatii kahden vuoden välein kohdennettua toiminta-avustusta saaneilta tuloksellisuus- ja vaikuttavuusselvityksen, joten palveluntarjoaja kirjaa tarkkaan paitsi asiakkuudet, asetettujen tavoitteiden saavuttamisen ja mahdollisen vertailun muihin vastaaviin palveluihin (STEA 2020, Raportointi.) Tilastointi tehdään asiakkaan kirjallisella luvalla tietosuojattuun asiakastietojärjestelmään, johon ensimmäisen yhteydenoton jälkeen asiakas voi itse päättää, mitä sallii jatkossa kirjattavan. Kriisi- ja Väkivaltatyön yksikön palveluita voi kuitenkin halutessaan hyödyntää anonymisti, esimerkiksi pseudonyymia käyttäen. Palveluntarjoaja pitää tärkeimpänä seksuaalirikokseen syyllistyneiden ja potentiaalisten tekijöiden tavoittamista rekisterien tunnistettavuuden ja yhdistettävyyden sijaan. Hintikan mukaan Välitä!-Seksuaaliväkivaltatyön tilastoinnissa on kattavasti tietoa yhteyttä ottaneiden sosiodemografisesta taustasta. Välitä! on hakenut erillistä rahoitusta valtiolta seri-tekijöiden ja potentiaalisten tekijöiden kanssa tehtävään työhön ja sen kehittämiseen (Hintikka, 2020.) STEA:n vuosikertomusten ja Oikeusministeriön julkaisujen perusteella Väkivalta- ja kriisityön yksikkö on saanut toimintaansa varten palveluntarjoajista eniten rahoitusta; 2017–2022 välisenä aikana yhteensä 3 146 112 €. Yksikkö myös tarjoaa vertailtavista suomalaisista palveluista laajimman kokonaisuuden seksuaali- ja muiden väkivaltarikosten uhreille ja tekijöille.

Aineiston tarkasteluajankohdan jälkeen Oikeusministeriö on rahoittanut myös uusia seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn tarkoitettuja toimia. Rahoitusta on saanut muun muassa ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikoksista tuomittujen kuntoutushanke ROAD⁴⁸ ja verkkopohjainen omahoito-ohjelmaan perustuva tutkimushanke Project Bridge⁴⁹. Koska hankkeista on ollut saatavilla käyttäjämääräaineistoa

⁴⁸ <https://www.siltavalmennus.fi/toiminta/road> Luettu 7.6.2024.

⁴⁹ <https://www.suojellaanlapsia.fi/bridge> Luettu 7.6.2024.

vasta pro gradu -tutkielman tarkasteluajankohdan jälkeen, ne eivät ole mukana suomalaisten palveluntuottajien vertailussa.

Ruotsissa ennalta ehkäisevää palvelua, PrevenTell, tarjoaa Karolinska Universitetssjukhuset. Käytössä on nettisivut, tutkimusjulkaisuja, puhelinpalvelu ja mahdollisuus hakeutua lääke- tai terapiahoidon arviointiin yhteydenoton kautta. Kaikella henkilökunnalla on terveydenhuollon koulutus, ja sähköiset palvelut ovat koko maan käytettävissä. Suur-Tukholman alueella asuvat voivat myös käyttää ANOVA-lähipalvelua. PrevenTell-palvelun pääasiallinen rahoittaja on Ruotsin Sosiaaliministeriö, vuosibudjetiksi on selvityksessä ilmoitettu 3 miljoonaa Ruotsin kruunua, eli 311 242 € (inflatoitu 7.6.2024). Vuonna 2017 PrevenTell- puhelinpalvelun henkilöstöön oli käytetty 2,75 henkilötyövuotta. Liitteen 1. taulukossa esitellään kustannusarviot PrevenTell-puhelinpalvelun laajentamiseksi ja Kansallisen osaamiskeskuksen perustamiseksi vuosina 2021–2024.

Taulukko 7. PrevenTell-nettisivuston ja puhelinpalvelun käyttäjämäärät 2010–2020

Lähde: Centrum för Andrologi och Sexualmedicin, Karolinska Universitetssjukhuset, Slutrapport avseende utvecklingsmedel för att motverka sexuellt våld, 2014 U2011/2248/JÄM; Nationellt kunskapscentrum för frågor om önskad sexualitet och prevention av sexuellt våld 2020.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
yksittäinen käynti nettisivulla	4290	6006	10 736	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa
kaikki käynnit nettisivulla	6551	9361	17 141						
Ensimmäinen asiakaspuhelu	209	229	306	243	188	189	242	355	130 *
Uudelleen soittava	25	102	125	64	35	32	39	ei tietoa	ei tietoa
Muu ammattilainen, soitto		17	33	21	17	20	46	ei tietoa	ei tietoa
Mediat, osumia 2012–2014			120	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa
yht.	885	9709	17 725	328	240	241	327	355	130
1:100 000	ei tulosta	ei tulosta	183	ei tulosta	ei tulosta	ei tulosta	ei tulosta	ei tulosta	ei tulosta

* tammi-kesäkuu 2020 aikana

Reflektoiden siihen tietoon, että jatko- ja kehittämisrahoitukselle koskien PrevenTell-puhelinpalvelua ja Kansallista osaamiskeskusta varten (liite 1) on tehty laajat selvitykset, on julkaistu tieto käyttäjämääristä oudon vaillinaista. Ei ole syytä olettaa, että käyttäjämäärät esimerkiksi verkkosivustolla olisivat vähentyneet, mutta koska niistä ei ole julkaistu virallista tietoa, niitä ei voi taulukkoon lisätä. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, hoitoalan toimintaa analysoiva viranomaisena on antanut 2019 raportissaan lieviä moitteita ANOVAN ja PrevenTell-puhelinpalvelun

tilastoaineistoista. He kritisoivat ANOVAN ja yhteistyösairaaloiden spesifin tiedon luovuttamisen hankaluutta ja sitä, että tilastotieteellisesti palveluntuottajan itseraporttoimia lukuja ei voida pitää täysin neutraaleina. Samat tilastoinnin haasteet koskevat suurta osaa tarkasteltavina olevista järjestötoimijoista. Tässä pro gradu -tutkielmassa on käynyt ilmi, että kaikki vertailtavat palveluntuottajat ilmoittavat raporttiansa luvut käyttäjämääristään ja kontaktikerroistaan itse. Kuluselvityksissä on pääosin käytetty ulkopuolista tilitoimistoa tai tilintarkastajaa.

Huomionarvoista on se, että jo hankkeen alkupuolella, vuonna 2014 palvelun kattavuus on ollut 183 kontaktia 100 000 asukasta kohden. PrevenTell on myös yhdessä Karoliinisen instituutin kanssa osallistunut vuosina 2019–2021 EU-Project PRIORITYn tutkimukseen⁵⁰ anonymista, kognitiivista käyttäytymisterapiaa hyödyntävästä omahoito-ohjelmasta verkossa. Tämä kansainvälinen tutkimushanke on jatkunut 2021 jälkeen Project Bridgeksi⁵¹, jossa on mukana myös Suojellaan Lapsia ry ja Itä-Suomen Yliopisto. Tutkimushankkeessa on mahdollista osallistua verkon kautta terapeutin tapaamisiin tai osallistua suoraan tutkimusta varten uudelleen muokattuun ReDirection -omahoito-ohjelmaan.

Adebahr, Söderström, Arver, Jokinen ja Öberg (2021) kertovat artikkelissaan, että PrevenTell-puhelinpalvelussa käytetään motivoivan haastattelun keinoja palveluun soittavien kanssa muutoshalukkuuden vahvistamiseksi tai muutokseen motivoinnissa. Palvelun henkilöstö on terveydenhuollon seksuaaliterapiaan erikoistunutta ammattihenkilöstöä (sairaanhoitajia, psykologeja ja psykoterapeutteja), ja keskustelut voi käydä anonymisti. Jos kuitenkin toivoo pidempää terapeutista tai lääkkeellistä hoitoa, asiakas ohjataan eteenpäin ANOVA:n palveluihin, ja tällöin täysi anonymiteetti menetetään. Puhelinpalvelu voi ohjata asiakkaan eteenpäin kansallisessa hoitoketjussa. Hoito on yksilöllistä ja se saattaa kestää kahdesta kuukaudesta jopa kahteen vuotta (Nationellt kunskapscentrum 2020; PrevenTell.se.) Adebahr ym (2021) kontaktoivat 1573 PrevenTell-palveluun yhteyttä ottanutta tutkimustaan varten. Tämä otos karsittiin 3052 yhteydenottajasta, jotka eri syistä olivat yhteydessä PrevenTell -palveluun vuosina 2012–2019. Tutkimuksen yhtenä tuloksena (Adebahr ym 2021) toteavat, että lapsikohtaisen häiriön omaavia on mahdollista kannustaa jatkohoitoon anonymiteetin menetyksen uhallakin. Tulos tukee heidän mukaansa aiempia tutkimuksia, joissa osallistujat on kerätty Preventive Project Dunkelfeldin (PPD ja Stop It Now!: n palvelutarjonnasta. Julkisen vuosittaisen tilastoinnin puutteista huolimatta PrevenTell-puhelinpalvelun toiminta on siis jatkunut.

⁵⁰ <https://www.uke.de/english/landingpage/priority/index.html> (Luettu 7.6.2024)

⁵¹ <https://www.iterapi.se/sites/bridge/#info> (Luettu 7.6.2024)

Saksa on Euroopassa ennalta ehkäisevän palvelun edelläkävijä. Vuonna 2005 on aloittanut Berlin Prevention Project (Dunkelfeld), ja julkaistun käyttäjämäärän mukaan vuoden 2018 mennessä palvelua on käyttänyt 10 499 ihmistä. Heistä johonkin 11 paikalliseen palvelupisteeseen ilmoittautui 3627, ja tästä määrästä 1783 sai aloitettua terapian. Zypriesin kirjoittaman 10-vuotisartikkelin mukaan 31.12.2020 mennessä 11 374 on pyytänyt apua vuosina 2010–2020. Vuoteen 2020 loppuun mennessä palvelupisteitä on Saksassa ja Itävallassa jo 13. Niille, jotka asuvat kaukana palvelupisteistä, on tarjolla verkkopohjainen omahoito-ohjelma, Troubled Desire. Ohjelma on ollut osa kansainvälistä tutkimushanketta, ja ensimmäisten 30 kuukauden aikana sillä oli liki 7500 käyttäjää 87 maasta. Osallistumiskielinä tutkimuksen aikana on ollut saksa, englanti, ranska, hindi, marathi, portugali, espanja, venäjä ja turkki (Zypries 2021; Schuler ym. 2021.)

Lähi- ja etäpalvelut muodostavat yhdessä Saksan ennaltaehkäisevän yhteistyöverkoston: Kein Täter werden (Don't offend). Toimipaikkojen määrä on vuoteen 2024 mennessä kasvanut 14:ään, lisäksi toimipisteitä on Sveitsissä avattu 4. PPD on tarkoitettu yli 18-vuotiaille, ja Beierin (2016; Beier ym. 2016) mukaan vuonna 2014 on aloitettu 12–18-vuotiaille nuorille nettikampanja the Prevention Project for Juveniles (PPJ). Palvelun mahdollistavat samat tahot kuin aikuisille suunnatun PPD:n. Hoidon kliinisestä puolesta vastaa seksologian ja seksuaalilääketieteen instituutti Charité' – Universitätsmedizin ja rahoituksesta päävastuussa on Saksan Oikeusministeriö. Saksassa ”Project Dunkelfeld” tekee paljon tieteellistä tutkimusta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta kiinnostuksesta, ja tutkimusjulkaisutoiminta on terapiapalvelujen lisäksi tärkeässä osassa palvelua (Eucpn 2017; Haverkamp 2014). Yksityisyydensuoja on Saksassa äärettömän tarkkaa, eikä hoitoa tarjoavilla instituutioilla ole lakisääteistä ilmoitusvelvollisuutta ole edes aktiivisesti käynnissä olevista seksuaalirikoksista. Internetsivusto on myös anonymisoitu ja virtuaalisella erillisverkolla (VPN) suojattu. Sivustoilla käyvien käyttämien laitteiden Internet Protocoll –osoitteet siis salataan, eli käyttäjät eivät ole jäljitettävissä.

Ottaen huomioon, että Saksan palvelusta on tuotettu eniten tutkimusartikkeleita, on vuosittaisten käyttäjämäärien tai rahoituksen dokumentoinnin löytäminen kaikista vertailun kohteina olevista maista haastavinta. Prevention Project Dunkelfeldista ei löydy verkkosivustolta julkaistua tilastointia tarkasteluajankohdalta, eikä saksankielisistä artikkeleista ole tässä apua. Sivusto⁵² tarjoaa kumulatiivisen taulukon palveluiden käyttäjistä, ja sen perusteella kesäkuussa 2022 kontaktia ottaneita on ollut 13 558 ja joulukuuhun 2023 mennessä tuo määrä on ollut 17 277. Diagnoositujen määrä on kesäkuussa 2022 ollut 4809, joista terapian on aloittanut 1720. Vastaavat, karttuneet luvut joulukuussa 2023 ovat olleet 6 275 ja 2233. Sivusto ei näytä tilastoja totuttuun tapaan vuosittaisina, vaan laskee ja näyttää kontakteja sekä hoitoa saavien määrien kasvun kertymän. von Heydenin ja

⁵² <https://kein-taeter-werden.de/journalisten/> Luettu 9.6.2024

Stockmannin (2021) mukaan sosiaalisten medioiden ja verkkosivuston kautta PPD on rekisteröinyt vuonna 2018 kontaktikertoja 2 804 960, 2019 kertoja on ollut 2 127 628 ja vuonna 2020 verkon ja sosiaalisten medioiden kautta palvelussa käyneitä on ollut 10 423 597. Arvio vuosittaisesta rahoituksesta, 6 000 000 € perustuu Undark- nimisen itsenäisen verkkolehden artikkeliin. Syy uskallukseen käyttää verkkoartikkeliä lähteenä on se, että Undark on palkittu ja faktatarkastettu tieteellinen julkaisu, jota rahoittaa muun muassa Massachusetts Institute of Technology eli MIT.

Irlannissa on potentiaalisille rikoksenteijöille suunnattuja ennaltaehkäiseviä terapia- ja neuvontapalveluita tuotettu ja rahoitettu säätiöpohjaisesti (Lucy Faithfull Foundation) jo vuodesta 2002 alkaen. Sieltä ennalta ehkäisevän toiminnan malli on levinnyt Iso-Britanniaan, ja lopulta Alankomaihin. Rakenne palvelutoiminnassa on keskenään samankaltaista Irlannissa, Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa, ja kaikki toimivat Stop It Now! –nimen alla. Palvelujärjestelmän perusrakenne on Yhdysvalloista, jossa toiminnan aloitti vuonna 1992 Fran Henry, joka on itse joutunut seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi lapsena (Brown, Jago, Kerr, McNaughton Nicholls, Paskell, & Webster, 2014, 14.). Stop It Now! –palvelukonsepti tarjoaa internetsivuston⁵³, ja siellä toimivan informaatio- ja neuvontapalvelun. Varsinaisen neuvontapalvelu toimii puhelimitse. Lisäksi konsepti tuottaa arviointia omasta toiminnastaan, julkaisee painettuja oppaita ja kouluttaa seminaarein muita ammattilaisia, kuten sosiaalialan, poliisin ja terveydenhuollon henkilöstöä. Luennoitsijat vierailevat myös oppilaitoksissa. Lucy Faithfull Foundation -verkkosivuston (2024) ja Mckillopin & Rayment-McHughn artikkelin (2023) mukaan Stop It Now! on kansainvälinen palvelukokonaisuus, joka on toiminnassa Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Irlannissa, Skotlannissa, Walesissa, Alankomaissa ja Belgian Flanderissa, sekä vuodesta 2021 Australiassa ja 2023 lähtien Brysselissä. Palvelukonseptin perusajatuksena on se, että lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on estettävissä oleva sosiaalinen ongelma, ja vaatii ennalta ehkäisevää työtä viranomaisten, uhrien, omaisten, kansalaisjärjestöjen ja potentiaalisten tekijöiden kohdalla. Palvelu tarjoaa verkkosivuston, auttavan puhelimen, ohjemateriaalia viranomaisille, muille ammattilaisille ja vanhemmille, sekä mahdollisuuden omahoito-ohjelmaan. Jokaisen alueen omat erityispiirteet ja lainsäädäntö on kuitenkin pystytty huomioimaan toiminnassa.

⁵³ The Lucy Faithfull Foundation; Stop It Now! Iso-Britannia ja Irlanti: <https://www.stopitnow.org.uk> (Luettu 7.6.2024)

Taulukko 8. Stop It Now! (De Waag) -Alankomaat, kontaktimäärät 2012–2020

Lähde: NatCen Social Research, Crime and Justice Team, 2014; Annual Report Meldpunt Kinderporno op Internet 2015; EOKM Annual Report 2020 Preface.

	2012–2014	2015	2020
Potentiaaliset hyväksikäyttäjät	105	94	360
Aikuiset huolestuneita jonkun toisen aikuisen käyttäytymisestä	133	62	122
Ammattilaisten neuvonta		42	35
Muu neuvonta		53	
Muu yhteydenotto	254	14	103
Yksittäiset yhteydenotot		241	
Kaikki yhteydenotot (sis. takaisinsoitot ja sähköpostit)		416	620
Vertaisryhmät läheisille		3	verkossa
Hoitoonohjaukseen (De Waag) johtaneet yhteydenotot			119
Omahoito-ohjelma verkossa			8150
Artikkelit, kampanjat yhteensä	492	kyllä	56 529*
1:100 000	-	-	374

* 2019–2020 Stop It Now!-ponnahdusikkuna erilaisille pornografian julkaisun verkkoalustoille, sisältäen linkin lasten hyväksikäyttöä ehkäisevälle kampanjasivustolle (stop-kindermisbruik.nl). Ponnahdusikkunan aktivointikerrat.

Stop It Now! Netherlands -verkkosivuston uutisartikkelin (2022) mukaan kymmenen toimintavuoden aikana, vuosina 2012–2022, palvelu on tavoittanut 4 438 yksittäistä kontaktia puhelimitse ja sähköpostilla, omahoito-ohjelmassa on vierailut 30 000 kävijää, ja läheisten vertaistukiryhmiä on järjestetty 18. Alankomaiden ennaltaehkäisevästä palvelusta on pro gradu -tutkielman aineistonhankinnan myötä käynyt ilmi, että siitä on erityisen hankalaa löytää julkista aineistoa liittyen rahoitukseen ja kulurakenteisiin. Osin haasteet voivat johtua kielestä: englanninkieliset julkaisut ovat harvalukuisempia kuin hollanninkieliset. Oma hankaluuttaan tiedon saannissa voi tuottaa myös se, että Stop It Now! Netherlands toimii tiiviissä yhteistyössä De Waagin kanssa. De Waag on Alankomaiden julkisen terveydenhuollon alainen oikeuspsykiatrinen klinikkaverkosto, joka ei omilla verkkosivustoillaan anna lukuja kustannuksista tai niiden jakautumisesta. Ainoa konkreettinen aineistolöytö tässä pro gradu -tutkielmassa liittyen kustannusten jakautumisesta on näkyvillä

taulukossa 9, jossa on eritelty Stop It Now! Netherlands -toiminnan aloittamisvuosien 2012–2013 käynnistämiskulut. Vuoden 2024 rahan arvoon muunnettuna perustamisvuoden kulut yhtä yhteydenottoa kohden ovat 598 €.

Taulukko 9. Alankomaat, puhelinpalvelun aloittamiskustannukset 2012-2013.

Lähde: NatCen Social Research, Crime and Justice Team, 2014; Suomen Pankin rahamuseo, rahan arvon muunnin.

	2012–2013	
Henkilöstö	81 184 €	67.4 %
Tilakustannukset	35 245 €	2.9 %
Media	9 869 €	8.2 %
Markkinointi	16 213 €	13.5 %
Puhelinkulut	3 877 €	3.2 %
Yleiskustannukset (5 %)	5 757 €	4.8 %
Yhteensä	152 145 €	100
<i>inflatoitu 2.6.2024</i>	185 655 €	
Soitot auttavaan palveluun, kpl	310	
Säännöllisesti toistuvat kulut	100 355 €	
<i>inflatoitu 2.6.2024</i>	122 458 €	
Yhteydenoton hinta, ka.	490 €	
<i>inflatoitu 2.6.2024</i>	598,00 €	

Verkossa toimiva omahoito-ohjelma Stoppen is Mogelijk!⁵⁴, Lopettaminen on mahdollista!, koostuu 17 eri osiosta, joissa keskitytään erityisesti laittoman kuvamateriaalin käyttäjien tarpeisiin silloin, kun he haluavat muuttaa käyttäytymistään. Taulukosta 8 käy ilmi, että omasta käyttäytymisestään huolestuneiden yhteydenotot ovat tarkastelujaksolla 2012–2020 lisääntyneet ja omahoito-ohjelman aloittaminen vuonna 2018 on lisännyt palvelun kattavuutta. Vuonna 2020 verkon omahoito-ohjelmaan on Mckillopin & Rayment-McHughn artikkelin mukaan (2023) osallistunut 8150 kävijää. Vuosina 2019–2021 lanseerattu pornografista materiaalia tarjoaville verkkoalustoille kohdennettu kampanja on johtanut 56 529 avattuun ponnahdusikkunaan, joista edelleen 12 926 on johtanut pidempään verkkovierailuun omahoito-ohjelmassa vuonna 2020 (EOKM 2020). Vastaavanlaisen kampanjan on itsenäisesti toteuttanut myös Stop It Now! UK and Ireland yhdessä MindGeekin kanssa, joka hallinnoi muun muassa Pornhub-sivustoa. Vuonna 2020 alle 12 kuukauden aikana laittoman kuvamateriaalin

⁵⁴ <https://stoppen-is-mogelijk.eu/> (Luettu 7.6.2024)

kriteeristöä selvittäneet ponnahdusikkunat ovat ohjanneet 22 000 kävijää Stop It Now! UK and Ireland -verkkosivustolle (Mckillop ym. 2023.)

Taulukko 10. Käyntikerrat internetsivustoilla, muut yhteydenotokerrat sekä osallistujamäärät koulutus- ja tiedotustilanteissa Stop It Now! Helpline UK & Ireland –palvelujärjestelmässä 2002–2021.

Lähteet: *The Lucy Faithfull Foundation, LFF Annual Reports ajalta 2009–2021; NatCen Social Research, Crime and Justice Team, 2014*

	2002–2012	2012–2013	2016–2017	2017–2018	2018–2019	2019–2020	2020–2021
Käyntikerrat Stop It Now! (UK) - internetsivustoilla			360 769	720 000	610 000	778 000	831 000
Yhteydenotokerrat (puhelin, viestit, sähköposti, chat*)	31 314	6278	9339	9489	8795	10 636	14 614
Nettiyhteisö ja keskustelualue Family and Friends", käyntikerrat						97 643	135 523
Yhteyden ottajat (puhelin, viestit, sähköposti, chat*)	14 524	3265	-	5329	5288	5959	7606
Käyttäjäkategoriat (puhelin, viestit, sähköposti, chat*)							
Aikuiset huolestuneita omasta, tai toisen aikuisen käyttäytymisestä	9 422	1146	-	-	6860	4470	10668
Hyväksikäyttäjät	0	1000	-	-			
Vanhemmat tai huoltajat, huolestuneita lapsen seksuaalisoituneesta käyttäytymisestä	831	192	-	-	264	238	584
Aikuiset huolestuneita mahdollisesta lapsen hyväksikäytetyksi tulemisesta Internetissä/muualla	754	200	-	-	176	213	292
Ammattilaiset	1918	302	-	-	616	536	801
Seksuaalisesta hyväksikäytöstä selvinneet	599	124	-	-	176	60	292
Muut soittajat	1000	301	-	-	703	534	1607
Kävijät: ammattilaisten Stop it Now! Helpline - koulutuksissa			2 980	1592	1922	920	ei pidetty
Kävijät: avoin Stop it Now! Helpline – tiedotustilaisuus				1114	1418	421	ei pidetty
Tiedottaminen sähköpostilla ammattilaisille ja huoltajille, lukukuittaus						71 723	55 505
Projektit, ohjeistukset ja evaluoinnit viranomaisille ja yhteistyötahoille			163		195	178	215
Julkisuus: mediaosumat vuodessa			209		51	206	1 019 000
Kontaktikerrat palvelujärjestelmässä, yhteensä (n)	31 314	6278	373 460	732 195	622 135	959 727	2 055 857
1: 100 000	-	9	531	1033	872	1337	2 855

" Family and Friends -palvelun aloitus 2018

* Chat-palvelun aloitus 2020–2021

Vuosiraportin tilastot aina ajanjaksolta 1.4.–31.3.

Lucy Faithfull Foundationin vuosiraporttien perusteella voidaan olettaa, että koko Stop It Now! UK & Irelandia koskevat käyttäjämäärätiedot, kuluselvitykset ja muu koskee myös Irlantia, vaikka raporteissa rahayksikkönä käytetäänkin Ison-Britannian puntaa, GBP. Raporteissa on erikseen mainittu myös Walesin ja Skotlannin yksiköiden vuositapahtumia. Olen taulukoissani yhdistänyt

Englannin, Walesin, Skotlannin, Pohjois-Irlannin ja Irlannin, koska tätä olettaa kumoavaa tietoa en ole löytänyt. Lähetin asiasta tietopyynnön sähköpostilla suoraan palveluun, mutta en ole siihen saanut vastausta. Taulukkoon 10 kerännyt vuosiraporteista ajanjaksolta 2002–2021 Stop It Now! UK and Ireland -palvelun käyttäjämääriä ja osalta tarkastelujakson vuosista myös tarkempaa erittelyä käyttäjäryhmistä. Toimintakonseptiltaan Stop It Now! -Helpline ja Kriisi- ja väkivaltatyön yksikkö muistuttavat toisiaan: palveluun kuuluu neuvonta ja opastus paitsi potentiaalisille ja jo rikoksen tehneille, myös heidän läheisilleen. Rikosten uhrin (selviytyjät) saavat palvelusta tukea ja ohjausta. Stop It Now! myös tuottaa aineistoa sekä koulutusta ammattilaisille, yhteistyökumppaneille, vanhemmille sekä lapsille ja nuorille. He ovat onnistuneet raporttiansa perusteella luomaan viralliset yhteistyösuhteet Poliisiin ja oikeusviranomaisiin, jotka ohjaavat tarvittaessa rikoksesta epäilty tai tuomitut palveluiden piiriin (LFF, 2024.) Toimijan vuosiraporteissa julkaistaan myös kaikki rahoitukseen liittyvä pienintäkin yksityiskohtaa myöten. Rahoitus Stop It Now! UK and Irelandille tulee Home Officelta ja eri poliisipiireiltä, testamenttilahjoituksista ja rahasto- ja muista sijoituksista. Palveluntuottaja saa myös yksityisistä lahjoitusvaroja. Viranomaisilta tuleva rahoitus on tarkkaan kohdennettua, mutta jatkuvaa.

Huolimatta toiminta-alueen suurehkosta väestömäärästä palveluiden kattavuus 100 000 asukasta kohden on varsin hyvä, 2019–2020 välisenä aikana 1337 ja seuranta-aikana 2020-2021 kattavuus on 2855. Ison-Britannian käyttämä seuranta-ajankohta on 1.4.–31.3., josta johtuu muista kohteista poikkeava kirjaustapa. Lucy Faithfull ja Stop It Now! -verkkosivustoille julkaistaan säännöllisesti myös tuoreita oppaita, erilaisten toimintojen kuvauksia ja tiedotuskirjelmia. Listaus palveluntuottajista ja yhteistyökumppaneista tehdystä tutkimuksesta päivittyy sivustoille, samoin yhteystiedot muihin palveluntarjoajiin ja viranomaisiin.

Kaikki palveluntarjoajat kirjaavat toimintansa indikaattoreita hyvin samalla tavoin. Rahoittajille ja muille kiinnostuneille kirjataan kontaktien määriä, verkkosivustoilla kävijöitä, ja mediaosumia. Yhtä karkeana palveluiden vertailun mittarina voisi toimia myös taulukon 9 Alankomaiden palvelun laskema yhteydenoton keskimääräinen hinta. Indikaattorin runkona on säännöllisten kulujen koko vuoden summa jaettuna puhelujen määrällä. Tätä ideaa ja kuvion 2 luokittelutaulukon vuoden 2020 kulujen summia hyödyntäen vuonna 2020 yhteydenottokerran hinta on Suomessa ollut 24 €, Ruotsissa 2400 € ja Isossa-Britanniassa sekä Irlannissa 227 €. Saksan ja Alankomaiden vuoden 2020 puutteellisilla tilastoilla ei voi vastaavaa laskelmaa tehdä. Mukana laskelmassa ei ole ollut nettivierailujen tai seminaarien osallistujien määriä. Chat-palveluihin tai omahoito-ohjelmiin osallistuneet on laskettu mukaan käyttäjäkontakteihin, jos ne on tarkasteluvuonna ilmoitettu raporteissa.

7 Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn panostaminen ja rahoitus Suomessa sekä verrokkimaissa

Aiempien lukujen perusteella voidaan todeta, että lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaalirikollisuus ja sen ennalta ehkäiseminen risteävät monella sosiaalipolitiikan osa-alueella. WHO, THL ja Interpol ovat kuvailleet ilmiötä pandeemisena, koska se on maailmanlaajuista, ja koskee jollain tasolla kaikkia kansallisuuksia ikäryhmästä tai yhteiskuntaluokasta riippumatta. WHO:n The Global Health Observatoryn 2011 indikaattoreiden mukaan elinaikanaan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuu maailmanlaajuisesti 18 % naisista ja 7,6 % miehistä. THL:n mukaan lapsen kaltoinkohtelu on paitsi terveydenhuollollinen, myös sosiaalinen ja kriminaalipoliittinen yhteiskunnallinen ilmiö. Interpol kuvaa lasten seksuaalista hyväksikäyttöä paitsi kriminaalipoliittiseksi, myös mitä suurimmassa määrin kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia vastaan rikkovaksi toiminnaksi (WHO 2023; THL 2023; Interpol 2021).

Seksuaalinen kaltoinkohtelu voi aiheuttaa uhrilleen pitkäkestoista haittaa muun muassa mielenterveydellisinä haasteina pitkäänkin rikostapahtuman jälkeen. Ison-Britannian sisäministeriön Home Officen analyysissä (2021) on selvitetty lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen todellisia taloudellisia kustannuksia. Raportissa on rankasta aiheesta huolimatta pyritty sensitiiviseen neutraaliuteen ja pystytty uskottavasti selvittämään monitahoisen ilmiön eri osa-alueiden rahallisia kustannuksia. Raportin laskelmien perusteella yksi kontaktinen lapsen kohdistunut rikos on tullut vuoden 2019 kustannusten ja punnan arvon mukaan maksamaan yhteiskunnalle kaikkiaan 89 240 £. Inflatoituna tähän hetkeen ja euron arvoon kokonaissumma on 100 850 €. Summaan on laskettu konkreettisin esimerkein välittömiä ja pitkäaikaisia terveydenhuoltokuluja, poliisin, oikeuslaitoksen ja vankeinhoidon käyttämää taloudellista resurssia, ennaltaehkäisevien palveluntuottajien arvioita asiakkuuden kustannuksista uhreille ja tekijöille, sekä tulonmenetykset kustannuksia seuraamuksena traumaattisille kokemuksille (Radakin, Scholes, Soloman, Thomas-Lacroix & Davies 2021.) Tutkimusaineisto on ajatuksia herättävää, ja se on saatavilla julkisesti paitsi raporttimuodossa, myös tilastoaineistona.

Laajasti on tutkittu myös sitä, kuinka marginaaliryhmään kuulumisen ja stigmatisointi aiheuttavat osalle lapsikohtaisen seksuaalisen häiriön omaavista itsetuhoisuutta, masentuneisuutta ja ahdistukseen liittyvää oirehdintaa (esim. IICSA, The Independent Inquiry into Child Sexual Abuse 2022; Nurminen ym. 2020; Imhoff & Jahnke 2018). Tilannetta voisi kuvailla uutena sosiaalisena riskinä, koska sillä on laajat, haitalliset vaikutukset väestöön maantieteellisestä sijainnista tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Ilmiö levittäytyy laajalti muun muassa lastensuojelun, terveydenhuollon, kansainvälisen

lainvalvonnan, tai kriminaali- ja sosiaalipolitiikan alueille. Havakan (2018) mukaan sosiaalisesti riskiksi voidaan käsittää kaikki sellainen, jossa yksilön riski kasvaa vaikutuksiltaan niin, että se vaikuttaa laajemmin yhteiskuntaan ja täten laajenee sosiaalisesti niin, että se tarvitsee yhteiskunnan puuttumista tilanteeseen. Lapsena ja nuorena tapahtunut seksuaalinen kaltoinkohtelu altistaa yksilön koko elinkaareen vaikuttaville haasteille. Laiton kuvamateriaali jää usein verkkopalvelimille kiertämään siten, että kaikkea materiaalia ei koskaan saada poistettua. Riskit yhä uudelleen traumatisoitumisesta ovat konkreettisia uhriksi joutuneelle.

Voi myös olla naiivia ajatella, että kaikki lapsista ja nuorista seksuaalisesti kiinnostuneet tulevat haluamaan kuntoutusta tai tukea, joten mahdolliseen laittomaan toimintaan syyllistyneille tulee jatkossakin olla uusintarikollisuuden vähentämiseen suunnattuna erityisestäävyuden mukaisia toimia kuntoutuksen ohella. Erityisestäävyys tarkoittaa rikosentekijän sijoittamista vankilaan uusien rikosten ehkäisemiseksi ja potentiaalisten uhrien suojelemiseksi. Vankeusaika puolestaan antaa lisää aikaa motivoida tekijää tarkastelemaan kriittisesti rikoksiin johtanutta käytöstään ja asenteitaan.

7.1 Sanktioinnin kustannuksia

Lainsäädäntö tuo kansalaisille oikeuksien lisäksi myös velvollisuuksia; taulukkoon 11 on kerätty kunkin tarkasteltavan valtion rikosoikeudellisen vastuun alkamisen alin ikä. Rikosoikeudellinen vastuu tarkoittaa sitä, että kriminalisoiduista teoista voi joutua oikeuteen ja tulla tuomituksi. Suomessa ja Ruotsissa vasta 15-vuotiaan katsotaan olevan tarpeeksi kypsä kantamaan rikosoikeudellista vastuuta teoistaan, muissa maissa se on alempi. Alin se on Walesissa ja Pohjois-Irlannissa, 10 vuotta, mutta tämä koskee poikkeustapauksia, joissa kyseessä on törkeä henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos, käytännössä henkirikos tai sen yritys, tai törkeä seksuaalirikos. Myös muualla Isossa-Britanniassa ja Pohjois-Irlannissa rikosoikeudellinen vastuu alkaa erittäin nuorena (World Population Review 2019.) Eroavuuksia on käytännössä kuitenkin ehdottomaan vankeustuomioon määräämisessä: Suomessa 15-vuotias, törkeään tai erittäin törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen syyllistynyt voidaan tuomita ehdottomaan vankeuteen. Vankeuslaki (5 luku, 1–2 §) määrittelee alaikäisen asuttamista vankilassa: osastosijoittelussa tulee huomioida ikä ja toimintoihin osallistumisen mahdollisuudet. Alle 18-vuotiaat tulee pitää erillään aikuisista vangeista, muun kaltaiseen sijoitteluun pitää olla erityisen hyvä syy. Isossa-Britanniassa alaikäisiä ei sijoiteta vankiloihin, vaan erityisiin Nuorisotuomioistuimen määräämänä nuorisolaitoksiin, joissa pääpaino on sosiaalisella kuntoutuksella ja terapialla (The Crown Prosecution Service, 2017).

Taulukko 11. Rikosoikeudelliset ikäraajat maittain vuonna 2020 sekä hallinnonalan seuraamuksiin käyttämät kokonaissummat vuosina 2019 ja 2021.

Lähteet: World Population Review 2019; Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I 2020; Prisons and Prisoners in Europe 2022: Key Findings of the SPACE I report. Series UNILCRIM 2023/2. Council of Europe and University of Lausanne.

Maa / alue	Rikos- oikeudellisen vastuun ikäraja 2020	Ikäraja vangitsemiselle 2020	Hallinnonalan kaikkiin seuraamuksiin käyttämä kokonaissumma € 2019	Hallinnonalan kaikkiin seuraamuksiin käyttämä kokonaissumma € 2021
Suomi	15	15	193 747 000.00 €	198 390 000.00 €
Ruotsi	15	15	705 982 227.00 €	867 613 481.00 €
Saksa	14	14	3 484 555 312.69 €	3 849 179 958.39 €
Irlanti	12	12	359 010 000.00 €	420 000 000.00 €
Alankomaat	12	12	740 858 000.00 €	844 875 000.00 €
Iso-Britannia 1)				
Englanti & Wales	10	15	3 918 408 218.00 €	3 753 000 000.00 €
Pohjois-Irlanti	10	10	125 721 000.00 €	136 408 541.86 €
Skotlanti	12	16	ei tietoa	445 500 000.00 €

1) Iso-Britannia jaettuna pienempiin yksiköihin alkuperäisen lähteen mukaisesti

Suomessa voidaan muissa ehdottomissa tuomioissa hyödyntää yhdyskuntaseuraamuksia. Mielentilatutkimuksessa syyntakeettomaksi julistettu alaikäinen voidaan määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon Kuopioon, Niuvanniemen sairaalan erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito-osastolle (NEVA) tai Tampereen Yliopistolliseen Keskussairaalan erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito-osastoille (EVA)⁵⁵. Kuopiossa tehdään mielentilatutkimuksia alaikäisille, ja hoito perustuu yksilöllisiin tarpeisiin yhteisökuntoutuksen periaatteita soveltaen.

⁵⁵ NEVA: <https://www.niuvu.fi/sairaalan-toiminta/potilaan-tutkimus-ja-hoito/alaikaisten-osasto/> (Luettu 7.6.2024)

EVA: <https://www.pirha.fi/toimipisteet/toimipistehakemisto/eva-yksikko-tays-keskussairaala> (Luettu 7.6.2024)

Taulukoissa 11 vertaillaan rikosvastuun ikärajojen lisäksi rikosseuraamusten kokonaiskustannuksia vuosina 2019 ja 2021. Sen perusteella voidaan todeta, että kaikkiin seuraamuksiin käytetyt rahasummat ovat kasvaneet kaikissa muissa vertailun kohteena olevissa valtioissa paitsi Englannin ja Walesin yhteen lasketuissa lopputuloksissa. Suomi käyttää rikosseuraamuksiin Pohjois-Irlannin ohella vertailumaista vähiten rahaa, vaikka Suomen väestömäärä vuonna 2020 on yli 3,6 miljoonaa asukasta suurempi kuin Pohjois-Irlannin. Raportissa selvitettiin myös vankien lukumääriä suhteessa yhteen henkilöstön jäseneseen (Space I, 2020) Vuonna 2019 tuo suhdeluku oli Suomessa 2,1, Ruotsissa 1,4, Saksan kohdalla tietoa ei ollut määritelty, Alankomaiden suhdeluku oli 1,8, Irlannin 1,6, Skotlannin 2,7, Pohjois-Irlannin 1,3 ja Englannin ja Walesin 3,3. Space I raporttien (2020; 2023) mukaan valtioiden käyttämiin kokonaissummiin mukaan on laskettu henkilöstö-, ruoka-, kunnossapito- ja muut juoksevat kulut. Suomen ja Ruotsin kokonaissummaan kuuluvat myös tilavuokrat. Vaikuttaa siis siltä, että vaikka Suomi on painottanut julkisuuskuvansa humanin rikosseuraamusjärjestelmän maana, henkilöstön määrä suhteessa seuraamusten piirissä oleviin, tai rahoituksen ohjautuminen tuomion aikaiseen rikosten ennaltaehkäisyyn tilavuokrien sijaan on heikommalla tasolla kuin vaikkapa Ruotsissa. Voiko tämä aiheuttaa lisääntyvää tarvetta Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolisiin, usein kolmannen sektorin tuottamiin palveluihin, mukaan luettuna alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisy?

Yhtenä tukikeinoista rikosseuraamuksissa kuntoutusohjelmien ja muun psykoedukaation, eli kuntoutujan oman tietoisuuden ja käyttäytymisen muuttamisen motivaation lisäämisen ohella on lääkkeellinen hoito seksuaalirikoksiin syyllistyneille. Suomessa hoito perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen, paitsi kohonneen uusimisriskin omaavien kohdalla koskien valvotun koevapauden täytäntöönpanoa silloin, kun hoito arvioidaan välttämättömäksi. Laki valvotusta koevapaudesta 2 luku 4 § (Finlex 23.8.2013/629) määrittelee lääke- ja psykososiaalisen hoidon arvioinnin valvotun koevapauden edellytyksenä. Arvion hoidon tarpeesta ennen sijoittamista tekee Vankiterveydenhuolto, joka lain Vankiterveydenhuollon yksiköstä 2 luku 6 § 3 mom. mukaisesti määrittelee (Finlex 30.12.2015/1635). Tavoitteena on seksuaalirikosten uusimisen ehkäisy hoitoon sitoutumalla koevapauden ja sitä seuraavan mahdollisen ehdonalaisen valvonnan aikana. Lääke- tai psykososiaalinen hoito on terveydenhuollon valvomaa, Rikosseuraamuslaitos toimii seuraamusten valvojana ja tukena yhteiskuntaan takaisin integroitumisessa.

Taulukko 12. Muutokset rikosseuraamuksiin sijoitettujen määrissä (per 100 000 asukasta) vuosina 2010–2020 sisältäen kaikki rikostyytit.

Lähteet: Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I 2020; Prisons and Prisoners in Europe 2022: Key Findings of the SPACE I report. Series UNILCRIM 2023/2. Council of Europe and University of Lausanne.

Maa / alue	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2020	% muutos ajalla 2010– 2020	Koko maan / alueen väkiluku 1.1.2020
Suomi	62.0	60.7	59.2	57.6	56.8	55.0	56.7	51.1	49.8	49.9	-19.5	5 525 292
Ruotsi 1)	74.1	71.6	67.8	61.4	60.8	59.2	58.5	56.5	59.7	65.0	-12.3	10 327 589
Saksa	87.6	88.4	86.2	84.1	81.4	78.4	78.4	77.5	76.7	76.2	-12.9	83 166 711
Irlanti	95.7	93.1	94.2	88.2	82.6	80.1	78.1	79.6	81.2	81.6	-14.7	4 963 839
Alankomaat 2)	70.8	69.5	67.7	62.9	58.6	53.3	51.4	54.2	56.4	58.5	-17.4	17 407 585
Iso- Britannia 3)												
Englanti & Wales	153.3	152.6	152.6	147.7	149.6	149.5	146.4	142.4	137.9	138.0	-9.9	60 030 516
Pohjois- Irlanti	82.0	94.1	97.8	99.7	101.2	91.5	80.7	77.5	79.2	82.8	1.0	1 905 484
Skotlanti	150.4	156.6	153.5	149.0	147.6	144.6	142.4	136.8	146.0	146.6	-2.5	5 494 000

1) Ei tutkintavankeja tai käännytystä/ karkotusta odottavia

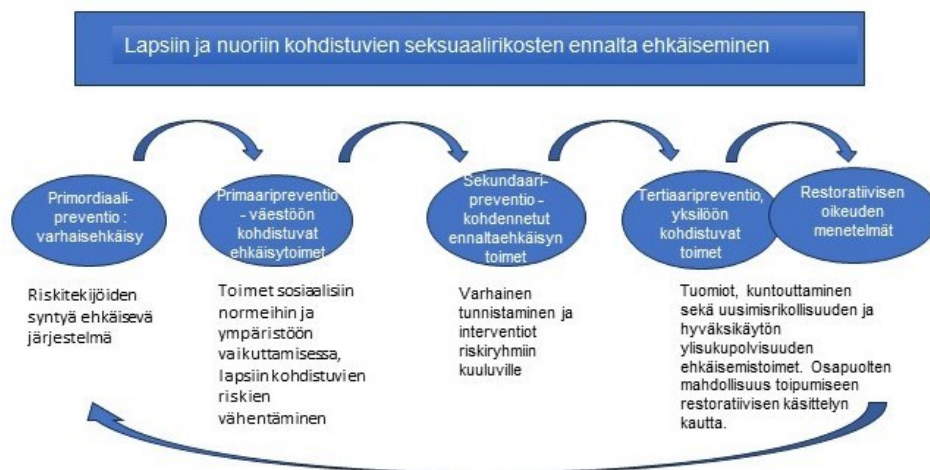
2) Tilastossa mukana vain täysi-ikäiset

3) Iso-Britannia jaettuna pienempiin yksiköihin alkuperäisen lähteen mukaisesti

On mielenkiintoista verrata seuraamuksiin käytettyjä kokonaissummia taulukossa 11 taulukon 12 rikosseuraamuksiin tuomittujen lukumääriin. Ison-Britannian valtioiden rikosseuraamukseen tuomittujen määrät ovat Englannin, Walesin ja Skotlannin kohdalla useana vuotena selkeästi suurempia väkilukuun suhteutettuna kuin muissa tarkasteltavina olevissa valtioissa. Englannin ja Walesin kohdalla käytettävissä olevaa rahoitusta on kuitenkin verrokkimaista ainoana leikattu vuonna 2021. Vuosien 2019 ja 2020 aikana Suomen rikosseuraamuksien määrä on ollut suhteellisen muuttumaton, samoin Saksan, Irlannin, Englannin ja Walesin sekä Skotlannin. Vuonna 2020 Suomessa on rikosseuraamuksia ollut suorittamassa 50 ihmistä per 100 000 asukasta ja suhteessa väestöön rikosseuraamuksia suorittavia on ollut eniten Skotlannissa, 147 ihmistä per 100 000 asukasta. Luvut olisivat Suomessa voineet olla korkeampia, jollei koronaepidemia olisi vaikuttanut tuomioiden täytäntöönpanoon. Oikeusministeriö päätti maaliskuussa 2020 olla laittamatta täytäntöön alle kuuden kuukauden mittaisia tuomioita ajalla 19.3.–19.6.2020 koronapandemian vuoksi, jotta vankiloiden osittainen yliasutustilanne tasoittuisi mahdollistaen ennakoitua karanteenitarpeita. Arvion mukaan

kevään täytäntöönpanon vuoksi kokonaisvankiluku aleni noin 400 henkilöllä. Joulukuussa 2020 rajoitteet otettiin uudelleen käyttöön maaliskuuhun 2021 saakka, ja tuolloin rajoitusten arvioitiin vähentäneet vankien päivittäistä keskivahvuusmäärää 200–240 henkilöllä. Rajoitusten päättymisten jälkeen vankien määrä nousi nopeasti vuoden 2020 keskimääräiselle tasolle, 2600 vankiin, ja alkoi siitä lähtien kasvaa (Rikosseuraamuslaitos, Tiedotteet ja uutiset 2020.) Tidskrift för Kriminalvårdenin mukaan (2021) Ruotsin suhtautuminen koronaepidemiaan oli erilainen: täytäntöönpanojen aloittamista ei lykätty, mutta muita varokeinoja lisättiin. Muissa vertailun kohteena olleissa valtioissa suhtautuminen koronapandemiaan oli samankaltaista kuin Suomessa.

7.2 Ennaltaehkäisevät palvelut osana yhteiskuntaa

Kuvio 1. Kansanterveydellinen lähestymistapa lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyyn: palveluiden kohdentaminen potentiaalisille rikoksentekeijöille ja riskissä oleville. *Cant, Rosemary L. & Harries, Maria & Chamarette, Christabel. Using a Public Health Approach to Prevent Child Sexual Abuse by Targeting Those at Risk of Harming Children*

Kuvio 1 on suomennettu artikkelista *Using a Public Health Approach to Prevent Child Sexual Abuse by Targeting Those at Risk of Harming Children*. Artikkelissa Gant, Harries ja Chamarette (2022) kuvaavat lasten seksuaalista hyväksikäytön ehkäisyketjua kansanterveyden näkökulmasta. He näkevät tärkeänä tavoitteena saavuttaa sellainen primordiaali- eli varhaisehkäisyvaihe, jossa yhteiskuntaan on luotu järjestelmä ja rakenteet, joilla seksuaalista hyväksikäyttöä voidaan ehkäistä jo ennen kuin sitä tapahtuu. Tähän vaiheeseen voi kuulua neutraali tiedottaminen esimerkiksi lapsikohteisesta seksuaalisesta häiriöstä ilmiönä siten, että tieto saavuttaa parhaalla tavalla suuria väestöryhmiä. Pyrkimyksenä on vähentää ennakkoluuloja ja stigmatisointia, sekä tarjota ajankohtaista tietoa eri ikäryhmille sopivilla tasoilla muun muassa koulumaailmaan. Muun muassa Pelastakaa lapset ry, Suojellaan lapsia ry, Stop It Now! -palvelukonsepti ja muut ovat tuottaneet eri ikäryhmille koulutusmateriaalia terveistä rajoista ihmisten väliseen kanssakäymiseen (Gant ym. 2022; Nurminen

ym. 2020) SeriE-hanke on ilmoittanut rahoitus- ja tuloksellisuusselvityksissään STEA:lle yhdeksi toiminnan päätavoitteeksi julkisen tiedon ja ammattihenkilöstön osaamisen lisäämisen pedofiliasta.

Primaariprevention vaihe seuraa varhaisehkäisyvaihetta. Tässä vaiheessa pyritään saavuttamaan kohderyhmä: riskissä olevat potentiaaliset rikoksenteelijät. Kaikilla tarkastelluilla palveluntuottajilla on käytössään verkkosivustot, mahdolliset tiedotuskirjeet, palveleva puhelin ja suurella osalla myös omat, verkossa toimivat omahoito-ohjelmansa. Kaikki omahoito-ohjelmat ovat sellaisia, että niihin voi osallistua anonyymisti, usein monella eri kielellä. Nurmisen ja Taivalojan (2020) mukaan:

tehokkainta lastensuojelua ja lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyä on painopisteen siirtäminen suojelukeskeisyydestä ja korjaavasta toiminnasta preventiivisen tuen tarjoamiseen henkilöille, joiden seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin ja/tai joilla on riski syyllistyä lapseen kohdistuvaan seksuaalirikokseen.

Lasten ja nuorten on hyvä oppia keho- ja tunnetaitoja ja omien rajojensa asettamista, mutta riskien ehkäisyä ei voi ulkoistaa pelkästään kouluille, lapsille tai heidän vanhemmilleen. Rikosseuraamuksiin joutuneet ovat jo syyllistyneet seksuaalirikoksiin, jolloin uhreja on jo vähintään yksi. Jos potentiaalisia rikoksenteelijöitä ei tavoiteta, ei seksuaalinen kaltoinkohtelu myöskään lopu.

Sekundaaripreventio on vaihe, jossa toiminta kohdennetaan suoraan riskiryhmille. Adebahr ym (2021) ovat käytännössä ottaneet tutkimustaan varten yhteyttä jälkikäteen sellaisiin Ruotsin PreventTell-puhelinpalveluun kontaktia ottaneisiin, jotka ovat jonkin yhteystietonsa palveluun antaneet.

Menetelmä mahdollisti kattavan tutkimusjoukon koonnin. Riskiryhmille kohdistettua toimintaa on myös pro gradu -tutkielman aiemmissa luvuissa mainitut Ahmia-hakukoneen suorittama edelleen ohjaus ReDirection -omahoitosivustolle tai Stop It Now! -Helpline automaattinen tiedoteikkuna yhdessä aikuisviihdemateriaalia jakavan MindGeekin kanssa silloin, kun verkkopalvelusta on haettu alaikäisiin kohdistuvaa seksuaalista materiaalia. Viranomaiset voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, että lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin epäillyt tai potentiaaliset kohderyhmät saavat tietoa muiden palvelujärjestelmien tarjoamista kuntoutusmahdollisuuksista. Yhteistyö viranomais- ja järjestötoimijoiden kanssa on Suomessa ja verrokkimaissa vakiintumassa luontevaksi käytännöksi.

Suomessa on ennen vuotta 2010 päässyt hoito- ja kuntoutustoimenpiteiden pariin pääosin vasta vankeustuomion saaneena. Tertiäripreventionvaiheessa yksilö ja tuomioon johtaneet teot ovat viranomaisten tiedossa, joten palveluita on helppoa kohdentaa. Vankeusaikainen kuntoutus on kehitetty nimen omaisesti uusimisrikollisuuden vähentämiseen, eivätkä ole oikein soveltuneet niille, jotka eivät halua syyllistyä laittomiin tekoihin. Restoratiiviset toiminnot ovat myös nykyään osa

Rikosseuraamuslaitosta, mutta niillä pyritään mahdollisen rangaistuksesta sovittelun sijaan vakavien rikosten jälkikäsitteilyyn ⁵⁶ Sauma-toiminnan mukaan:

vakavien rikosten jälkikäsitteily – Sauma antaa vakavan rikoksen uhrille tai omaiselle mahdollisuuden käsitellä rikoksen aiheuttamia seurauksia. Tarvittaessa uhri tai omainen voivat tietyin edellytyksin myös tavata rikoksen tekijän turvallisessa ympäristössä kahden koulutetun ammattilaisen välityksellä. Kohtaamisen tavoitteena on vähentää rikoksesta osapuolille aiheutuneita haittoja ja inhimillistä kärsimystä. Keskeisenä tavoitteena on lisäksi tukea osapuolten kasvua ja muutosta vuoropuhelun sekä osallistumisen kautta.

Sauma-toiminta on saanut alkunsa hankkeena järjestötoimijan ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyössä. Tertiäriprevention ja restoratiivisuuden vaiheista palataan ideaalitulanteessa jälleen osaksi yhteiskuntaa. Nurmisen ja Taivalojan (2020) artikkelin mukaan on suuri määrä tutkimustietoa siitä, että seksuaalirikoksia uusitaan verraten vähän verrattuna muihin väkivaltarikoksiin. Tähän näkemykseen perustuen interventiot uusimisriskin vähentämiseksi saattaisivat todellisuudessa toimia, vieläpä oikeuslaitosjärjestelmää kevyemmällä toimenpiteillä.

Kaikki ennaltaehkäisevä toiminta vaatii rahoituksen. Ajanjaksolla 2016–2022 tarkastellut suomalaiset palveluntuottajat ovat saaneet toimintaansa rahoitusta STEA:lta ja Oikeusministeriöltä yhteensä 5 143 112 €. Tähän saakka Raha-automaattiyhdistys RAY, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) ja Oikeusministeriö ovat olleet pääasiallisia rikollisuuden vähentämiseen painottuvien hankkeiden rahoittajia. Kaikki julkinen rahoitus on kuitenkin altista poliittisille muutoksille. Hallituksen kehysriihi on ilmoittanut säästötoimenpiteistään keväällä 2024, ja sen perusteella Rikosseuraamuslaitos ja STEA: rahoitukseen luottaneet palveluntuottajat joutuvat uudelleen järjestämään soste-palveluitaan. STEA:n on tiedottanut verkkosivustollaan 18.04.2024, että sen järjestöille avustuksina jakamaa kokonaisrahoitusta leikataan vuoteen 2027 mennessä 131 miljoonaa euroa. Tämä saattaa johtaa siihen, että tällä hetkellä useiden erillisten järjestötoimijoiden on entistä enemmän tiivistettävä yhteistyötään. Taulukon 13 mukaan verrokkimaista toimintaansa vakaimpaa rahoitusta saavat Saksan sekä Iso-Britannian ja Irlannin palvelujärjestelmät. Saksan palveluiden vuosibudjetti on noin 6 000 000 € ja Ison-Britannian ja Irlannin yli 3 200 000 €. Ruotsin palveluntuottaja arvioi vuosibudjetikseen noin 300 000 €.

Suomen Oikeusministeriö määrittelee kriminaalipolitiikan toimiksi, joilla päätetään, ketä rangaistaan, mistä rangaistaan ja miten, ja painotetaanko lempeää vai ankaraa näkökulmaa rangaistuksissa. OM mainitsee kriminaalipolitiikan tärkeiksi osa-alueiksi alkoholi-, koulutus- ja sosiaalipolitiikan toimenpiteet. Näiden lisäksi rikollisuuteen vaikuttaviksi, dynaamisiksi eli tilannetta muuttaviksi tekijöiksi mainitaan yhdyskuntasuunnittelu ja terveydenhuolto. Ennaltaehkäisyn painopiste on

⁵⁶ <https://kalliola.fi/palvelut/sovittelu/sauma-vakavien-rikosten-jalkikasittely/> Luettu 7.6.2024

Oikeusministeriön Rikoksenteorjantaneuvostolla, uusintarikollisuuteen vaikuttaminen on Rikosseuraamuslaitokselle määritelty vastuualue. Oikeusministeriö pyrkii vaikuttamaan myös uhrien asemaan lainsäädännöllä ja muilla uhrien asemaa parantavilla toimenpiteillä (OM 2024.) Vastaavan kaltaiset jaottelut ovat hyvin samankaltaisina käytössä kaikissa tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltavissa valtioissa. Valtiollisen painotuksen eroavuuksia muihin verrokkimaihin on kuitenkin havaittavissa Saksan, Alankomaiden sekä Iso-Britannian ja Irlannin saaman rahoituksen sekä turvatummalta vaikuttavan aseman perusteella. Kaikki nämä toimijat ovat integroineet toimintansa yhteistyöhön yliopistotason tutkimuksen ja julkisen terveydenhuollon palvelut. Ruotsin palvelujen rahoitus on enemmän hankeperusteista, mutta tutkimus ja terveydenhuollon tiivis yhteistyö tuo sen osaksi jo mainittuja. Suomen palveluntuottajat vaikuttavat joutuvan vahvistamaan kumppanuuttaan viranomaisyhteistyöhön muita enemmän. Automaattista yhteistyötä julkisen terveydenhuollon tai yliopistotason tutkimustoiminnan kanssa ei tarkastelujaksolla esiinny.

Luvun 7 tavoitteena ei ole tehdä kustannusvertailuja rikosseuraamusten, uhrien terveydenhuoltomenojen tai kolmannen sektorin palveluntuottajien välillä. Tavoitteena on nostaa neutraalisti esille lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä kustannuksia. Ilmiö on turhan kompleksinen siihen, että siitä olisi mielekästä alkaa tekemään näin karkeilla esimerkeillä vaikuttavuusperusteista, eri osa-alueiden kustannusvertailuanalyysia. Mahdollisena jatkotutkimusaiheena kuvailtu syvällisempi kansantaloudellinen kustannusten vertailu olisi mielenkiintoista ja varmasti myös tarpeellista.

8 Johtopäätökset

Lapsiin kohdistuvien, viranomaisille ilmoitettujen rikosten tai rikosepäilyjen voidaan tilastoseurannan perusteella arvioida lisääntyneen vuosien 2010–2020 välisenä ajanjaksona. Suomen tilastoissa lasta loukkaavaan kuvamateriaaliin liittyneet ilmoitukset ovat vuoden 2010 lukumäärästä (93) kasvaneet vuoteen 2020 mennessä 565 ilmoitettuun tapaukseen. Lisäys ei johdu pelkästä väkiluvun kasvusta, koska sen merkitystä voidaan kontrolloida suhteuttamalla ilmoitusmäärät kulloisenkin vuoden väestömäärään. Olen käyttänyt koko pro gradu -tutkielman ajan suhdelukua per 100 000 asukasta. Vuoden 2010 suhdeluku ilmoitetuissa rikoksissa on ollut 2 ja vuonna 2020 10. Kasvutrendissä on pieni poikkeama kontaktisissa alaikäisiin kohdistuvissa rekisteröidyissä tapauksissa. Vuonna 2010 alle 17-vuotiaisiin kohdistuneissa tapauksissa kokonaismäärä on ollut 959, suhdeluvun ollessa 18. Vuonna 2020 rekisteröityjä tapauksia on ollut 1930, ja suhdeluku tuolloiseen väestömäärään 35. Se, missä rikosten kasvutrendi Suomessa näkyy, on 5–14-vuotiaiden tyttöjen ryhmä, jonka kohdalla ilmoitusten määrän kasvu on ollut huomattavaa. Muiden tarkastelun kohteina olleiden maiden rikostilastot tukevat ilmoitusten määrän nousutrendiä. Ruotsin alaikäisiin kohdistuneita seksuaalirikoksia on 2010 ilmoitettu 5146, ja suhteutettuna väestömäärään luku on ollut 53. Vuoteen 2020 mennessä ilmoitettuja rikoksia on ollut 11 665, suhdeluvun ollessa 114. Saksan vastaavat luvut väestöön suhteutettuna ovat olleet 2010 97 rikosta 100 000 asukasta kohti ja vuonna 2020 nousua on ollut hieman, 101 rikosta 100 000 asukasta kohti. Irlannin tilastoaineistoa ei ole voinut käyttää vertailussa, koska sen on ilmoitettu olevan tarkastuksen ja korjauksen alaisena virheellisten rekisterimerkintöjen vuoksi. Irlannin uhritutkimukset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että kasvuilmiö noudattaa muita vertailumaita. Ison-Britannian rikostilastoissa kasvu on ollut huomattavan nopeaa muihin verrattuna. Vuonna 2010 ilmoitettuja tapauksia on ollut 58 892, 94 rikosta 100 000 asukasta kohti. Vuonna 2020 määrä on jo 173 469, ja suhdeluku per 100 000 asukasta 259. Tilastoja tulkitsevat tutkimukset arvioivat näin voimakkaan nousun johtuvan eri poliisipiirien erilaisista kirjaamismerkinnöistä ja siitä, että ilmiön kanssa työskentelevät ammattilaiset osaavat entistä tehokkaammin tunnistaa lapsiin kohdistuvaa seksuaalirikollisuutta. Alankomaiden tilastoinnissa kasvuilmiö näkyy, mutta muutoin ilmoitettujen tapausten suhteellisen vähäinen määrä asukaslukuun verrattuna on herättänyt epäilyjä aineistojen ajantasaisuudesta ja julkisesta saatavuudesta asiaa tutkineiden keskuudessa.

On muistettava, ettei pedofilia, eli seksuaalinen tai romanttinen kiinnostus esimurrosikäisiin tarkoita laittomia tekoja. Riskiä syyllistyä niihin se kyllä saattaa nostaa. Arvioiden mukaan miehistä vähintään 1 % ja naisista 0,3 % on seksuaalisesti kiinnostunut alle 12-vuotiaista lapsista. Koko Suomen väestön määrästä laskettuna luku on vuonna 2020 ollut 71 300. Jos arvioon otetaan mukaan myös murrosikäisiin kohdistunut seksuaalinen kiinnostus, hebefilia, ovat arviot häiriön esiintyvyydestä jo

korkeampia: vähintään 13,7 % miehistä ja 1,3 % naisista. Kaikki alaikäisten seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyneet eivät ole pedo- tai hebefiilejä.

Taulukko 13. Vertailutaulukko palveluntuottajista vuoden 2020 tiedoilla (Suomi, Ruotsi, Saksa, Alankomaat, Iso-Britannia ja Irlanti).

	Suomi	Ruotsi	Saksa	Alankomaat	Iso-Britannia ja Irlanti
Ilmiön ¹⁾ arvioitu osuus yli koko väestöstä (hlöä) vuonna 2020 (1,3 %, supu yht.)	71 300	134 00	1 073 000	224 500	780 000
Palveluntarjoaja (järjestö - julkinen sektori)	järjestö ²⁾	julkinen sektori	julkinen sektori	järjestö- ja julkinen sektori	järjestö
Ilmoitetut asiakaskontaktit 2020, yhteensä	83 425	130	10 423 597 ³⁾	73 307	2 055 857
Palvelun muodot	puhelin, verkkosivusto tapaamiset	puhelin, verkkosivusto tapaamiset, omahoito-ohjelma verkossa	puhelin, verkkosivusto tapaamiset, omahoito-ohjelma verkossa	puhelin, verkkosivusto tapaamiset, omahoito-ohjelma verkossa	puhelin, verkkosivusto tapaamiset, omahoito-ohjelma verkossa
Palvelun kattavuus koko väestöön suhteutettuna 2020, (per 100 000 asukasta)	1 509	1	12 534	420	2 855
Henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus aktiivisesta tai estettävissä olevasta rikoksesta viranomaisille	kyllä	kyllä	ei	kyllä	kyllä
Ilmoitetut kokonaiskulut 2020	665 457 €	311 242 €	6 000 000 €	ei tietoa	3 218 224 €
yhteydenottokerran hinta ⁴⁾	24 €	2 400 €	ei tietoa	ei tietoa	227 €
henkilöstömäärä / htv	25 / 12,4	10 / 2,75	ei tietoa	ei tietoa	53 / 52
Palveluntarjoaja julkaistu vähintään mainintana tutkimuksessa, tarkasteltu 2024 (Google Scholar)	795	222	126 152		28 550
Hakuosumat tarkoilla hauilla 2024 (Google)	33 048	23 580	8 883 700		11 611 000

Väestömäärät Eurostat Population on 1 January by age and sex, 2020; Globalis 2020

1) Arvio pedofilian kriteerit täyttävien määrästä koko väestöön suhteutettuna

2) Seritatyö, Vuolle-Setlementti; SeriE-hanke, Sexpo; Setlementti Tampere ry: n VäkiValta- ja kriisityön yksikkö

Hus Mielenterveystalo ei tässä luokittelutaulukossa mukana, sen vuosikohtaiset käyttäjämäärät ovat vuodelta 2019

3) Pelkät verkkosivuston ja sosiaalisen median kontaktit.

4) kokonaiskulut jaettuna yhteydenottoeroilla, mukana ei verkkosivuston laskurin tuloksia tai seminaarien osallistujia

Lanzaroten sopimuksen mukaan tukea ja ennaltaehkäiseviä palveluita on tarjottava paitsi lapsille, myös lapsikohtaisen seksuaalisen häiriön omaaville. Moni heistä välttelee julkisen terveydenhuollon palveluita leimautumisen pelossa, ja tätä tarkoitusta varten on tarve anonymiteetin takaavalle palvelujärjestelmälle, joka pystyy tuen tarpeisiin vastaamaan. Taulukon 13 perusteella pedofilian arvioitu esiintyvyys on ollut vuonna 2020 koko väestömäärään suhteutettuna Suomessa 71 300, Ruotsissa 134 000, Saksassa 1 073 000, Alankomaissa 224 500 sekä Isossa-Britanniassa ja Irlannissa 780 000 henkilöä. Myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten määrän mahdollinen kasvu on ollut yhtenä kriteerinä sille, kuinka tarkastelen ensimmäistä tutkimuskysymystäni: Onko alaikäisiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennalta ehkäiseville palvelujärjestelmille tarvetta? Ilmiön laajuuden ja ilmoitettujen rikosten kasvavan trendin perusteella ennaltaehkäiseville palveluille on tarve kaikissa vertailun kohteena olevissa maissa. Tutkielman tuottamien lukujen perusteella voi jopa kysyä, onko palveluita tarjolla läheskään tarpeeksi.

Toinen tutkimuskysymykseni kuuluu: Miten ennaltaehkäisevän toiminnan tarjontaa voidaan arvioida ja vertailla? Vertailen ennalta ehkäisevien palveluiden keräämiä asiakas- ja ammattilaiskonsultointikontaktien määriä ja suhteutan niitä palveluntuottajien saamaan rahoitukseen. Tarkastelen myös palveluiden kattavuutta suhteutettuna toiminta-alueen väestömääriin. Tähän vastatakseni hyödynnän jälleen kehittämäni luokittelua taulukossa 13 johon olen kerännyt Suomen, Ruotsin, Saksan, Alankomaiden sekä Iso-Britannian ja Irlannin tutkimusaineistoista saamaani tietoa vuodelta 2020. Olen kerännyt taulukkoon esittelemistäni kaikkien tarkastelun kohteena olevien maiden palveluntuottajien ilmoittamia toimintakuluja ja henkilöstömääriä. Asiakaskontaktit olen kerännyt ilmoitetuista tiedoista siten, että olen laskenut yhteen ilmoitetut luvut kaikista käyntimääristä kontakti-, puhelin-, ja verkkopalveluissa, koulutuksiin osallistuneista ammattilaisista ja muusta yleisöstä. Näistä luvuista olen jälleen laskenut palvelun kattavuuden kulloisenkin tarkasteluvuoden väestömäärään, suhteessa per 100 000 asukasta.

Taulukko 13 näyttää karkeilla indikaattoreilla myös sen, kuinka eri tavoin toiminnoista löytyy julkista, kaikkien saatavilla olevaa aineistoa. Olen kerännyt kaiken tilastoaineiston julkisista lähteistä, ilman tutkimuslupia. Kiinnostukseni kohteena on ollut rahoitus ja palveluiden kattavuus toiminnan terapeutin tai riskiä vähentävän vaikuttavuuden sijaan. Olen laskenut karkeana indikaattorina palveluntarjoajien julkisesti ilmoittamien kontaktikerran hintoja siten, että olen laskenut yhteen ilmoitetut asiakaskontaktit ja jakanut vuosikulut tällä summalla. Olen jättänyt pois yleiset vierailut verkkosivustoilla sekä seminaarien osallistujamäärät. Jos palveluntuottajan ilmoituksessa on ollut mukana omahoito-ohjelmaan tai chattineuvontaan osallistujien määrät, olen ne tulkinnut kontaktikerraksi. Suomessa yhden kontaktikerran kustannukseksi tuli 24 €, Ruotsissa 2400 € ja Isossa-Britanniassa sekä Irlannissa 227 €. Saksan ja Alankomaiden kohdalla puutteellisen tiedon vuoksi kontaktikerran kustannuksia ei voinut laskea. Saksan palveluiden kattavuus on jo pelkästään

verkkopalveluiden ja sosiaalisen median käyntikertojen perusteella muihin verrokkimaihin nähden aivan omaa luokkaansa, 12 534 per 100 000 asukasta. Ruotsin palveluiden kattavuuden suhdeluku on pienin, mutta tämä johtunee julkisen raportoinnin puutteista. Suomen palvelut ovat kolmanneksi kattavimmat kaikista verrokkimaista, ja tässä tulee ottaa huomioon se, että olen yhdistänyt Suomen palvelujärjestelmän kolme eri järjestötoimijaa kansainvälisen vertailun mahdollistamiseksi. Toimijat tekevät oman raportointinsa perusteella keskenään tiivistä yhteistyötä. Jokaisen omat erityispiirteet palveluntarjonnassa on kuitenkin tuotu esiin tutkielman aikana. Tutkimustietoa palveluiden vaikuttavuudesta rikosten ennaltaehkäisyssä ei ole tarpeeksi ainakaan Suomesta, muiden käytettyjen indikaattorien perusteella Suomea ja verrokkimaita pystyy kyllä vertailemaan. Haasteita kustannus- ja kattavuusvertailuun tuo se, että palveluiden tarjoamien kontaktien kesto ja intensiteetti vaihtelee. Saksassa ja osalla Suomen palveluntuottajista tarjottavan terapian kesto on pitkä, jopa vuosia. Toisaalta moni toimija tarjoaa tiiviimpää kuntoutusta, joka saattaa kestää 5–20 kertaa.

Pro gradu -tutkielman tukikysymykseni on: kenellä on pääsy tietoon? Aineistoa on olemassa paljon, mutta se on hyvin hajanaista ja usein täysin riippuvaista palveluntuottajan omista julkisuusintresseistä. Suomen palveluntuottajien aineistot sain osin sähköpostihaastattelulla, ja rahoittajista STEA antaa pyydettyä hankerahoitustunnuksella väli-, ja tuloksellisuusraportteja sekä vuosi-ilmoituksia. Saksan ja Alankomaiden rahoitus- tai kuluselvityksiä ei juuri ollut käytettävissä. Hain tietoa useammalla kielellä, usein turhaan. Avoimimmin toimintaansa liittyvää aineistoa julkaisee Lucy Faithfull Foundation Stop It Now! -palveluista. Sivustolla julkaistaan vuosittaiset raportit, johon on kerätty kävijä- ja toimintasisältöjen lisäksi kaikki rahoitukseen ja kuluselvityksiin liittyvä materiaali. Ruotsin tuottama kävijätilastointi on vaillinaista, ja tästä se on myös saanut lieviä moitteita Ruotsin hoitoalaa tutkivalta viranomaiselta (Myndigheten för vård- och omsorgsanalys). Rahoitukseen ja kulurakenteisiin liittyvää tietoa olisi syytä julkaista palveluntarjoajien toimesta entistä avoimemmin. Sitä joka tapauksessa rahoittajille vuosittain kerätään kattavasti.

Olen lisäksi ollut kiinnostunut siitä, kuinka paljon palveluntarjoajista on olemassa tutkittua tietoa, tai kuinka tunnettuja ne vaikuttavat hakukoneiden perusteella olevan. Tarkkoina hakutermeinä Googlen hakukoneessa ja Google Scholarissa on käytetty Suomen palveluista ilmaisia Serita-hanke (383 + 9), Seritatyö (7460 + 9), Seri-verkosto (7 + 1), Seri-tekijätyön verkosto (1+1), SeriE-hanke (1490 + 30), Sexpo-säätiö (10 300 + 262), SeriE-verkosto (533 + 12) ja SeriE verkosto (544 + 12) joissa hakuosumat usein samoja, Välitä!-hanke (194 + 16), Välitä!-seksuaaliväkivaltatyö (596 + 78), Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma (3660 + 32), ReDirection - Laittoman kuvamateriaalin käyttäjän omahoito-ohjelma (10 + 0), HUS mielenterveystalo omahoito (7870 + 333). Näistä hakutermeistä eniten osumia sai Sexpo-säätiö, yli 10 000 kappaletta. Kaikkiaan Suomen palvelujärjestelmän hakuosumat Google Scholarissa (GS) antavat taulukon 13 mukaan 795 ja Googlen muina hakuina (G) 33 048 kappaletta. Hakuosumien tarkempi erittely antaa lisätietoa siitä, että

Suomen palveluista Serita on käytännössä hakuosumiltaan tunnetuin, Sexpo puolestaan palvelua tuottavana järjestönä. Suomen eri toimijoiden käyttämät termit ja nimikkeet voisivat palvella kohderyhmiään ja muita tietoa hakevia entistä paremmin, jos ne olisivat yhtenäisempiä.

Ruotsin palveluiden hakutermeinä oli PrevenTell (G, 18 700 + GS, 175) ja Centrum för Andrologi och Sexualmedicin (G 4880 + GS 46), Saksan puolestaan Kein Täter werden (G, 8 850 000 + GS, 124 000), Protection Project Dunkelfeld (G, 12 100 + GS, 852) ja The German Dunkelfeld Project (G, 21 600 + GS, 1300). Alankomaiden haku ei itsessään tuottanut osumia, joten hain sen palveluita yhdessä Ison-Britannian ja Irlannin kanssa: Stop it Now! Helpline (G, 11 500 000 + GS, 25 800) ja Lucy Faithfull Foundation (G, 111 000 + GS, 2750). Verrokkimaiden palveluiden ja palveluntuottajien tunnettavuus hakuosumien perusteella vaikuttaa olevan korkeammalla tasolla kuin Suomessa.

Kattavimmat ja saavutettavimmat palvelut ovat koko aineistovertailun perusteella Saksassa, Isossa-Britanniassa ja Irlannissa, sekä Suomessa. Suomen kolme tarkastelun kohteena ollutta palveluntuottajaa yhdistin taulukkoon 13. Pienimmällä rahoituksella työtä tekevät Ruotsin ja Alankomaiden palvelujärjestelmät, Saksan ja Ison-Britannian rahoitus on säännöllistä ja tulee suoraan jatkuvana rahoituksena eri ministeriöistä. Hakuosumien perusteella tunnetuimpia olivat Saksan Prevention Project Dunkelfeld ja Stop It Now! -konsepti. Saksan palveluista löytyy Google Scholarin mukaan 126 152 osumaa, ja Alankomaiden sekä Ison-Britannian ja Irlannin palveluista 28 550. Suomen palveluista on julkaistu lähinnä opinnäytetasoisia tutkielmia, joista tämä on jälleen yksi. Hakuosumien käyttö luokittelussa on karkea mittari, mutta esimerkiksi STEA kerää rahoituksensa selvityksiin kävijämääriä ja verkkosivustovierailujen määrää. Lucy Faithfull Foundation julkaisee vuosiraporttinsa rahoittajille ja muille tietoa etsiville osin samoin indikaattorein kuin STEA. Kuluselvitykset ovat LFF:llä yksityiskohtaisempia kuin muilla palveluntuottajilla, joista julkaisua tietoa on ollut avoimesti saatavilla.

Kolmas tutkimuskysymykseni kuuluu: Onko tarkasteltavien valtioiden välillä eroavuuksia alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisyn toimenpidepainotuksissa ja / tai rahoituksessa? Näkyykö tutkimusaineistolla eroavuuksia ennalta ehkäisyyn suhtautumisessa valtiotasolla? Vertailun kohteena olevat valtiot ovat kuuluneet Euroopan Unioniin siihen saakka, kunnes Iso-Britannia päätti irtautua 1.1.2021. Palveluntuottajista kaksi kuuluu julkiseen sektoriin, kaksi toimii järjestö- ja julkisen sektorin yhteisellä rajapinnalla ja yksi on puhtaasti järjestölähtöinen toimija. Rahoittajina EU-alueeseen kuuluvilla järjestelmillä on ministeriöiden rahoitus joko suoraan tai hankelähtöisenä. Ison-Britannian ja Irlannin palvelu toimii paitsi julkisella rahoituksella, myös keräysvaroin ja testamenttilahjoituksilla. Toimenpidepainotuksissa ei vaikuta olevan eroa muutoin kuin siinä, että kaksi tekee tiivistä yhteistyötä yliopistojen ja yliopistollisten sairaaloiden kanssa, ja muiden verkostot sisältävät eri toimijoita. Saksan palvelu on ainoa, jolla ei ole lakisääteistä velvoitetta ilmoittaa rikosepäilyistä viranomaisille. Tämän on

arvioitu lisäävän palveluiden käyttäjämääriä. Muiden verrokkimaiden kohdalla ilmoitusvelvollisuus koskee niitä alaikäisiin kohdistuvia rikoksia, jotka ovat joko juuri meneillään tai estettävissä. Ilmiönä lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ja lapsikohtainen seksuaalinen häiriö on niin monisyinen ja laaja ilmiö, että se vaikuttaa ohittavan perinteisen regiimijattelun ja valtiolliset näköerot. Aineistolähteiden perusteella uskallan kutsua ilmiötä uudeksi, kansainväliseksi sosiaaliseksi riskiksi, koska sen haitalliset vaikutukset ulottuvat laajalle. Haitat ovat fyysisiä, psyykkisiä, ja sosiaalisia, ja niiden korjaamistoimet kalliiksi tulevia.

Kansainvälisesti ja valtiollisella tasolla parhaiten tunnettuja toimijoita ovat tämän pro gradu -tutkielman perusteella Stop It Now! -palvelukonsepti ja Prevention Project Dunkelfeld (PPD). Suomen palvelujärjestelmä on kokonaisuudessaan suhteellisen kattava, mutta pohdittavaksi jää voisiko palveluntuottajien toimintaa yhdistää Stop It Now!-konseptin tapaan? Suomen palveluiden toiminnasta ja kustannuksista kerätään myös säännöllisesti tarkkaa tietoa, ja se on lähtökohtaisesti julkista.. Yhteistyötä olisi näin mahdollista ehkä lisätä yliopistojen kanssa tutkimusaineiston kartuttamiseksi. On mahdollista, että rahoittajien vaateet eivät edesauta yhteistyötä; usein hankerahoitukseen täytyy löytää jotain, mitä muilla palveluntarjoajilla ei ole käytössään. Tulevien kehysriihessä ilmoitettujen rahoitusleikkausten jälkeen toiminnan ja yhteistyön tiivistämistä on luultavasti pakko tarkastella palvelujärjestelmissä. Suomen palveluntuottajien kirjo on laaja, mutta toiminnan syvempi vaikuttavuustutkimus tuntuu puuttuvan tai ainakin olevan vähäistä. Suomen toimijat ovat myös suhteellisen pieniä yksiköitä, ja se tuo paitsi etuja, myös haasteita. Pienten toimijoiden etuna on niiden notkeus nopeillekin muutoksille sekä matala byrokratia. Haasteina saattaa olla liiallinen tarjottavien toimintojen määrä liian vähäiselle henkilöstölle. Lisähaasteena voi olla myös pienet ja keskenään tiiviisti verkostoituneet yhteistyöpiirit ja sitä kautta mahdollinen vahvistusharha (confirmation bias) oman toiminnan merkittävydestä ja tunnettuudesta. Etuna on toisaalta tiiviin yhteistyöverkoston rakentaminen saman problematiikan kanssa työskentelevien ammattilaisten kesken. Pienehköjen järjestötoimijoiden haasteena sekä vahvuutena voivat toimia myös erityisen vahvat persoonallisuudet, joille ala on intohimo. Intohimon kohdetta voi olla haastavaa altistaa ulkopuoliselle tarkastelulle tai kritiikille. Pienet toimijat ovat myös haavoittuvia henkilöstömuutoksille.

Jatkotutkimusaiheena esitän myös rahoituksen vastineena käytettävien indikaattorimittareiden kriittistä tarkastelua. Mitä arvoa toiminnasta mittaa sosiaalisen median tai lehtiartikkeleiden käyttäjävierailujen määrä? Näistä on hankalaa arvioida sitä olennaisen tiedon määrää, jota satunainen verkon selailija itselleen käynnistä saa. Riittäisikö seurantatutkimuksen haastavuuden vuoksi ennaltaehkäisevien palveluiden mittareiksi kuitenkin jo käytössä olevat asiakkaiden tekemät itsearvioinnit palvelun vaikuttavuudesta? Rekisteritutkimuksiin kolmannen sektorin keräämiä tietoja on hankalaa liittää laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta tutkittaessa -ainakaan ilman tiivistä korkeakoulu yhteistyötä.

Kirjallisuus

- Adebahr, Roberth & Söderström, Elin & Arver, Stefan & Jokinen, Jussi & Öberg, Katarina (2021). Reaching Men and Women at Risk of Committing Sexual Offences – Findings from the National Swedish Telephone Helpline PrevenTell. *The Journal of Sexual Medicine*, 18(9), 1571–1581. [online].
https://www.researchgate.net/publication/353402886_Reaching_Men_and_Women_at_Risk_of_Committing_Sexual_Offences_-_Findings_From_the_National_Swedish_Telephone_Helpline_PrevenTell. Luettu 2.2.2024.
- Babchishin, Kelly M. & Seto, Michael C. & Sariaslan, Amir & Lichtenstein, Paul & Fazel, Seena & Långström, Niklas (2017) Parental and perinatal risk factors for sexual offending in men: a nationwide case-control study. 47(2), 305315. [online].
<https://doi.org/10.1017/s003329171600249x> . Luettu 9.1.2020.
- Bártová, Klára & Androvičová, Renáta & Krejčová, Lucie & Weiss, Petr & Klapilová, Kateřina (2021) The Prevalence of Paraphilic Interests in the Czech Population: Preference, Arousal, the Use of Pornography, Fantasy, and Behavior. *The Journal of Sex Research* 58, no. 1. 86–96. doi:10.1080/00224499.2019.1707468. [online]. Luettu 10.5.2024.
- Beier, Klaus M. & Oezdemir, Umut C. & Schlinzig, Eliza & Groll, Anna & Hupp, Elena & Hellenschmidt, Tobias (2016) “Just dreaming of them”: The Berlin Project for Primary Prevention of Child Sexual Abuse by Juveniles (PPJ). *Child abuse & neglect*, 52, 1–10. [online]. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.12.009>. Luettu 10.1.2020.
- Beier, Klaus M. (2016) Proactive Strategies to Prevent Child Sexual Abuse and the Use of Child Abuse Images: Experiences from the German Dunkelfeld Project. *Teoksessa Helmut Kury, Sławomir Redo, Evelyn Shea (toim.) Women and Children as Victims and Offenders: Background, Prevention, Reintegration*. Springer, Cham. [online].
https://doi.org/10.1007/978-3-319-28424-8_19 . Luettu 9.1.2020.
- Brottsförebyggande rådet (2019) Indikatorer på sexualbrottsutvecklingen 2005–2017. Brå Rapport 2019:5. Stockholm: E-print AB. [online]. Indikatorer på sexualbrottsutvecklingen 2005–2017 - Brottsförebyggande rådet (bra.se). Luettu 13.4.2024.

- Celiksoy, Ergul & Schwarz, Katarina & Ciucci, Sara (2023) Legal and institutional responses to the online sexual exploitation of children. The Netherlands country case study. University of Nottingham Right Lab. [online].
<https://www.nottingham.ac.uk/research/beacons-of-excellence/rights-lab/resources/reports-and-briefings/2023/october/legal-and-institutional-responses-to-the-online-sexual-exploitation-of-children-the-netherlands-country-case-study.pdf>. Luettu 2.5.2024.
- CSO statistical publication (2023). Sexual Violence Survey 2022 – Childhood Experiences. [online]. <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-svsce/sexualviolencesurvey2022childhoodexperiences/keyfindings/> . Luettu 11.5.2024
- Danielsson, Petri (toim.) (2019) Rikollisuustilanne 2018. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 36/2019 Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.[online]. <http://hdl.handle.net/10138/307111>. Luettu 30.11.2019.
- DeKeseredy, Walter (2015) Critical Criminology. Teoksessa The Handbook of Deviance (pp. 237–258). [online] <https://doi.org/10.1002/9781118701386.ch14>. Luettu 12.6.2022.
- Elliott, Ian Alexander & Beech, Anthony & Mandeville-Norden, Rebecca & Hayes, Elizabeth (2009) Psychological Profiles of Internet Sexual Offenders: Comparisons With Contact Sexual Offenders. *Sexual Abuse*, 21(1), 76–92. [online].
 DOI:10.1177/1079063208326929. Luettu 9.1.2020.
- Ellonen, Noora & Fagerlund, Monica & Haapakangas, Kimmo (2019) Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten ilmoitukset kasvussa, uhri-kokemukset eivät. Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit, Tilastokeskus. [online].
<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/lapsiin-kohdistuneiden-seksuaalirikosten-ilmoitukset-kasvussa-uhrikokemukset-eivat/>. Luettu 2.10.2019.
- EOKM Child Sexual Exploitation Material Hotline. Annual Report 2020. [online].
[https://offlimits.nl/assets/downloadable_files/jaarverslag-2020-\(engels\).pdf](https://offlimits.nl/assets/downloadable_files/jaarverslag-2020-(engels).pdf). Luettu 1.6.2024.

EUPCN European Crime Prevention Network (2017) Don't Offend: The German Approach to Prevent Child Sexual Abuse and the Use of Child Abuse Images in the Dunkelfeld. [online].

https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/DE_Don%20%80%99t%20Offend.pdf. Luettu 12.5.2024

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/93/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta. EUVL L 335, 17.12.2011, s. 1–14. Luku 19 Nide 016, s. 261–274.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ennalta ehkäisevät toimenpiteet lasten suojelemiseksi seksuaaliselta hyväksikäytöltä” (lisälausunto) Euroopan unionin virallinen lehti, C 24, 28. tammikuuta 2012, s. 154–158.

Finkelhor, David & Araji, Sharon. (1986). Explanations of pedophilia: A four factor model. *The Journal of Sex Research*, 22(2), pp. 145-161. doi:10.1080/00224498609551297

FRA. European Union Agency for Fundamental Rights, (2007-2019) [online].

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements/sexual-consent>. Luettu 20.5.2020.

Globalis, Suomen YK-liitto, Väestömäärä (2024) [online].

<https://globalis.fi/Statistikk/befolkningstall>. Luettu 11.5.2024.

Haverkamp, Rita (2014) Barometer of Security in Germany. [online].

<https://www.praeventionstag.de/html/GetDokumentation.cms?XID=2089>. Luettu 4.6.2022.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS):

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/redirection-laittoman-kuvamateriaalin-kayttajan-omahoito-ohjelma>. [online]. Luettu 10.5.2024.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS): Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen

kiinnostuksen omahoito-ohjelma. Mielenterveystalo. [online].

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/lapsiin-kohdistuvan-seksuaalisen-kiinnostuksen-omahoito-ohjelma>. Luettu 5.2.2024.

Hintikka, Satu (2020) Yksityinen sähköpostikeskustelu Satu Hintikan kanssa 3.3.2020.

Imhoff, Roland & Jahnke, Sarah. (2018). Determinants of Punitive Attitudes Toward People with Pedophilia: Dissecting Effects of the Label and Intentionality Ascriptions. *Archives of Sexual Behavior*, 47(2), 353–361.

The Independent Inquiry into Child Sexual Abuse IICSA (2022) The Truth Project, June 2016 – October 2021 Dashboard. [online].

file:///C:/Users/OMISTAJA/Downloads/truth-project-dashboard-final-2022-1.pdf.
Luettu 1.10.2023.

Innes, Martin (2003) *Understanding social control: Deviance, crime and social order*.
Buckingham: Open University Press.

Insoll, Tegan & Ovaska, Anna & Nina Vaaranen-Valkonen (2021) *CSAM Users in the Dark Web: Protecting Children Through Prevention*. Suojellaan Lapsia ry.

Interpol, Resolution No. 9, GA-2021-89-RES-09 (2021) Safeguarding children against online child sexual exploitation. [online]. <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/Our-response-to-crimes-against-children>. Luettu 10.6.2022.

Joyal, Christian C. (2014) The Neuropsychology of Sex Offenders: A Meta-Analysis. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 26(2), pp. 149-177.
doi:10.1177/1079063213482842.

Karolinska Universitetssjukhuset. [online]. Luettu 25.3.2020.

Karsna, Kairika (2022) *Child Sexual Abuse in 2020/21: Trends in Official Data*. Barkingside: Centre of expertise on child sexual abuse. [online].
<https://www.csacentre.org.uk/app/uploads/2023/09/CSA-trends-in-official-data-2020-21.pdf>. Luettu 1.5.2024.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018). *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. [Helsinki]: Gaudeamus.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Kääriäinen, Juha & Lappi-Seppälä, Tapio & Lehti, Martti & Niemi, Hannu & Näsi, Matti & Tanskanen, Maiju & Suonpää, Karoliina & Virtanen, Miialila (2017) *Rikollisuustilanne 2016: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

- Korpilahti, Ulla & Kettunen, Hanna & Nuotio, Erika & Jokela, Satu & Nummi, Vuokko Maria & Lillsunde, Pirjo. toim. (2019) Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025, Osa II. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja, 2019:27.
- Laine, Matti (2014) Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus Acta Poenologia 1/2014.
- Laki Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta 11.9.2009/687. Finlex. [online]. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090687>. Luettu 6.3.2020
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. [online]. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 28.12.2019
- Leeuwen, Matthijs L. (2013) Assessment of Implicit Sexual Associations in Non-Incarcerated Pedophiles. *Archives of Sexual Behavior*, 42(8), pp. 1501-1507. [online]. doi:10.1007/s10508-013-0094-0. Luettu 5.10.2019
- Lehmiller, Justin (2017) *The Psychology of Human Sexuality*. (2nd ed.). Newark: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Lievesley, Rebecca & Lapworth, Rhia (2022) "We Do Exist": The Experiences of Women Living with a Sexual Interest in Minors. *Archives of sexual behavior*, 51(2), 879–896. [online]. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02160-z>. Luettu 10.5.2023.
- Mckillop, Nadine & Rayment-McHugh, Susan N. (2023) Looking Back to Move Forward: The history of Stop It Now! to inform future directions. [online]. https://www.researchgate.net/publication/373868309_Looking_Back_to_Move_Forward_The_history_of_Stop_It_Now_to_inform_future_directions. Luettu 13.4.2024.
- Meldpunt Kinderporno op Internet Annual Report 2015. Stichting Expertisebureau Online Kindermissbruik. [online] https://offlimits.nl/assets/downloadable_files/mkp-jaarverslag-2015-eng.pdf. Luettu 1.6.2024.
- Mokros, Andreas & Dombert, Beate & Osterheider, Michael & Zappalà, Angelo & Santtila, Pekka (2010) Assessment of Pedophilic Sexual Interest with an Attentional Choice Reaction Time Task. *Archives of Sexual Behavior*, 39(5), pp. 1081–1090. [online]. doi:10.1007/s10508-009-9530-6. Luettu 26.12.2019.
- Mällinen, Paula (2020) Yksityinen sähköpostikeskustelu Paula Mällisen kanssa 25.2.2020.

- Neutze, Janina & Seto, Michael C. & Schaefer, Gerard A., Mundt, Ingrid A., & Beier, Klaus M. (2011) Predictors of Child Pornography Offenses and Child Sexual Abuse in a Community Sample of Pedophiles and Hebephiles. *Sexual Abuse*, 23(2), 212–242. [online]. doi:10.1177/1079063210382043. Luettu 25.2.2020.
- Niemikari, Risto & Raunio, Tapio (2017) Harmiton ja vain harvoin uutiskynnyksen ylittävä: Suomi ulkomaisissa tiedotusvälineissä. Teoksessa Juha Raunio & Juho Saari (toim.). *Reunalla vai ytimessä? : Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Ulkoministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-495-986-5>. Luettu 6.5.2024.
- Niuvanniemen sairaalan erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito-osasto, NEVA [online]. <https://www.niuv.fi/sairaalan-toiminta/potilaan-tutkimus-ja-hoito/alaikaisten-osasto/>. Luettu 19.5.2024.
- Nurmi, Timo & Rekiaro, Ilkka & Rekiaro, Päivi (2009) *Gummeruksen suuri sivistyssanakirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nurminen, Nina & Taivaloja, Nita (2020) Potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden hoito, tuki ja kuntoutus. Teoksessa Taina Laajasalo (toim.). *Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? – tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus*. THL – Raportti 17 | 2020, 125–151. [online]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>. Luettu 10.2.2022.
- Office for National Statistics, 2021, *Crime Survey for England and Wales*, [data series], UK Data Service, 3rd Release, Accessed 13 April 2024. SN: 200009, DOI: <http://doi.org/10.5255/UKDA-Series-200009>.
- Oikeusministeriön tiedote (2019): *Rikosten ehkäisyhanke keskittyy erityisesti nuoriin*. [online]. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/rikosten-ehkaisyhanke-keskittyy-erityisesti-nuoriin. Luettu 3.12.2019
- Radakin, Freddie & Scholes, Angie & Soloman, Kien & Thomas-Lacroix, Constance & Davies, Alex (2021) Home Office. *Research and analysis. The economic and social cost of contact child sexual abuse*. [online]. <https://www.gov.uk/government/publications/the-economic-and-social-cost-of-contact-child-sexual-abuse/the-economic-and-social-cost-of-contact-child-sexual-abuse>. Luettu 13.4.2024.

- ReDirection Survey Report. [online]. <https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/csam-users-in-the-dark-web-protecting-children-through-prevention>. Luettu 6.5.2024.
- Rikoslaki 19.12.1889/39. Finlex. [online].
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Luettu 1.12. 2019
- Rikosseuraamuslaitoksen monisteita -sarja 2010–2020, Rikosseuraamusasiakkaat 1.5. mennessä. [online].
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/monisteetjaraportit.html>. Luettu 5.4.2024
- Ruuskanen, Elina (2023) Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020–2023 loppuraportti. Oikeusministeriön julkaisuja 2023:9. Oikeusministeriö, Helsinki 2023. [online].https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164769/OM_2023_9_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 10.2.2024.
- Schuler, Miriam & Gieseler, Hannes & Schweder, Katharina W & von Heyden, Maximilian & Beier, Klaus M (2021) Characteristics of the Users of Troubled Desire, a Web-Based Self-management App for Individuals with Sexual Interest in Children: Descriptive Analysis of Self-assessment Data. JMIR Mental Health 2021;8(2). [online]. doi: 10.2196/22277. Luettu 2.10.2022.
- Sellin, Thorsten (1931) The Basis of a Crime Index, 22 J. Crim. L. & Criminology, 335 [online]. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol22/iss3/3>. Luettu 2.12.2019
- Seritatyö.fi. [online] Saatavissa: <http://www.seritatyo.fi>. Luettu 5.3.2020.
- Setlementti Tampere (2018) Vuosikertomus 2018. [online]. https://be6db659-7cc6-4c9f-abb5c67a398541f1.filesusr.com/ugd/f5d517_56a0a7f8318847da9b3ecee7682e4c5.pdf. Luettu 4.3.2020.
- Slutrapport avseende utvecklingsmedel för att motverka sexuellt våld (2014) U2011/2248/JÄM. Centrum för Andrologi och Sexualmedicin. [online].
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STEA (2020) Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen myöntämien avustusten tiedot vuodesta 2017 alkaen [online].
<https://avustukset.stea.fi/download>. Luettu 5.3.2020.
- Stephens, Skye & Seto, Michael C., Goodwill, Alasdair M. & Cantor, James M. (2017) Evidence of construct validity in the assessment of hebephilia. Archives of Sexual Behavior, 46(1), 301-309. [online]. doi:10.1007/s10508-016-0907-z. Luettu 25.12.2019.

Suomen Pankin Rahamuseo. Rahan arvon muunnin. [online].

<https://app.rahamuseo.fi/?calculator=true>. Luettu 7.6.2024.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 11lj -- Väestörakenteen ennakkotiedot alueittain, 2023M01*-2024M03*. [online].

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lj.px/. Luettu 6.5.2024.

Suomen virallinen tilasto (SVT) Rikos- ja pakkokeinotilasto. ISSN=2342–9151. Helsinki: Tilastokeskus [online]. <https://stat.fi/tilasto/rpk>. Luettu 13.4.2024

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. (2019) Tiedonhallinta sosiaali- ja terveysalalla, koodistopalvelu. [online]. <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/koodistopalvelu>. Luettu 27.12.2019.

The Crown Prosecution Service, CPS (2017) Youth crime. [online].

<https://www.cps.gov.uk/youth-crime>. Luettu 20.5.2020.

THL Lapsiin kohdistuva väkivalta (2024) https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta#Lasten_v%C3%A4kivaltakokemusten_yleisyys. Luettu 1.2.2024.

Tidskrift för Kriminalvård (2021) Covid-19 inom Kriminalvården. [online].

<https://www.tfkriminalvard.se/rapporter/covid-19-inom-kriminalvarden/>. Luettu 19.5.2024.

Tieteen termipankki: Oikeustiede: kriminogeeninen. [online]

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:kriminogeeninen>. Luettu 14.4.2024

Tieteen termipankki: Oikeustiede: sosiaalipolitiikka. [online].

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:sosiaalipolitiikka>. Luettu 9.6.2024.

Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. [online]. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Luettu 14.4.2024.

Undark (2021) Can a Radical Treatment for Pedophilia Work Outside of Germany? [online].

<https://undark.org/2021/06/07/radical-and-controversial-treatment-for-pedophilia/>
Luettu 2.5.2024.

- Valtioneuvosto (2019a) Seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta. [online].
<https://vnk.fi/documents/10616/11449843/Seksuaalirikollisuuden+ennaltaehk%C3%A4isy+ja+torjunta/315d9b46-b6ee-79af-d0c4-67a3b17ec0b6/Seksuaalirikollisuuden+ennaltaehk%C3%A4isy+ja+torjunta.pdf>. Luettu 5.3.2020.
- Valtioneuvosto (2019b) Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia kiristetään. [online]. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/lapsiin-kohdistuvien-seksuaalirikosten-rangaistuksia-kiristetaan>. Luettu 14.4.2024.
- Vankeuslaki 23.9.2005/767. Finlex. [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767> . Luettu 5.1.2020
- Vilkas, Annina (2019) Mielekkään elämän malli (GLM). [online].
https://www.goodlivesmodel.com/GLM_finnish.pdf. Luettu 2.5.2022.
- von Heyden, Maximilian & Stockmann, Clara Sophie (2021) Gesundheitskommunikation im Präventionsnetzwerk Kein Täter werden. *Sexuologie* 3-4, Band 28 / 2021. [online].
<https://kein-taeter-werden.de/uploads/2021-11-Sexuologie-10-Jahre-Praeventionsnetzwerk-Kein-Taeter-werden.pdf>. Luettu 2.5.2024.
- Vuolle Setlementti (2018) Vuosikertomus. [online]. <https://issuu.com/oulunsetlementti>.
 Luettu 13.4.2024
- Väestöliitto, FINSEX 2007 ja 2015 (2019). [online].
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-asenteet/. Luettu 10.12.2019.
- Ward, Tony & Beech, Anthony (2006) An integrated theory of sexual offending. *Aggression and Violent Behavior*, 11(1), 44–63. doi: 10.1016/j.avb.2005.05.002. Luettu 12.5.2020.
- WHO The Global Health Observatory Indicators (2023)
[https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/lifetime-prevalence-of-child-sexual-abuse\(-\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/lifetime-prevalence-of-child-sexual-abuse(-)). Luettu 1.2.2024.
- Wilson, Robin J. & Prescott, David (2014) Community-Based Management of Sexual Offender Risk: Options and Opportunities. Teoksessa *Responding to sexual offending: perceptions, risk management and public protection* (pp. 20–47). New York: Palgrave Macmillan.

- Wolsink, Joey & de Boer, Hester & van Wijk, Anton & de Swart, Linette & op 't Hoog, Gabriëlle (2022) BORDERLESS!? An explorative study of the instruments in relation to (convicted) offenders of transnational child sexual abuse. Bureau Beke & Ecorys. [online]. https://bureaubeke.nl/wp-content/uploads/2022/02/Summary_Bekereeks_Grenzeloos.pdf. Luettu 1.2.2024.
- Zeccola, Jenna & Kelty, Sally & Boer, Douglas (2021) Does the good lives model work? A systematic review of the recidivism evidence. The Journal of Forensic Practice. ahead-of-print. [online]. https://www.researchgate.net/publication/354101429_Does_the_good_lives_model_work_A_systematic_review_of_the_recidivism_evidence. Luettu 1.5.2024.
- Zypries, Brigitte (2021) Zehn Jahre Präventionsnetzwerk Kein Täter werden. Sexuologie 28 (3–4) 2021 155–156 / DGSMW. [online]. <http://www.sexuologie-info.de>. Luettu 1.5.2024.

Liitteet

Liite 1. Kustannusarviot PrevenTell-puhelinpalvelun laajentamiseksi ja Kansallisen osaamiskeskuksen perustamiseksi vuosina 2021–2024.

PrevenTell-puhelinpalvelu				
Arvioidut kulut	2021	2022	2023	2024
Henkilöstökulut	256 595 €	331 014 €	311 607 €	304 844 €
Lisenssit, järjestelmät	29 607 €	47 288 €	44 515 €	43 549 €
Muut kulut	39 476 €	94 575 €	89 031 €	87 098 €
Puhelin, IT ja vuokratulot	29 607 €	28 373 €	26 709 €	26 130 €
Yhtenäiskulut sairaalan kanssa	59 214 €	59 214 €	85 118 €	80 127 €
yhteensä	414 499 €	465 889 €	556 980 €	454 650 €
Kansallinen osaamiskeskus				
Arvioidut kulut	2021	2022	2023	2024
Henkilöstökulut	493 452 €	922 111 €	868 048 €	849 207 €
Muut kulut	167 774 €	203 337 €	191 416 €	187 261 €
Puhelin, IT ja vuokratulot	29 607 €	28 373 €	26 709 €	26 130 €
Yhtenäiskulut yliopiston kanssa	207 250 €	340 472 €	320 510 €	313 553 €
Preventell	414 499 €	465 889 €	556 980 €	454 650 €
yhteensä	1 312 582 €	1 960 182 €	1 963 663 €	1 830 801 €
inflatoitu 5.6.2024 Sek-Euro ilmoitetulta vuodelta, Rahamuseo rahan arvon muunnin				
Lähde: Nationellt kunskapscentrum för frågor om önskad sexualitet och prevention av sexuellt våld, September 2020				

Liite 2. STEA:n avustuskohdeiden vuosiselvitykset Serita, SeriE sekä VäkiValta- ja kriisityön yksikö vuosina 2018–2020.

Toteutunut	Vuolle_Serita (*C 3068 ja Ak 7756)			Sexpo_SeriE-hanke (C 3910)			VäkiValta- ja kriisityön yksikkö_ Settlementti Tampere (Ak 4293)		
	*2018	*2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
TUOTTO									
STEA-avustus	181 000 €	183 000 €	93 940 €	125 00 €	135 000 €	135 000 €	460 000 €	472 280 €	468 280 €
Edelliseltä tilikaudelta siirtynyt avustus	30 170 €	31 799 €	1 €	0 €	36 079 €	33 096 €	0 €	38 219 €	39 462 €
Muu julkinen avustus							600 €	800 €	1 000 €
Muu tuotto								1 297 €	4 720 €
YHTEENSÄ	211 170 €	214 799 €	93 941 €	12 500 €	171 079 €	168 096 €	462 095 €	512 596 €	513 462 €
KULU									
Palkat	50 730 €	51 298 €	24 399 €	23 035 €	38 370 €	44 163 €	289 018 €	322 834 €	306 008 €
palkkiot		0 €				2 907 €	4 561 €	5 131 €	0 €
Tuntipalkat		786 €				99 €	1 760 €	122 €	5 335 €
Lomarahat						1 874 €			19 143 €
Eläkekulut	8 124 €	8 477 €	3 599 €	4 345 €	7 331 €	8 306 €	52 046 €	56 243 €	48 939 €
Lakisäteiset henkilösivukulut	1 792 €	477 €	621 €	514 €	2 152 €	1 353 €	5 352 €	6 452 €	8 923 €
Vapaaehtoiset henkilöstökulut	2 388 €	2 379 €	8 457 €	3 459 €	5 590 €		31 284 €	35 025 €	31 282 €
YHTEENSÄ	63 034 €	63 417 €	37 076 €	31 353 €	53 443 €	58 702 €	385 687 €	428 238 €	419 630 €
TOIMINTAKULUT									
Materiaalikulut		324 €		1 211 €	801 €				
Asiakaskulut	49 €	303 €					5 358 €	6 357 €	
Ulkopuoliset palvelut		206 €	1 302 €	1 178 €	248 €	2 551 €	3 620 €	3 254 €	4 670 €
Vapaaehtoistoiminnan kulut	0 €						1 666 €	2 431 €	
Seminaari- ja koulutuskulut	2 222 €	40 €							
YHTEENSÄ	2 271 €	873 €	1 302 €	2 389 €	1 049 €	2 551 €	10 644 €	12 042 €	4 670 €
MUUT KULUT									
Toimitilavuokrat	10 800 €	10 800 €	8 079 €	0 €	4 200 €	3 165 €	0 €	394 €	
Yhtiövastikkeet toimitiloista	0 €	0 €		0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	
Muut toimitilakulut	2 371 €	3 091 €		0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	727 €
Ohjelmistokulut	3 093 €	3 021 €		0 €	0 €	0 €	5 241 €	9 919 €	
Hankinnat			396 €			3 871 €			9 923 €
Kone- ja laitevuokrat sekä leasing-maksut	0 €	0 €		0 €	0 €				
Puhelin- ja ICT-hankinnat	0 €	2 716 €		1 694 €	159 €		449 €	2 276 €	
Kalustohankinnat	0 €	565 €		3 790 €	22 €		2 761 €	1 454 €	
Matkakulut	1 669 €	1 722 €	0 €	2 820 €	11 528 €	457 €	4 916 €	5 667 €	3 021 €
Taloushallintokulut	0 €	0 €		43 €	2 540 €		0 €	0 €	
Puhelin- ja toimistokulut	1 317 €	1 031 €		963 €	1 343 €		5 888 €	6 080 €	
Kokous- ja neuvottelukulut	615 €	65 €		869 €	3 655 €		534 €	558 €	
Markkinointi- ja ilmoituskulut	1 145 €	1 930 €		0 €	6 683 €		2 933 €	3 919 €	
Eteenpäin siirretyt avustukset	81 235 €	63 943 €	21 820 €	45 000 €	50 000 €	50 000 €			0 €
AUP-raportti	372 €	459 €		0 €	0 €		1 866 €	826 €	
Hankesuunnittelu ja hallinto				0 €	3 300 €				
Muut kulut	276 €	177 €	3 694 €		60 €	10 300 €	4 623 €	4 386 €	19 028 €
YHTEENSÄ	102 893 €	89 520 €	33 989 €	55 179 €	83 490 €	67 793 €	29 211 €	35 479 €	32 699 €
YLEISKULU, avustukselle kohdistuva	6 706 €	6 453 €	7 045 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €
TUOTOT JA KULUT YHTEENSÄ									
Tuotot	211 170 €	214 799 €	93 941 €	125 000 €	171 079 €	168 096 €	462 095 €	512 596 €	513 462 €
Kulut	174 904 €	160 263 €	79 412 €	88 921 €	137 982 €	129 046 €	423 876 €	473 328 €	456 999 €
YHTEENSÄ	36 266 €	54 536 €	14 529 €	36 079 €	33 097 €	39 050 €	38 219 €	39 268 €	56 463 €
Henkilöstö, hlöä	1	4	5	2	2	2	12	13	18 (24)*
Henkilöstö, htv	1	1,37	1,61	0,66	1	1	8,97	9,2	9,78/10,63*

1. Seritan 2018 selvityksessä virhe palkkakulujen kirjauskohdassa alkuperäisessä raportissa

2. SeriE-selvityksessä ilmoitettu 2019 matkakuluihin kirjattuna myös konferenssimaksuja

3. STEAN 2020 vuosiselvitysten ilmoitusmuoto eri kuin 2018 ja 2019.

4. VäkiValta- ja kriisityön yksikössä tilakulut menevät yleisavustuksesta. Osa henkilöstön panoksesta on ositettu, siksi henkilöstövahvuus vain lukumääränä vuosiselvityksestä.

5. Vuonna 2020 'muulla kuin Stean rahoituksella 6 hlöä: Työ- ja elinkeinoministeriö TEM, Oikeusministeriö OM, Nollalinja, Rikosuhripäivystys RIKU

6. Kaikissa esimerkeissä htv-laskennassa olettamana työsuhteen alku 1.1. alkaen. Laskelmat suuntaa antavia selvityksissä ilmoitettujen työssäolokuukausien ja työpanosprosenttien perusteella. (Ak4233: htv 8,2 / 2019-2020, oma ilmoitus)

Liite 3. Vuosiselvitykset ja henkilöstökustannukset Stop It Now! UK and Ireland, vuosina 2018–2021

Tulot	2018	2019	2020	2021
Lahjoitukset ja testamentit	289 968 €	92 170 €	129 389 €	289 386 €
Järjestötoiminta ja -avustukset	2 398 957 €	2 894 520 €	3 223 673 €	3 173 415 €
Sijoitukset	3 240 €	4 754 €	357 €	0 €
Tulot yhteensä	2 692 165 €	2 991 444 €	3 353 419 €	3 462 801 €
Kulut				
Varainkeräystoimet	28 622 €	27 806 €	75 594 €	124 722 €
Järjestön toiminnot	286 221 €	2 993 640 €	3 142 630 €	3 330 458 €
Kulut yhteensä	314 843 €	3 021 446 €	3 218 224 €	3 455 180 €
Nettotulot ja rahastotuotot	114 875 €	30 002 €	138 410 €	7 621 €
Aiemmalta kaudelta siirretty	1 314 723 €	1 199 847 €	1 035 173 €	1 329 290 €
Seuraavalle kaudelle siirretyt	1 199 847 €	1 169 846 €	1 308 481 €	1 336 912 €
Henkilöstömäärä ja -kulut				
Järjestötoiminta	46	51	52	61
Hallinto	1	1	1	1
Kokoaikaisten työntekijöiden keskiluku viikottain	47	52	53	62
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	1 683 289 €	1 952 641 €	2 015 267 €	2 233 630 €
Sosiaaliturvamaksut	152 828 €	174 790 €	178 101 €	199 255 €
Terveystuomaksut	4 806 €	4 534 €	7 485 €	6 600 €
Eläkekulut	38 447 €	51 440 €	44 295 €	50 361 €
Henkilöstökulut yhteensä	1 879 370 €	2 183 405 €	2 245 148 €	2 489 846 €
Inflatoitu: GBD-Euro, 5.6.2024.				
Lähteet: Lucy Faithfull Foundation, LFF Annual Report 2018-2019; 2019-2020; 2020-2021; Suomen Pankin rahamuseo, rahan arvon muunnin				